

Onsdagen den 31 januari

Kl. 10.00

Onsdagen den
31 januari 1973

*Allmänpolitisk
debatt*

§ 1 Justerades protokollet för den 23 innevarande månad.

§ 2 Meddelande ang. utrikes- och handelspolitisk debatt

Herr TALMANNEN yttrade:

En utrikes- och handelspolitisk debatt anordnas onsdagen den 21 mars, då sammanträdet planerligt börjar kl. 10.00.

§ 3 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner
nr 8 till trafikutskottet,
nr 9 till jordbruksutskottet samt
nr 10 till skatteutskottet.

§ 4 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 25 och 26.

§ 5 Allmänpolitisk debatt

Föredrogs i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1973/74 samt nr 2 angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1972/73.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Mitt inledningsanförande vid denna allmänpolitiska debatt kommer att handla om solidaritet över gränserna och i vårt eget land.

Våra tankar går i dag till vårt nordiska broderfolk på Island. Det har drabbats av en fruktansvärd katastrof. Islänningarna skall inte behöva stå ensamma när det gäller att bemästra svårigheterna. Vi tog omedelbart kontakt med den isländska regeringen för att uttrycka svenska folkets djupa sympati och vår vilja att solidariskt bidra till att lindra svårigheterna för människorna på Island. Vi tog också kontakt med de övriga nordiska regeringarna för att få till stånd en samordnad nordisk aktion.

Vi är inriktade på att ge omedelbar katastrofhjälp samt att bidra till återuppbyggnadsarbetet. För närvarande undersöker vi hos den isländska regeringen hur vår insats bör läggas upp. Förberedelserna bedrivs skyndsamt.

Jag kan redan nu säga att vi i första hand inriktar oss på ett kontantbelopp som ett led i en samordnad nordisk aktion. Besked om det hoppas vi kunna lämna redan i dag.

För det andra inriktar vi oss, efter samråd med den isländska regeringen, på att göra en insats i form av trähus. En delegation beräknas avresa redan i morgon till Island för närmare diskussioner av den frågan.

Jag är övertygad om att samtliga partier i Sveriges riksdag liksom hela det svenska folket står eniga i denna fråga om solidaritet med det isländska folket.

Äntligen har en överenskommelse träffats om vapenvila i Vietnam.

Det är en mödosam och svår väg mot försoning och återuppbyggnad som nu inleds. Det långa kriget har skapat bitterhet och sår som det tar lång tid att läka. Vi har alla oroats över de senaste dagarnas strider. Men vi hoppas att dödandet och förstörelsen kan upphöra, att Vietnams barn åter skall kunna se upp mot himlen utan att känna fruktan, att natten inte längre skall betyda skräck och ångest utan vila och lugn, att dagen inte längre skall fyllas av stridslarm och människor på flykt utan av arbete på risfälten, av uppbyggnad av förstörda städer och byar.

Kriget har pågått i många år. Dess verkningar är fruktansvärda.

8 miljoner ton bomber har fällts över Indokina sedan 1965. Det är tre gånger så mycket som de allierade fällde på alla fronter under hela andra världskriget.

Hur många som dödats och sårats vet vi inte med någon säkerhet. Enligt amerikanska uppgifter uppgår antalet döda och sårade *krigförande* till 2,8 miljoner människor. 400 000 civilpersoner skall ha dödats i Sydvietnam, 900 000 sårats.

Kriget har gjort 8 miljoner människor i Sydvietnam till flyktingar i sitt eget land. Det är nära hälften av landets befolkning.

Den materiella förstörelsen är oerhörd. Den ekologiska miljön, själva betingelserna för mänskligt liv, har svårt skadats. 90 000 ton kemiska stridsmedel har fällts över Indokina.

Bombningarna, flyktingströmmarna, omflyttningen av människor till strategiska byar, urbaniseringen och tillväxten av Sydvietnams slumområden har slagit sönder en social struktur.

Kvar finns viljan att leva och skapa en egen framtid. Kvar finns den sammanhållning och motståndsvilja som väckt beundran hos de många besökarna i Vietnam.

Möjligheterna att skapa en bestående fred bygger på denna självkänsla och värdighet och på ett vaktslående om det avtal som nu träffats.

Avtalet ansluter sig nästan helt till den preliminära överenskommelse som förelåg i oktober.

I dess första artikel fastslås Vietnams oberoende, självständighet, enhet och territoriella integritet som det föreskrivs redan i 1954 års Genèveavtal. Denna synes vara den politiskt viktigaste punkten på längre sikt. Det är för dessa principer som de vietnamesiska nationalisterna, vare sig de varit kommunister, socialister, buddister eller tillhört någon annan rörelse, alltid kämpat. De principerna bekräftades i Genève när den långa kampen mot fransmännen var slut och det franska kolonialväldet föll. Dessa principer har nu på nytt bekräftats.

Avtalet innebär i mångt och mycket att man på nytt står inför det läge som skapades när fransmännen utrymde Vietnam 1954.

Därmed kan man också konstatera att detta krig inte bara varit grymt

och förstörande. Det har varit meningslöst. Hade man hållit sig till Genèveavtalets bestämmelser hade det aldrig behövt komma till stånd.

Det som nu äntligen står inför sin avveckling är ett kolonialt imperium. Efter andra världskrigets slut försökte fransmännen åter göra Indokina till en del av det franska väldet. Det misslyckades. Utvecklingen därefter innebar att USA övertog det krig som fransmännen förlorade. Motiven var annorlunda för USA. Men dess allierade i Sydvietnam blev desamma som stött fransmännen: jordägarna, de privilegierade. Deras motståndare blev samma motståndare som fransmännen haft: Ho Chi Minh, nationalisterna, det folk som krävde jord och bröd.

Före detta staternas krig blev därför ett krig bland det förflutnas skuggor. Det kunde aldrig vinnas.

Medan kolonialväldena hade fallit och medan man på andra håll accepterade att länder blev fria och formade sin egen politik, sitt eget samhällsskick, så blev amerikanarnas öde att överta den gamla koloniala imperialismens roll.

USA:s inträde betydde att denna koloniala frigörelseprocess och den inbördes konflikten kom att dras in i de globala motsättningarna. Medan nästan alla kunde vara överens om att det var riktigt att engelsmännen lämnade Indien och de afrikanska kolonierna, att holländarna lämnade Indonesien och att Frankrike lämnade Indokina och Algeriet, så var det betydligt svårare för demokratierna i väst att klart ta avstånd från USA:s ingripande i Indokina.

Kritik mot USA:s engagemang har uppfattats som antiamerikanism. Krav på att Vietnams folk skulle få samma självklara rätt till nationell självständighet som andra tidigare koloniserade folk har utmålats som ett stöd för kommunistiska expansionssträvanden. Om USA lämnade Vietnam skulle den europeiska säkerheten vara i fara. Djupt felaktiga paralleller drogs med Europas situation efter det andra världskriget. Men därmed kunde stödet till en brutal förtryckarregim framställas som en insats till demokratins försvar. Oändlig skada har därigenom tillfogats demokratins idéer.

Om man följt detta synsätt i andra delar av världen skulle det ha inneburit att västerlandet hade stannat kvar och slagits på kolonialismens bastioner. Det har man lyckligtvis inte gjort. De stater som vunnit nationell frihet har kommit att tillämpa vitt skilda samhällsskick. Det har man inte använt som grund för militärt ingripande. Man kan inte påtvinga ett u-land västerlandets samhällsskick med våld. Och det förblir en illusion att tro att man kan möta krav på social rättvisa med våld och militära maktmedel.

Man har betraktat kriget i Sydvietnam som ett försök av Nordvietnam att påtvinga en annan stat ett visst samhällssystem. Man förbiser att kriget började som en folklig revolt mot en förhatlig förtryckarregim. Dessutom innebär en sådan åsikt i själva verket att man i strid med Genèveavtalet betraktar den provisoriska demarkationslinjen som en permanent politisk gräns.

Det har fordrats mycken upplysning för att sprida klarhet om orsakerna till ett krig som smögs på världen, som från början var nästan okänt, som steg för steg trappades upp och som sedan försvarades med de

Nr 13

Onsdagen den
31 januari 1973

*Allmänpolitisk
debatt*

demokratiska ideal som USA med rätta förknippas med.

Jag skall inte upprepa den debatt som förts i Sverige under 1960-talet om detta krig och som engagerat så många av oss.

Jag vill gärna framhålla ungdomarnas roll. De har gjort en fantastisk insats, svaret för ett politiskt och intellektuellt renhållningsarbete som är en styrka inför framtiden i en demokrati. Det är en klarsynt och ideologiskt medveten ungdomsgeneration som skall forma framtiden. Det är det huvudintryck som bör stå i förgrunden i dag.

Man bör också framhäva folkrörelserna, de fackliga organisationerna, de kyrkliga samfundet. Genom deras insatser har upplysningen förts ut på bredden och fått stadga.

Journalister har gjort stora insatser för att beskriva verkligheten och analysera situationen. För att nämna en av många i Sverige: Caleb J. Andersson i SIA skrev redan åren 1961–1963 en rad artiklar där han utförligt analyserade den politiska situationen och kom till slutsatsen att "förr eller senare kommer amerikanerna under alla omständigheter att bli tvungna att lämna Sydvietnam".

Opinionsarbetet har haft till resultat att den svenska opinionen står enig i sin uppfattning om kriget. Denna enstämmighet i uppfattningen har varit en styrka när vi på det internationella planet framfört vår mening, när vi bidragit till den opinionsbildning över gränserna som otvivelaktigt haft en betydelse. Den namninsamling som blev ett konkret uttryck för den nationella manifestationen har blivit en enastående framgång. De långt över två miljoner underskrifterna innebär en massiv upplutning från svenska folkets sida bakom kravet på fred.

Enigheten är också en styrka när vi nu skall efter måttet av vår förmåga bidra till återuppbyggnadsarbetet i Vietnam. Den får sitt omedelbara uttryck i de landsomfattande insamlingarna till förmån för Indokinas folk och till uppbyggnad av Bach Mai-sjukhuset. Under en följd av år har vi haft ett biståndssamarbete med den part där förutsättningar funnits att planera för och praktiskt göra en större hjälpinsats. Vår hjälp har hittills varit humanitär. Nu skapas förutsättningar även för hjälp till återuppbyggnad. Vidare planerar vi ökade insatser i Sydvietnam. Det är också min förhoppning att det skall kunna bli fråga om en bred internationell insats.

Vår enighet och vår öppet uttryckta mening i denna fråga har en betydelse även på ett mera principiellt plan av grundläggande vikt för vår egen ställning som en liten nation.

Ty konflikten i Vietnam har också gällt ett litet lands rätt att leva och överleva.

Det finns en risk i vår tid för en supermakternas hegemoni i världen. Man delar upp världen i intresseområden och försöker slå vakt om status quo, det bestående. En liten nation som försöker hävda sin egenart och sina speciella intressen i denna ordning riskerar mycket allvarliga ting. Vi har sett förfärande exempel på detta i öst och i väst. Ingen i denna sal har glömt Tjeckoslovakien.

Det är en utveckling som vi som en liten nation måste vända oss emot. Att tyst betrakta det som hänt i Vietnam skulle kunna uppfattas som ett godkännande av en princip, att små nationer i världen inte skall hävda

sina krav och sin rätt. Vår opinion i Vietnamkonflikten innebär därmed också att vi hävdar våra egna grundläggande intressen, våra egna trygghetskrav.

Vi har inte tvekat att klart uttala vad vi tycker om den amerikanska politiken i Vietnam som den har varit. Det har vi gjort av mänskliga, humanitära skäl. Det har vi gjort också därför att vi ansett att vissa principer stått på spel, principer som är viktiga för hur relationerna mellan stater i en fredlig värld skall se ut och som ytterst därför också är av betydelse för vår egen säkerhet. Det är principer som vi konsekvent försökt hävda i alla riktningar.

I Vietnamkonflikten har vi sedan länge haft meningsmotsättningar – och djupgående sådana – med Förenta staterna. Den amerikanska regeringen har kylt ner våra diplomatiska förbindelser. Detta har inte varit vår önskan. Den är att normala diplomatiska förbindelser skall råda.

Vietnams folk blöder. Vietnams fält, skogar och byar är sargade och förstörda. Men de har försvarat sitt land och sitt oberoende. För dem har inte kriget varit meningslöst.

De har visat att människornas motstånd inte knäcks av teknikens massiva angrepp, att även vår tids terror till slut står där maktlös, flämtande av utmattning, darrande av sin egen oförmåga. Därför har Vietnams offer också en innebörd för oss. Motsvarigheter i vår kulturkrets kan vi i vår tid finna under vinterkriget i Finland 1939 och under blitzen över London 1940. Då kände vi samma beundran inför ett folks obrutna motståndsvilja.

Västerlandets skuld är stor och med rätta skall västerlandet frukta historiens dom. Vägen till nationell försoning må vara svår och ömtålig i Vietnam. Västerlandet står på sitt sätt inför en svårare uppgift. Vi skall söka försoning med vårt eget samvete, på nytt söka ge mening och innehåll åt värden, ideal och en civilisation som svårt har skadats i Vietnam.

Därför och för det vietnamesiska folkets skull måste vi framåt. Avtalet ger – om det följs – en god grund för freden och försoningen. De senaste dagarnas händelser ger förvisso anledning till djup oro över möjligheterna att tillämpa dessa bestämmelser. För dagen får man begränsa sig till att uttala förhoppningen om parternas goda vilja och deras eget intresse av att avtalet förverkligas. Så mycket står klart: det vietnamesiska folkets långa kamp för att frigöra sig från kolonialt beroende har vunnit en betydelsefull framgång. Den kommer till slut att krönas med seger.

På andra håll i världen fortgår folkens kamp för nationellt oberoende. I morgon begravs Amílcar Cabral, ledare för befrielseörelsen i Guinea/Bissau, offer för ett brutalt mord.

Jag har under åren haft åtskilliga samtal med Cabral. Han var en utomordentligt imponerande personlighet. Det mest utmärkande för honom var att mitt under kampen för nationell befrielse kretsade hans tankar hela tiden kring det fredliga uppbyggnadsarbete, som måste komma efter den nationella frigörelsen och som redan inletts i de befriade områdena. Det var en stark självkänsla och en övertygelse om seger som talade ur hans ord. Befrielseörelsen ville segra för att bygga landet – i fred. Han var intresserad av Sverige inte på grund av våra

tekniska lösningar – ty hans land är ännu ett mycket fattigt land – men för att studera de idéer som varit vägledande för ett fredligt samhällsbyggande.

På Operan i höstas vid vår partikongress yttrade han följande, kanske för oss alltför berömande ord om solidariteten, tryggheten och jämlikheten:

”Solidaritet utan jämlikhet är bara välgörenhet, och välgörenhet har aldrig bidragit till folkens och människornas framsteg. Och trygghet utan jämlikhet är bara auktoritärt fadersstyre, beskyddaranda eller rent av kolonialism och står alltså i motsättning till all verklig frigörelse för folken och människorna. Det är ert partis förtjänst att ha förstått dessa sanningar, att ha förstått att solidariteten är det nödvändiga dynamiska elementet för att förverkliga jämlikheten och den individuella och kollektiva tryggheten.

Dessutom: Vid sidan av varje humanitär, moralisk eller materiell insats förutsätter solidariteten en medveten attityd till andra människors verklighet och en total identifikation med denna verklighet. För bara en sådan identifikation gör det möjligt att begripa de djupa och ofta sammansatta motiven för människornas förhoppningar och därmed också för deras förtvivlan, individuellt eller kollektivt.”

Detta citat må vara en hyllning och ett farväl till Amilcar Cabral.

Vi har i Sverige haft den oskattbara förmånen av fred, nationellt oberoende och rika naturtillgångar. Det svenska folket har genom hårt och målmedvetet arbete byggt upp det här landet. Vägledande har sedan lång tid varit idéerna om social utjämning och gemenskap mellan människor. Strävan har varit att skapa trygghet. Medlet har varit solidaritet och samverkan.

Det svenska folket har inte skapat något perfekt samhälle, någon modell att kopiera. Långt därifrån. Det finns brister, problem, många ouppfyllda förväntningar. Men ser man tillbaka mot utgångspunkter i det förflutna eller ser man sig om i världen, tror jag människorna i Sverige har rätt att känna en stolthet över det som åstadkommits med solidariteten som drivkraft. Inte som orsak att passivt slå vakt om det uppnådda. Men som ett bevis för det fredliga, demokratiska framstegets möjlighet, som en stimulans att gå vidare framåt.

Det finns anledning att framhålla dessa enkla ting mot bakgrund av de orimliga försök att svartmåla Sverige som förekommer i debatten. Det finns många påtagliga bekymmer i människornas vardag, det finns vida fält för en aktiv och inträngande samhällskritik. Den är nyttig. Men man skall ha klart för sig att mycket av försöken att svartmåla Sverige i grunden riktar sig mot de idéer som varit vägledande för samhällsbygget i vårt land.

Där finns de som djupt ogillar den demokratiska reformismens metod. De tror att varje missnöjespropaganda, varje svartmålning – hur grov den än är – kan bereda marken för en våldsam omstörtning i Sverige. Där finns de som djupt ogillar den sociala utjämning som skett och skall ske. Svartmålningen blir en väg att försöka vrida klockan tillbaka till ett gammalt privilegiesamhälle. Elise Ottesen-Jensen hade i Vi några kloka ord att säga om surheten och gnället som är värst bland dem som har det

bäst och borde ha minst anledning att klaga. Så går den revolutionära romantiken och den konservativa romantiken ofta hand i hand när det gäller att beskriva eländet i landet och att svartmåla Sverige, även om deras förslag till åtgärder naturligtvis är helt väsensskilda.

Men vi drömmer inte ett ögonblick om att överge demokratin. Parollerna om revolution – dessa eländiga våldsteorier – väcker ingen genklang hos det svenska folket. Vi drömmer heller inte ett ögonblick om att vrida klockan tillbaka. En högervändning har säkert ingen genklang hos det svenska folket. Vi måste gå vidare på den sociala utjämningens och den demokratiska solidaritetens väg.

Detta framgår klart om man studerar industrisamhällets problem.

Jag har många gånger förut i denna kammare framhållit de utomordentliga värden som industrisamhället fört med sig för människorna när det gäller materiella framsteg, välfärd, social trygghet. Det är helt fel att nedvärdera den sociala betydelsen av detta för vanliga människor. Dessa framsteg skall vi slå vakt om och bygga vidare på.

Men jag har också åtskilliga gånger uppehållit mig vid den tekniska utvecklingens sociala konsekvenser, som medfört att människorna med rätta ifrågasätter många yttringar i det moderna industrisamhället. Efterkrigstiden har inslag av stålblank effektivitet och en klar förstärkning av en kall och spekulativ kommersialism. Människor slås ut, orkar inte med de hårda och uppskruvade kraven. Där finns riskerna för en förstörelse av miljön och ett förödande av naturtillgångarna. Där finns de stora skillnaderna i inkomster, i makt och inflytande.

I ett sådant läge uppstår hos människorna lätt en oro och en osäkerhet. Det erbjuder en möjlig marknad för dem som vill vädja till kortsiktigt missnöje eller till frälsningsläror.

Då är det viktigt att samla krafterna kring ett konstruktivt reformarbete för industrisamhällets sociala förnyelse och en förbättrad livskvalité. Detta reformarbete får inte vara ett uttryck för tillfälliga sinnesstämningar. Det måste bygga på grundläggande värderingar, som man håller fast vid, och vara ett led i ett långsiktigt handlingsprogram.

Inom den fackliga och politiska arbetarrörelsen har de senaste åren pågått en intensiv diskussion kring dessa problem. Riktlinjerna har mejslats ut i debatter och fastslagits vid våra kongresser. Dessa har varit vägledande för de förslag som vi lagt fram och skall lägga fram för Sveriges riksdag.

Låt mig sammanfatta några huvudpunkter.

Den sociala tryggheten måste byggas ut.

Den sociala tryggheten har alltid stått i förgrunden för socialdemokratins praktiska arbete, alltsedan den tid då Gustav Möllers sociala reformer bröt in i 1930-talets fattigsamhälle och ingav människorna självförtroende och framtidsförhoppningar. Dessa reformer har steg för steg byggts ut. Ständigt på nytt har man hört talet att de sociala reformernas tid är förbi, det som återstår är finputs.

Människornas upplevelser i vardagen talar ett annat språk. Nya trygghetskrav uppstår i det föränderliga samhället. Människor som upplever bekymmer behöver stöd. Eftersatta grupper måste få del av standardförbättringen.

Detta präglar årets budget:

Arbetslöshetsförsäkringen förbättras.

Tandvårdsförsäkringen genomförs vid årsskiftet.

Sjukpenningen görs om till sjuklön.

Pensionstillskotten höjs den 1 juli.

Stödet till de handikappade ökas.

Bostadstillägg skall utgå till låginkomsttagare utan barn.

En föräldraförsäkring ersätter moderskapsförsäkringen. Föräldrar som stannar hemma för att vårda sjukt barn får rätt till sjukersättning.

Barnpensionerna inom folkpensioneringen förbättras.

Statsbidraget till daghem och fritidshem ökar.

Detta är viktiga ting i vardagen. Det betyder att en familj kan få bättre råd till en bra bostad, att den som drabbas av arbetslöshet får ett utbyggt stöd, att de handikappade får större möjligheter att leva som andra, att våra pensionärer får det bättre och barnen en bättre uppväxt. För alla dessa kan livet bli ljusare.

Men det innebär också ett krav på solidaritet, där vi gemensamt får stå för kostnaderna.

Sysselsättningen måste värnas.

Jag vågar påstå att Sverige satsat hårdare än något annat industriland för att värna sysselsättningen. Denna satsning har skett i alla konjunkturlägen med ständigt höjd ambitionsnivå. Samhällets insatser har hela tiden spelat en central roll genom arbetsmarknadspolitiken, utbyggnaden av den offentliga sektorn och aktiva konjunkturstimulerande åtgärder.

Resultatet är att vi i dag har en högre sysselsättningsgrad än andra länder. Ungefär 5 procent större andel av befolkningen i aktiv ålder har arbete hos oss än i jämförbara länder. Det betyder omkring 200 000 fler människor i arbete.

Det förhållandet skall självfallet inte undanskymma de påfrestningar för sysselsättningen som vi haft under de senaste åren. Till skillnad från tidigare lågkonjunkturer har vi denna gång inte behövt uppleva en nedgång i antalet sysselsatta. Det har hållits uppe och till och med ökat. Men vi har inte kunnat möta hela den kraftigt ökade efterfrågan på arbete, framför allt från ungdomens och kvinnornas sida. Och vi har fått satsa hårdare än någonsin tidigare för att med direkta insatser från samhällets sida skapa arbete för människorna.

Nu går konjunkturen uppåt. Vi kan räkna med snabba framsteg, bättre tider. Exporten går upp, industriinvesteringarna fortsätter att öka, konsumenterna får genom skattesänkning, större barnbidrag och löneökning mer pengar till konsumtion och efterfrågan.

Allt detta får också effekt på arbetsmarknaden, om än med viss eftersläpning. Vi måste upprätthålla en hög beredskap. Regeringen har gett arbetsmarknadsstyrelsen – som har den bästa överblicken över det dagsaktuella sysselsättningsläget och var åtgärder ger bäst effekt – utfästelse att få göra de insatser som bedöms erforderliga. Jag är glad över att mittenpartierna i sin motion gått över till att förorda selektiva åtgärder.

Och kampen för rätten till arbete måste ständigt föras vidare. Vi vet att vi måste sätta in särskilda åtgärder för byggsysselsättningen, för

kvinnorna, för de äldre och för att stödja de unga som kommer ut på arbetsmarknaden. Men vi måste också försöka bemästra den brist på arbetskraft som redan nu börjar göra sig gällande på sina håll och i vissa yrken.

Vi vet att vi måste fullfölja en aktiv regionalpolitik och en aktiv näringspolitik. På den punkten kommer vi med åtskilliga förslag under våren.

Och vi vet att vi måste fullfölja arbetsmarknadspolitiken. Det förekommer stundom en fullkomligt orimligt svartmålning av beredskapsarbetena -- som om de inte tillförde samhället stora värden --, av arbetsmarknadsutbildningen och av det stöd som samhället lämnar till dem som måste flytta för att på en ny ort få utbildning till ett nytt yrke eller ett nytt jobb i sitt gamla yrke. Det finns utomordentligt klara belägg för att arbetsmarknadspolitiken är produktiv både för samhället och för den enskilde. Genom den verksamheten har tiotusentals människor kunnat få en efterlängtd sysselsättning, ett intressant yrke, ett tryggt jobb -- till gagn för dem själva och samhället.

Mot denna bakgrund är det alltså en mycket produktiv insats när vi i budgeten ökar anslagen till arbetsmarknadspolitiken med nära 600 miljoner kronor -- för att stärka arbetsförmedling och arbetsmarknadsutbildning och för särskilda insatser för utsatta grupper.

Miljön måste skyddas.

Vi har nyttjat lågkonjunkturen för en väldig satsning för ett renare Sverige -- stora satsningar på reningsverk, nya riktlinjer för hushållning med mark och vatten. Det betyder bättre planering och mindre möjligheter till markspekulation.

Nu kommer nya förslag om skärpt kontroll av hälso- och miljöfarliga produkter. Och samtidigt, efter den stora framgång som FN-konferensen i Stockholm blev, skall vi fullfölja arbetet för att göra miljöpolitiken till en internationell samverkan.

Arbetslivet måste förnyas och demokratin fördjupas.

Det talas numera i många länder om nödvändigheten att finna vägar till en förbättrad livskvalité. Diskussionen tenderar, även om den är värdefull, stundom till att bli litet vag och konturlös. Arbetarrörelsen har länge och med allt större intensitet hävdad: Vill man förbättra människornas livskvalité är det framför allt villkoren i arbetet som måste förbättras; den sociala förnyelsen av arbetslivet måste sättas i förgrunden för det praktiska reformarbetet. Jag är övertygad om att vi i den svenska debatten kommit fram till någonting som blivit centralt i industriländernas utveckling under 1970-talet.

Det är en diskussion som vuxit fram direkt ur människornas upplevelser direkt ur vardagen -- ur oron för hälsan och välfärden, för omställningar och avskedanden, ur slitet och påfrestningarna och känslan av maktlöshet. Den diskussionen kommer att bli, tror jag, av lika genomgripande betydelse för den praktiska politiken som 1950-talets debatt om arbetsmarknadspolitiken och ATP och 1960-talets om den offentliga sektorn.

Småningom har ur denna debatt, där de fackliga organisationerna för arbetare och tjänstemän spelat en ledande roll, kristalliserats ut ett

Onsdagen den
31 januari 1973

*Allmänpolitisk
debatt*

reformprogram som spänner över vida fält men som bärs upp av en gemensam grundsyn.

Där finns den solidariska lönepolitiken och den solidariska skattepolitiken. De lågavlönade har kunnat flytta fram sina positioner. Den satsningen måste fullföljas.

Där finns kraven på en utjämning av de sociala förmånerna, där Landsorganisationens uppgörelse om en sänkning av pensionsåldern till 65 år med början den 1 juli i år innebär en stor framgång.

Där finns kraven på en förstärkning av kvinnornas ställning på arbetsmarknaden i likaberättigandets tecken. Där återstår ett stort reformarbete som speglas i satsningen på arbetsmarknadspolitik, föräldraförsäkring och barntillsyn. Den särskilda jämställdhetsdelegationen har börjat sitt arbete.

Där träder önskan om en bättre arbetsmiljö allt starkare i förgrunden. Vi har i budgeten givit förtur åt en förstärkning av arbetarskyddet. Nu kommer förslag om en ny arbetsmiljölög som bl. a. ger skyddsombuden möjlighet att stoppa farliga arbeten och ger löntagarna rätt att påverka arbetsplatsens utformning. För närvarande är arbetsmiljöutredningens förslag ute på snabbremiss, som framför allt riktar sig till landets 85 000 skyddsombud. De människor som i vardagsarbetet ute i produktionen är med och tar ansvaret för sina arbetskamraters hälsa skall ha möjlighet att påverka regeringens proposition.

Där finns förslaget från Valter Amans utredning om anställningstrygghet. Det finns uppenbarligen de som vacklar när det gäller det förslaget. Socialdemokratin tvekar inte. Efter vanlig remiss kommer vi att under våren lägga fram förslag om förbättrad anställningstrygghet för löntagarna.

Gemensamt för dessa förslag är att de syftar till en förnyelse av arbetslivets villkor. Men det sker också genom att löntagarna själva får ett ökat inflytande på sin egen arbetssituation. Förslagen om bättre arbetsmiljö och anställningstrygghet har ett direkt samband med kravet på en fördjupad industriell demokrati.

Samma strävan till ekonomisk demokrati bär upp en rad andra aktuella reformer. Det gäller t. ex. löntagarrepresentationen i styrelserna, som träder i kraft den 1 april 1973.

Under våren kommer vi att lägga fram förslag om AP-fondernas användning för investeringar i näringslivet.

I Kurt Nordgrens utredning går arbetet vidare för att finna lösningar på frågan om ökat inflytande för de anställda över arbetets organisation, personalpolitik och arbetsledning.

Så går vägen till en förnyelse av arbetslivet över en fördjupad ekonomisk demokrati, över det solidariska ansvaret för gemensamma resurser. Därmed kan vi söka förverkliga den gamla tanken om den politiska demokratin, den sociala tryggheten och den ekonomiska demokratin som en enhet i samhällets omdaning till folkhemmet.

Socialdemokratin politik bärs upp av övertygelsen att den solidaritet som varit vägledande för det svenska samhällsbygget skall behålla sin slagkraft. Den färdriktning vi anvisar är de lugna och trygga reformernas väg, där framsteg får tas steg för steg, allteftersom förutsättningarna för

deras förverkligande är för handen. Det är den väg vi alltid har följt.

Vi avvisar en konservativ, för att inte säga reaktionär ideologi som hänvisar människorna till att ensamma kämpa med marknadskrafterna, att ensamma söka bemästra de sociala konsekvenserna av teknikens utveckling, att hoppas på att det ändå finns en plats för dem i arbetslivet och i samhället när de drabbas av sjukdom eller arbetslöshet. Ty detta är den kalla verkligheten bakom det dunkla talet om att friheten förkvävs i ett samhälle där människorna tar ansvar för varandra.

Denna konservatism skulle innebära att människorna förskansar sig bakom en egen vall till skydd för sig själva och sina närmaste. Det skulle bli ett slutet och kallt samhälle, präglad av konkurrens och materialism. Spelrummet skulle öka för dem som har makt och ekonomiska resurser.

För oss är solidariteten en väg att frigöra människans handlingskraft och skaparvilja. Därför vill vi satsa på gemenskap i samhället och solidaritet mellan alla medborgare.

Herr talman! Vi bör inte enbart ställa frågan: Vad kan jag göra för mig själv? Vi bör också fråga: Vad kan vi människor göra för varandra?

På den vägen kan vi skapa ett samhälle med mera av värme och gemenskap.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Lördagen den 27 januari 1973 blev en historisk dag för Vietnams folk. De i konflikten inblandade parterna kunde då underteckna ett fredsavtal som det vietnamesiska folket fått vänta länge på. Hopp väcktes om att det flera decennier långa krigstillståndet äntligen skulle upphöra. Den ena stormakten har avlöst den andra på den vietnamesiska krigsskådeplatsen: Japan, Frankrike, USA. Generationer vietnameser känner inte till annat än krig. Flera miljoner människoliv har offrats bara under den fas av kriget som började intensifieras vid mitten av 1960-talet.

Alla hoppades givetvis på att vapnen skulle ha tystnat när namnteckningarna sattes på Parisdokumenten. Fredsavtalet har dock inte kunnat garantera freden. Det rymmer krav på god vilja från parterna som dessa inte varit mäktiga att fylla under avtalets första dagar. De många ömsesidiga beskyllningarna för brott mot fredsavtalet illustrerar svårigheterna. Det kommer att ställas stora krav på den internationella övervakningskommissionen. Vi hoppas alla att parterna med dennas hjälp skall inse att det inte går att lösa problemen med våld.

Det vietnamesiska folket måste ges möjlighet att självt bestämma över sina angelägenheter. De mänskliga rättigheterna såsom de framställs i FN-deklarationen måste vara vägledande.

Mer bomber än i något tidigare krig har fällts över Vietnam. Med den moderna teknikens hjälp har alltmer förödande bomber kunnat konstrueras. Det har varit bomber som plågat och fördärvat människor på det mest fruktansvärda sätt, och det har varit bomber som förhärjat naturen med verkningar som väntas bestå under lång tid.

Tekniken måste nu i stället användas till att bygga upp det som raserats i såväl Syd- som Nordvietnam. Det är ett mödosamt arbete som förestår. Det är självklart att vi i vårt land efter förmåga skall hjälpa till.

Bland våra åtaganden för bistånd till andra folk har vi på den senaste

tiden fått anledning att ta med stöd till det katastrofdrabbade Island. Det är en oerhörd tragedi för hela Island att landets tredje stad förstörts av vulkanutbrottet. Det finns behov av en kraftig insats från de nordiska länderna när det gäller att ersätta byggnader och andra nyttigheter som förstörts och hjälpa dem som drabbats. Frågan kommer att tas upp ytterligare av Johannes Antonsson senare i debatten. Jag vill gärna uttala min glädje och tillfredsställelse över den deklaration i den här frågan som statsministern har gjort.

En av de viktigaste förutsättningarna för att uppnå bättre jämlikhet är att häva den regionala obalansen.

Hösten 1972 antog riksdagen i huvudsak det regionalpolitiska program som regeringen presenterat. Detta program kan inte med bästa vilja sägas vara ett program för ökad jämlikhet mellan regionerna. För storstadslänen är målet en fortsatt kraftig expansion. Stockholms län – för att ta ett exempel – skall enligt befolkningsramens övre siffra öka med ungefär 200 000 invånare. Skogslänen skall trots befolkningsökning i hela landet stanna på samma befolkningstal som nu.

Den ortsklassificering som också togs i höstas kan förväntas skärpa balansproblemen inom regionerna. Beslutet innebär att de största satsningarna skall göras i de största orterna i länen. Detta för att dessa orter skall kunna erbjuda samma service och arbetsmarknad som storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö.

Från centerns sida presenterade vi, innan regeringen lade fram sina förslag, med vår riksplan ett realistiskt alternativ till denna koncentrationspolitik. Vår befolkningsmålsättning bygger på att de tre storstadslänen, skogslänen och övriga delar av landet var för sig skall ha en oförändrad andel av landets befolkning. Därigenom erbjuds förutsättningar för att klara upp miljöproblemen i storstäderna och att ge andra delar av landet en positiv utveckling från både sysselsättnings- och servicesynpunkt.

Inom de ramar som riksdagen anger som riktpunkter för sina regionalpolitiska strävanden bör länsorganen ges möjlighet att ordna förhållandena på bästa sätt. Har man den inställningen behövs ingen central ortsklassificering. Vi har den bestämda uppfattningen att ett demokratiskt valt länsorgan är vida mer kompetent att avgöra hur förhållandena skall vara inom länen än vad de i Stockholm placerade centrala instanserna är. Här som i andra frågor är vår strävan att flytta besluten närmare de enskilda människorna.

Vi har under allmänna motionstiden återupprepat våra krav i vad gäller den regionalpolitiska målsättningen. Med en konsekvent och målinriktad regionalpolitik kan våra målsättningar realiseras. Vi har flera gånger redovisat våra förslag till konkreta åtgärder. Under värriksdagen kommer regeringen att presentera sina förslag. Det kommer då att finnas anledning att i detalj väga regeringens förslag mot våra.

Innan vi sett regeringens förslag vill jag bara påpeka angelägenheten av att de regionalpolitiska insatserna byggs upp i enlighet med de principiella riktlinjer vi angivit i centerns riksplan:

1. Samhällets bas- och serviceorganisation, dvs. fördelningen av kommunikationsmöjligheter, utbildningsmöjligheter, kultur- och fritids-

aktiviteter, vårdinrättningar, social service etc. måste inriktas på decentralisering av bebyggelse och näringsliv. Särskilt angeläget är det att forma kommunikationerna så att avståndsproblemen så långt möjligt kan bemästras.

2. Genom en effektivare skatteutjämning måste en väsentligt förbättrad resursutjämning ske mellan kommunerna så att likvärdiga förutsättningar kan skapas i olika områden.

3. Avvägningen mellan lokaliseringpolitiken och den arbetsmarknadspolitiska flyttningspolitiken måste ändras så att lokaliseringpolitiska åtgärder i första hand kommer till användning och flyttningspolitiska åtgärder endast i den mån lokaliseringspolitik inte är möjlig. Flyttningspolitiken får inte användas för ytterligare storstadskoncentration.

4. Lokaliseringsstödet för nya arbetstillfällen i sysselsättningssvaga områden måste förstärkas väsentligt och differentieras så att det kan utgå med kraftig förstärkning i områden som främst behöver stöd, såsom i Norrlands inland och motsvarande områden.

5. Även styrningsåtgärder i form av investerings- eller etableringsavgifter eller ett system med tillståndsgivning måste nu prövas för att motverka ytterligare koncentration till stockningsområdena. Sådana åtgärder bör även prövas i syfte att få till stånd en successiv omlokalisering och decentralisering av företag och arbetsställen inom storstadsregionerna, främst då till lämplig närhet av bostadsbebyggelsen i ytterområdena.

Trafikpolitiken är en viktig del av en lokalisering- och regionalpolitik som syftar till att skapa förutsättningar för en positiv utveckling i alla delar av landet. Transportförsörjningen har länge utvecklat sig på ett felaktigt sätt. Det har börjat med att det blivit glesare mellan tågen, och sedan har det i många fall blivit nedläggning av banan. Busslinjer, som satts in i stället, har ofta upphört efter en tid. På det viset har den kollektiva trafiken utarmats i stora delar av vårt land. Gotland utgör ett varnande exempel på detta. För flera år sedan lades tågtrafiken ner på ön, och nu har det meddelats att SJ vid nästa halvårsskifte kommer att upphöra även med busstrafiken.

De som inte har egen bil kommer i en svår situation. Det gäller äldre människor samt barn och ungdom men även andra som av en eller annan anledning inte kan betjäna sig av privatbil.

Nedskärningen av vägenslagen har lett till att landsbygdens vägnät blivit alltmer styvmoderligt behandlat.

På detta sätt har trafikpolitiken kommit att stimulera befolkningskoncentrationen och vidmakthålla och förstärka den regionala obalansen. Den trafikpolitiska nedläggningstrenden har motverkat de positiva åtgärder som vidtagits.

Så vill vi inte ha det. Trafikpolitiken måste utformas så att den blir ett instrument för en decentralistisk regionalpolitik. Både försörjningen med kollektiv trafik och fördelningen av vägenslagen måste ledas av en strävan till jämlikhet mellan olika delar av landet.

När det gäller väginvesteringarna räknar vi med att riksdagens uttalande föregående år skall leda till en vägplanering som bättre överensstämmer med vår syn och tillgodoser kraven i skilda delar av

landet. Det behövs emellertid snabbt insatta åtgärder så att förstöringen av vägarna motverkas. Ansvariga vägmyndigheter har omvitnat att en kapitalförstöring här sker och att vägarna slits ner onödigt snabbt därför att underhållet inte kan utföras i erforderlig utsträckning. Därför har vi begärt 50 miljoner kronor för i år och 100 miljoner kronor för nästa år utöver regeringens förslag. I första hand bör dessa pengar gå till länsvägarna — alltså de allmänna mindre vägarna. Vi föreslår också ytterligare medel till underhåll av enskilda vägar så att de många inneliggande ansökningarna om bidrag kan beviljas.

Vi har vid olika tillfällen understrukit vikten av att de långväga godstransporterna skall gå på järnväg. Både trafiksäkerhetsskäl och miljöskäl talar för detta. För den kollektiva persontrafiken har järnvägarna en viktig uppgift att fylla också i framtiden.

Ett grundläggande krav för att SJ skall kunna fylla sina funktioner är givetvis att verket beviljas investeringsmedel i tillfredsställande omfattning. Vi föreslår förstärkningar i det avseendet.

De areella näringarnas, dvs. jord- och skogsbrukets, betydelse både för vår bytesbalans och för möjligheterna att nå en bättre regional balans erkänns nu på ett helt annat sätt än i mitten på 1960-talet.

Det bör slås fast att våra odlingsjordar vid en internationell jämförelse har mycket hög kvalitet och att tillgången på god åkerjord och på mark, som kan förvandlas till god åkerjord, globalt sett är starkt begränsad. Vi har ett ansvar för framtiden att se till att jordbruksproduktionen bedrivs på ett sådant sätt att åkerjorden som naturresurs inte blir förbrukad.

Vid en bedömning av jordbrukets betydelse är det nödvändigt att även ta hänsyn till dess indirekta sysselsättningseffekter. Man torde kunna räkna med att 15 à 20 procent av de yrkesverksamma på så sätt är beroende av den svenska jordbruksproduktionen. En minskning av jordbruksproduktionen skulle försämra vår handelsbalans, om inte de frigjorda resurserna kunde sättas in i lönsamma exportnärningar. I dag framstår inte en sådan möjlighet som ett realistiskt alternativ.

Jag tycker det finns anledning att med tillfredsställelse notera den beredvillighet som svenskt jordbruk har visat då det gäller att iakttaga försiktighet vid användning av teknik som kan innebära risker för livsmedlens kvalitet och för miljön. En grundläggande målsättning är att konsumenten skall kunna lita på de livsmedel som produceras av svenskt lantbruk och dess egen livsmedelsindustri.

En betydande del av vår jordbruksproduktion bedrivs vid s. k. kombinerade företag, dvs. gårdar med både jord- och skogsbruk. All erfarenhet visar att denna typ av företag har mycket stora fördelar, och det finns anledning att mycket bestämt avvisa alla slag av åtgärder och reformer som syftar till att bryta sambandet mellan jord- och skogsbruk och försvåra driften av sådana företag.

Reglerna för rationaliseringsstöd är för närvarande klart ofördelaktiga för de kombinerade företagen genom den verklighetsfrämmande uppdelning i en jordbruks- och en skogsbruksdel som nu sker vid bedömningarna. Detta synsätt måste bort och ersättas av en helhetssyn på företagen. En sådan ändring är så mycket mer angelägen som den skulle få den mest positiva effekten i skogs- och mellanbygderna, där det finns

särskilt stor anledning att skapa flera goda sysselsättningstillfällen.

Genom de ändringar som efter hand gjorts av rationaliseringsbestämmelserna har vissa begränsade möjligheter öppnats för deltidjordbrukare att få statligt stöd till investeringar i företaget. Vi anser det klart motiverat att företa ytterligare uppmjukningar i dessa bestämmelser till förmån för deltidjordbruken. Det finns i dagens läge inte anledning att vägra rationaliseringsstöd till denna typ av företag.

Nu tillämpas ofta jordbruksrationaliseringskungörelsen så, att ett större jordbruk får företräde framför ett mindre vid kompletteringsköp. Det är ett ensidigt och felaktigt ekonomiskt tänkande som faller utslaget. Genom att börja med ett något mindre företag har många dugande jordbrukare kunnat successivt bygga upp större och rationellare företag. Vi föreslår därför att rationaliseringskungörelsen och dess tillämpning görs till föremål för översyn i syfte att underlätta det successiva uppbyggandet av mindre enheter till större och bärkraftiga.

Det sociala trygghetssystemet skall ge ett ekonomiskt skydd som innebär trygghet under uppväxttiden, vid sjukdom, invaliditet och ålderdom och vid arbetslöshet. Strävan måste vara att detta grundskydd skall byggas ut så att det blir tillräckligt och effektivt. Det finns, som statsministern påpekade, fortfarande mycken social otrygghet kvar. När gamla problem lösts har nya uppstått, inte minst genom den snabba och av statsmakterna stimulerade befolkningskoncentrationen till ett fåtal större städer. De sociala kostnaderna och kostnaderna för ordningens upprätthållande är där betydligt större per person än de är i mindre orter och på landsbygden. Men det är inte bara kostnaderna man skall se på. Det gäller framför allt situationen för de människor som av utvecklingen tvingats in i denna flyttningsprocess.

Det gäller nu att skapa så goda miljöer och så god social omvårdnad som möjligt för dem som flyttat till de nya bostadsområdena i storstadsregionerna. Förutsättningar för detta skapar vi bäst genom att dämpa inflyttningen till dessa områden och inte genom en fortsatt snabb inflyttning och därmed ökade svårigheter.

Det är viktigt att det sociala grundskyddet är sådant att alla behandlas lika. Det finns fortfarande en stor orättvisa i bestämmelserna om pensionsåldern. Vi har till årets riksdag återupprepat vårt förslag om en sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år. Vi vill att riksdagen skall fatta ett principbeslut om detta i vår. När vi började driva den frågan hårt för mer än tio år sedan, kunde vi inte drömma om att det skulle ta så lång tid för riksdagsmajoriteten att inse denna uppenbara orättvisa. Den överenskommelse som har träffats mellan LO och Arbetsgivareföreningen om pensionering vid 65 år för dem som är verksamma inom deras område gör det ju än mer angeläget att se till att alla får rätt till full pension vid 65 år. Sedan är det viktigt att det finns en möjlighet till förtida uttag och till uppskjutet uttag. Huvudsaken är att rörligheten har 65 år som utgångspunkt och inte som nu 67.

Jag lade märke till att samtidigt som statsministern hälsade upp-görelsen mellan LO och SAF med tillfredsställelse hade han inte ett ord att säga om hur han ser på att kvarvarande grupper — ofta med hårt arbete — fortfarande skall gå till 67 år innan de har rätt till full pension.

Hur är det inom socialdemokratin? Är ni för eller är ni mot att alla får rätt till pension vid 65 år? Är efter år har ni skjutit den frågan ifrån er under hänvisning till en utredning. Har era kontakter med utredningen fram till denna dag gett er något underlag för att ta ställning i principfrågan? Anser ni det vara rätt att ha denna uppsplättning i en av de mest grundläggande trygghetsfrågorna?

Statsministern sade i sitt anförande att årets budget är en stor social reformbudget. Jag vill gärna säga att det räknades upp angelägna saker. Man bygger ut arbetslöshetsersättningen så att denna omfattar flera. Målet måste vara att alla har rätt till ersättning vid arbetslöshet. Den uppfattningen gav jag för min del uttryck åt redan i tidigt 1960-tal. Vi har från partiets sida återkommit med detta krav. Tandvårdsförsäkringen är en idé som vi har arbetat för. Jag kan inte ta ställning till föreliggande förslags utformning, eftersom det inte ännu är känt. Vi får pröva det senare. Men jag lade märke till en sak, herr statsminister. Som ett argument för att detta är en stor reformbudget tog statsministern med det pensionstillskott som skall utgå den 1 juli. Kan man verkligen när man skall motivera sin egen reformbudget ta med såsom något särskilt förtjänstfullt från regeringens sida att ni fullgör vad riksdagen redan har beslutat om? Det pensionstillskott som skall utgå den 1 juli är ju resultatet av ett beslut som fattades på 1960-talet. Enkelt uttryckt har regeringen bara att i det avseendet fullfölja riksdagens uppdrag. Det skulle ha varit en sensation om inte detta hade funnits med i regeringens budget. Inte är det väl rimligt att ni försöker inkassera den åtgärden i er budget som ett resultat av era egna strävanden och bemödanden.

Det fanns en i mitt tycke intressant passus i statsministerns tal, då han talade om den stålblanka effektiviteten och att utvecklingen har rest krav på individerna som dessa i många fall haft svårt att uppfylla. Statsministern talade om att vi mer borde inrikta oss på livskvalitet.

Vi har för vår del under ett antal år gett uttryck för detta och föreslagit att man skulle försöka finna en metod att mäta utvecklingen i samhället, verkligen försöka ta fram vad som ur människornas synpunkt betyder välfärd. Vi kan väl vara överens om att den nuvarande mätmetoden har sina brister – den som uttrycks i BNP-termer, alltså hur bruttonationalprodukten utvecklas.

Vi har till årets riksdag också en partimotion, i vilken vi föreslår att en arbetsgrupp får till uppgift att ta fram material så att man kan ta bort de negativa effekterna eller enkelt uttryckt också låta några minustecken komma fram, så att inte ett ökat antal trafikolyckor och därmed ökade vårdkostnader och reparationskostnader på bilarna framstår som något positivt. Är ni beredda att delta i ett arbete som går ut på att försöka få fram bättre mätmetoder så kommer vi att hälsa det med tillfredsställelse.

Situationen i samhället är i dag sådan att det är nödvändigt att sätta in åtgärder som ger ett omedelbart utslag i form av en ökad trygghet till liv och egendom för de enskilda individerna. Jämsides med allmänna brottsförebyggande insatser av långsiktig karaktär, förstärkta resurser på kriminal- och narkomanvårdens områden osv., har vi ansett en ytterligare förstärkning av polisens resurser nödvändig, så att den övervakande och utredande verksamheten kan hållas på en nivå som svarar mot de faktiska

behoven.

Även den socialdemokratiska regeringen tycks under de senaste veckorna – efter att under flera år har förnekat situationens allvar – ha kommit till insikt om att det är nödvändigt att göra något för att nedbringa brottsligheten. Jag räknar med att den tillsatta kommissionen och det aviserade rådet, som skall framlägga förslag om åtgärder mot brottsligheten, liksom den föreslagna kriminalvårdsreformen, verkligen kommer att leda fram till konkreta resultat. Situationen kräver att man ser med allvar på dessa frågor.

De senaste årens prishöjningar har inte minst gällt matpriserna. Det hänger bl. a. ihop med att så gott som alla grupper som arbetar med livsmedel – jordbrukare, transportarbetare, anställda i livsmedelsindustrin, handelns folk m. fl. – hör till låginkomstgrupperna. Men prishöjningarna är också ett exempel på att momsens prisdrivande effekt även när skattesatsen ligger stilla.

Vi pekade redan för ett år sedan på olika möjligheter att hålla tillbaka prisökningarna i konsumentledet på viktiga matvaror. Vi tyckte att man framför allt borde sikta in sig på att få bort momsens fördyrande verkan. Vi håller fortfarande fast vid att det skulle vara bäst att gå fram den vägen.

Men prisstoppet på mjölk, smör, fläsk och kött har naturligtvis samma effekt för konsumenterna. Likaså kommer jordbruket att kompenseras på samma sätt som vi föreslog i fjol.

Införandet av prisstoppet har givetvis vederlagt allt tal om att en åtgärd av det här slaget skulle stå i strid med jordbruksavtalet. Både finansministern och jordbruksministern hävdade ju den ståndpunkten mycket energiskt när vårt förslag diskuterades förra våren. Uppriktigt sagt var jag förvånad över att framstående regeringsmedlemmar försökte sig på en så osaklig argumentation och är naturligtvis glad för att man nu har gett upp den.

När det sedan gäller finansieringen av prisstoppet har jag samma uppfattning som i våras. Om staten tar på sig utgifter av denna typ så måste vi också skaffa nya inkomster i stället. Det är en helt annan sak att öka statens utgifter för åtgärder som har investeringskaraktär och som syftar till att allt fler skall få arbete.

Den lösning av finansieringsfrågan som tre av partierna nu är överens om bör de flesta kunna vara tämligen nöjda med. Accisen träffar bilägarna rättvisare än vad en stor bensinskatt höjning skulle ha gjort. Regeringens ursprungliga förslag skulle också ha lett till ökade transportkostnader – och därmed höjda taxor – både i vad det gäller lastbilstrafik, busstrafik och taxi. Nu höjs skatten på motorbrännolja inte alls. Jag tror också att de flesta anser att avgiften på engångsförpackningar har en klart miljöpolitisk inriktning.

Det ekonomiska läget kännetecknas fortfarande av en mycket hög arbetslöshet och en svag produktionsutveckling. En viss ljusning kan dock otvivelaktigt skönjas när det gäller konjunkturutvecklingen i stort. Framför allt ökar efterfrågan på exportmarknaden. Däremot är efterfrågan här hemma fortfarande svag.

Vad som framför allt slår en vid genomläsningen av statsverks-

propositionen är hur lätt finansministern och regeringen egentligen tar på sysselsättningssituationen. Man ursäktar den höga arbetslösheten med att nya grupper kommer ut på arbetsmarknaden, t. ex. de gifta kvinnorna. Men att detta är en efterhandskonstruktion framgår ju av finansministerns egen omräkning av statsinkomsterna sedan i våras. Att han nu räknar med 2,3 miljarder kronor lägre statsinkomster för löpande budgetår än han gjorde i våras är ju ett erkännande av att det är och blir färre människor i arbete än vad han då räknade med. Det måste vara så. Ett ökat utbud av arbetskraft kan ju rimligen inte minska inkomsterna för staten. Nej, arbetslösheten har naturligtvis blivit större än ni i regeringen räknade med i våras. Nog borde all erfarenhet säga er att er politik har varit otillräcklig.

I den preliminära nationalbudgeten räknar man med att sysselsättningen mätt i timmar under 1973 kommer att minska med nära 1 procent. Samtidigt fastslår regeringen att en fortsatt snabb strukturomvandling av näringslivet är det viktigaste. Och det gör man trots att den stora arbetslösheten nu i hög grad är ett resultat av just snabbheten i strukturomvandlingen. Det har inte blivit nya jobb i stället för alla dem som försvunnit.

Sysselsättningsfrågorna måste sättas i främsta ledet. För innevarande budgetår föreslår vi tillsammans med folkpartiet åtgärder som skall ge omedelbar sysselsättningseffekt. Det gäller ökade anslag till vägarna för förstärkt underhåll. Detta blir ett tillskott till sysselsättningen. Vi föreslår också mera pengar till SJ för underhåll och förbättringar av banor och vagnar.

I återuppbyggnadsarbetet i Bangladesh och Vietnam finns det behov av varor och produkter som vi producerar här i Sverige. Vi kan öka stödet till dessa härjade områden under nu löpande budgetår om hjälpen ges denna inriktning.

Det beslut riksdagen tagit om stöd till kommuner och industrier för att påskynda miljövårdsåtgärder är viktigt från många synpunkter. Både kommuner och industrier har varit aktiva på detta område, så aktiva att anslagen nu är slut. Både med tanke på sysselsättningen och på värdet av en bättre miljö vore det fel att stoppa upp denna aktivitet. Därför föreslår vi att riksdagen ökar anslagen.

Enligt nuvarande regler utgår statens stöd bara till förbättringar av den yttre miljön – omgivningsmiljön. Vi återkommer med förslaget om att åtgärder som innebär förbättring av arbetsplatsmiljön skall stimuleras på samma sätt. Här finns en konkret möjlighet att gå från ord till handling i frågan om arbetsplatsmiljön. Sådana investeringar är i vidsträckt mening lönsamma, lönsamma för människorna på arbetsplatsen och på sikt även för företagen.

Utöver dessa åtgärder räknar vi med att riksdagen kommer att få öka anslagen till rent arbetsmarknadspolitiska åtgärder innevarande vinter.

Vi tvekar inte att föreslå dessa åtgärder för innevarande budgetår även om det innebär en ökad statlig upplåning för detta budgetår. Såväl arbetslösheten som konjunktursituationen just nu ger fullgoda motiv för detta. Men man måste även ta med i beräkningen att det kan komma ett mer markerat konjunkturomslag längre fram i år. Det är därför knappast

längre möjligt att sätta in generella konjunkturstimulerande åtgärder av mer omfattande slag. I det sammanhanget finns det emellertid anledning att understryka, att verkningarna av att sådana åtgärder inte sattes in på ett tidigare stadium nu framstår om möjligt ännu tydligare än tidigare. Men även om vi får en bättre konjunktur kommer vi att ha kvar en stor s. k. strukturarbetslöshet. Och den påverkas inte på något avgörande sätt av punktvisa konjunkturpolitiska insatser.

Vad vi måste få fram är ett nytillskott av jobb utöver ersättning för dem som faller bort. Det är därför vi inbjuder alla goda krafter att delta i en politik för 100 000 nya jobb.

Vad är det då som skall präglade en sådan politik? I hög grad måste vi lita till de många små och medelstora företagen – inte minst ur regionalpolitisk synpunkt.

I många fall kan inte dessa företag utnyttja de skatteförmåner som storföretagen kan ta vara på. Jag tänker t. ex. på investeringsfonderna. Alla företag som är organiserade i annan form än aktiebolag och ekonomisk förening måste få en likvärdig möjlighet.

Det nu gällande särskilda stödet till maskin- och byggnadsinvesteringar är utformat som en skattelättnad. Företag som inte har vinstmedel nog för att utnyttja detta bör få motsvarande stöd i form av bidrag. Detta är motiverat både från rättvisesynpunkt och därför att vi från sysselsättningsynpunkt måste stötta även de svaga företagen.

Nytableringar och utvidgningar inom näringslivet är helt nödvändiga för en ökad sysselsättning. Nettotillskottet av sysselsättning i varje företag bör därför stimuleras. Vi anvisar två vägar. Den ena är att lönekostnaderna för varje nytt jobb utöver de hittillsvarande i alla företag befrias från löneskatten. Administrativt bedömer jag problemen vara små, för att inte säga obefintliga. Jag hänvisar till vår motion. Den andra vägen är att riksdagen anvisar särskilda medel som framför allt de mindre företagen skall få tillgång till för investeringar som betyder nya jobb. Man bör erbjuda räntefrihet i tre år för dessa lån.

Produktutveckling och marknadsföringsåtgärder bör stödjas långt aktivare än vad som nu sker.

För att underlätta för den äldre arbetskraften på den s. k. öppna marknaden bör ATP-avgiften inte tas ut ända upp till 65 år.

Åtgärder av detta slag kan mycket väl och måste naturligtvis anpassas till de regionalpolitiska åtgärderna.

Herr talman! Alla har vi ett gemensamt intresse av att få till stånd en hög och jämn sysselsättning. Viktigast är det för de arbetslösa – naturligtvis. Men det är viktigt också för oss andra som är lyckliga nog att ha våra arbeten, och det är viktigt för hela samhället. När alla som kan är i arbete, då kommer de möjligheter vi i dag saknar för att rätta till mycket av vad vi anser vara fel.

Av olika skäl, som jag inte närmare skall gå in på, anser jag att budgetunderskotten under 1973 och 1974 i och för sig inte behöver inge oro. Det väsentliga är enligt min mening att vi i stället verkligen diskuterar hur vi använder de pengar som staten lånar upp på kreditmarknaden i konkurrens med industri, handel, kommuner och andra lånesökande. Där har jag den bestämda uppfattningen att staten

Onsdagen den
31 januari 1973

*Allmänpolitisk
debatt*

inte bör låna upp mer pengar för rena konsumtionsutgifter. Däremot förordar jag en större statlig upplåning än vad som förutses i statsverkspropositionen, om pengarna används för offensiva insatser för att främja sysselsättningen eller för att på annat sätt verkligen investeras i produktionsapparaten.

Det ligger fara i dröjsmål i detta fall. Det visar med all tydlighet arbetslöshetsutvecklingen under senare år.

Det är därför vi inbjuder alla goda krafter att delta i en politik för 100 000 nya jobb.

Herr HELÉN (fp):

Herr talman! Mitt framför våra ögon har det skett en väldig scenväxling i verkligheten, i många människors tankar och känslor. Under mer än 20 år efter det andra världskrigets slut utgick alla från att en snabb ekonomisk och social utveckling var självklar. Denna inställning bars upp av en fast tro på våra möjligheter att skapa trygghet, välfärd och jämnare fördelning. Men bara på några få år har denna utvecklingsoptimism fått hårda törnar. Den har ifrågasatts och förhånats. Framstegstanken är anfränt i dag. Den trygga glädjen över de industrialiserade ländernas snabba utveckling blandas nu med en bitande kritik av välfärdens ofullkomligheter.

Det här har varit och är en viktig debatt. Den har skärpt vår blick och uppmärksamheten på nya problem. Den har framtingat en insikt om hotande faror som tidigare viftades bort. Men det är också en debatt med allt starkare inslag av besvikelse, misstro och oro: besvikelse över att välfärdssamhället inte blev vad man tänkte sig, en misstro mot politiker över huvud taget från alla partier, en oro över att "utvecklingen" tycks ta sina egna vägar och att väsentliga livsvärden skulle gå förlorade. I sina delvis egoistiska övertoner måste denna inställning tillbakavisas, i sin kärna däremot tas på allvar.

Den här stämningen har sin speciella framtoning just i Sverige. Den har förstärkts under åren 1971 och 1972, de två förlorade åren i svensk ekonomi, då arbetslösheten var rekordhög och ekonomin stod närmast stilla. Många människor känner sig stängda. Och de är stängda. De har svårt att få bra jobb, svårt att öka sin inkomst också med extra arbetsinsatser, svårt att få den sociala service de räknat med. Ur detta spirar – och det måste vi sysselsätta oss med – en misstro mot politikerna som grupp, som kategori.

Det är många som ser och hör i TV och radio att nu har regeringen satsat ännu mer på omskolning och beredskapsarbete. De hör finansministern ganska tvärsäkert förklara att problem är så gott som övervunna och att de bättre tiderna väntar bakom knuten. Men samtidigt finner de att arbetslösheten alltjämt är den högsta under efterkrigstiden, och för många företag är det växande svårigheter. De hör försäkringar att skatterna skall bli lägre för de många, men de finner efter en tid att inflationen fortsätter att pressa upp skatten och att det man tjänar extra snabbt försvinner. De hör just vad de kallar "politikerna" tala om nya betydande reformer, men finner samtidigt att mycket av det som beslutats inte blir dugligt och hållfast därför att resurserna fattas. De

finner kort sagt ett gap mellan vad de hör och den verklighet de upplever.

De kunde höra de mycket vackra orden i statsministerns monumentala inledningsanförande, men när de tittar sig omkring finner de att deras egen verklighet är precis densamma som förut. Det är nästan som att gå på en matiné på bio. Man har den vackra filmen på näthinnan, och när man kommer ut i dagsljuset är grådasket där. Då ligger frågan nära till hands: Vad håller de där "politikerna" egentligen på med?

Jag är helt på det klara med att stämningar av det här slaget, när de blir ensidiga och faktiskt förbiser det som har utträttats och vilka som har fått det bättre, är farliga, och att den bilden då skall karakteriseras som överdriven. Det finns en ofruktbar kverulans, som grinigt vänder sig mot varje förändring, men det är inte den som är intressant. Vi måste se att en hel del av de här problemen, som gör att människor känner ett visst missmod – flera i de grupper som inte alls kände det förr – har orsaker, där det inte sällan är fråga om konflikter mellan mål som är angelägna var för sig men svärförenliga i samhällsarbetet. Därför vore det att göra det för lätt för sig om man sade att det över hela linjen bara skulle bero på regeringens politik, att den ensam bär ansvaret eller att det finns någon patentmetod som kan lösa upp sådana här värdekonflikter och sociala problem.

Men sedan det har sagts är det ändå nödvändigt att påminna än en gång om att bilden klarnade för Sveriges del under de två förlorade åren. Det blev klara belägg för att vårt lands *framtida möjligheter* är beroende av en jämn tillväxttakt, av en ekonomi som skapar både trygghet i arbetet och nya resurser för reformer. Därför tror jag, uppriktigt sagt, att det långt in i socialdemokratins egna led i dag finns människor som frågar sig om det är riktigt att fortsätta med en näringspolitik av den modell som har dominerat i Sverige på senare år. De människorna vet av egen eller kamraters erfarenhet att olönsamma företag är otrygga företag. De ser hur mycket av företagens begränsade investeringar som sätts in på att ta bort jobb, att byta ut en gammal utsliten maskin mot en ny, som spar arbetskraft, att halvmeکانisera eller automatisera i arbetsprocessen och att litet eller ingenting sätts in för att offensivt ta fram nya produkter, som med framgång kan säljas ute i världen. De här människorna menar också, och de säger ut det, att det måste löna sig att arbeta, och de vet betydelsen av att ansvar sprids och initiativ uppmuntras. De kräver medbestämmande och insyn och får nu nya former för detta. Men de ser de risker som följer av att under ett antal år allt fler viktiga beslut för företagen har centraliserats uppåt till kanslihus och statliga ämbetsverk. Och det som de känner intensivt kan sammanfattas så här: Vi måste få en annan framtidstro i näringsliv och företagssamhet, få fram ett annat klimat för företag och arbete.

Och där är det viktigt att inte huttna med var ansvaret ligger; det ligger inte hos politiker i allmänhet utan hos dem som talar uppifrån och som i flertalet fall ensamma bestämmer. De förlorade årens höga arbetslöshet, den stillastående ekonomin och de snabba prisstegringarna kan inte förklaras enbart med påverkan utifrån. De är i hög grad ett resultat av en politik som medvetet har avstått från att utnyttja rejäla stimulanser. Regeringen sade nej till våra förslag om tillfälliga sänkningar av moms och

arbetsgivaravgift, som skulle ha satt fart på ekonomin. Regeringen genomförde tvärtom en fördubbling av löneskatten i ett läge, då det just är brist på arbete och då lönsamheten är oroande låg.

De statliga insatserna har alltmer kommit att koncentreras på att stödja i efterhand. Det kan vara nödvändigt – men det behövs mycket mer av en förebyggande politik som skapar förutsättningar just för de offensiva satsningar som jag nyss talade om. I en tidning uttrycktes detta häromdagen på det här sättet: "Finns det ett stup vid vilket man kan trilla ned, måste det vara förnuftigare att sätta upp ett staket vid stupet och hindra att någon faller ner än att bygga ett sjukhus nedanför stupet för att ta hand om dem som fallit."

Detta är en beskrivning av den arbetsmarknadspolitik som har förts i Sverige. Det är möjligt att statsministern kallar detta för svartmålning, men glöm då inte, herr Palme, att om det finns en överdriven svartmålning så skall den ställas i direkt samband med den skönmålning som regeringen konsekvent bedriver och som herrar Palme och Sträng är sådana mästare i. Svartmålning och skönmålning är lika felaktiga. Statsministern fullföljer i dag den här skönmålningen: Snart löser sig alla problem, vi kan vänta snabba framsteg. Men samtidigt meddelar herr Palme en som jag antar något förvånad kammare att satsningen på att värna sysselsättningen "har skett i alla konjunkturlägen med ständigt höjd ambitionsnivå". Sanningen är ju att man praktiskt taget hela tiden under de här två förlorade åren har felbedömt konjunkturutvecklingen och att ambitionsnivån har blivit sänkt. Man har vägrat att lyssna på våra varningar, och det har drabbat tiotusentals anställda som i onödan har drivits ut i arbetslöshet.

Vill man sätta upp staket framför stupet – och det måste vara viktigare än att bygga sjukhus nedanför stupet – då måste den ekonomiska politiken formas så att man får en måttlig men varaktig förbättring av företagets lönsamhet. Det måste klart sägas ut att det finns en framtid, en bra framtid, för enskild företagssamhet här i landet. Man måste medvetet satsa på stimulanser och initiativ inom de ramar som statsmakterna drar upp.

Konjunkturpolitiken klarar inte ensam detta, men det är nödvändigt att den är anpassad till växlingarna och att statsmakterna är beredda att utnyttja de instrument som de har. Och de instrumenten måste också utvecklas. Extra investeringsavdrag av nuvarande typ tycks vara otillräckligt effektiva, eftersom de genom skattesystemets konstruktion får sina mest stimulerande effekter just vid stark expansion och hög lönsamhet, dvs. motsatsen till det läge som har rått och där de skulle göra verkan. Därför bör man i stället i ökad utsträckning pröva generella bidragsstöd – dem kan också företag som för tillfället har mycket låg lönsamhet utnyttja.

Kapitalmarknaden måste ges förutsättningar att fungera bättre. Det går att luckra upp, att liberalisera riksbankens emissionskontroll. Sedan fyra år ligger den frågan begravd i en långrotande statlig utredning.

Det enskilda sparandet var under många år på väg utför till en fullständigt oacceptabel nivå. Om det just nu under intryck av oron har varit högre, skall man inte glömma att det kan komma en punkt där det

på nytt brakar nedåt. Då måste statsmakterna känna sitt ansvar, inte bara genom att stoppa upp den faktiska realvärdeminskning som många småsparare utsätts för utan också genom att vara beredda att kraftigt höja avdragen för räntor på kapital, som nu har stått stilla sedan 1961. Vi kan inte hålla på att uppmuntra sparandet bara genom tillfälliga Strängaspel och samtidigt låta inflationen eller alltför snål beskattning i praktiken minska värdet på det enskilda sparandet. Det är att lura människor.

Jag vet att vi tyvärr inte kan räkna med majoritet i den nuvarande riksdagen för vår syn på näringspolitiken. Den socialdemokratiska och kommunistiska riksdagsmajoriteten är negativ, vill inte ha en sådan mera dynamisk näringslivspolitik. Regeringen har gång på gång demonstrerat sin ovilja att tänka om, och därför måste man säga ut att här går en avgörande skiljelinje mellan socialliberalism och socialdemokrati.

Nu finns det visserligen i finansplanen många vackra ord om betydelsen av ekonomisk tillväxt, inte som ett självändamål utan som ett medel att förverkliga viktiga välfärds mål. Men när finansministern säger att den ekonomiska tillväxten är en förutsättning för reformarbetet blir det ju en dom över regeringens egen politik. Observera att just under de här två åren förlorade det svenska folkhushållet, i förhållande till vad vi kunde ha presterat med samma typ av satsning som tidigare var normal, 13 miljarder kronor på att ekonomin stod stilla, och de 13 miljarderna skulle ha betytt mycket.

Många familjer och ensamstående har nu fått se sin egen faktiska hushållsstandard sjunka och har verkligen måst vända på slantarna. Om stat och kommun hade fått förfoga över sin hälft av de här 13 miljarderna skulle de ha sett att mycket kunde ha utträttats som de nu inte själva klarar.

Vi kunde ha byggt ut färdtjänsten för handikappade, som bör ges rätten att leva ett normalt och rörligt liv bland andra människor.

Vi kunde ytterligare ha ökat stödet till folkpensionärerna. De äldre, som i så hög grad har bidragit till att skapa det relativa välstånd som ändå finns i Sverige, har det i många fall sannerligen inte för fett. De måste klara sig på en liten folkpension samtidigt som priserna stiger så snabbt att index nätt och jämnt hänger med. Och skulle de ta något litet extraarbete är bidrags- och skattesystemet så illa konstruerat att det nästan ingenting blir över.

Vi kunde ha sänkt taxorna på järnvägen som ett steg mot att göra SJ till vad det i dag tyvärr inte är: hela svenska folkets järnväg.

Vi kunde med en del av de 6,5 miljarder som hade gått till stat och kommun av dessa 13 ha bättre utnyttjat de ca 10 000 vårdplatser som bl. a. som en följd av landstingens ansträngda ekonomi inte användes förra året. I en vädjan i Läkartidningen talar i dagarna en grupp aktiva läkare om den skamligt försummade vardagssjukvården, om bristen på självklar omsorg om hjälplösa äldre människor.

Och vi kunde även med dessa och andra angelägna reformer, utöver dem som vi nu har råd med, ha fått pengar över till att minska marginaleffekterna – det förhållandet att man nu får en så otillräcklig del kvar av en ökad inkomst – för löntagare i vanliga inkomstlägen och se

till, att det verkligen lönar sig bättre att arbeta.

Och framför allt skulle betydligt fler människor ha fått jobb.

Nu säger herr Palme – och det skall tydligen vara en beskrivning av oppositionens syn på det här: "Ständigt på nytt har man hört talet att de sociala reformernas tid är förbi, det som återstår är finputs." Är det en riktig beskrivning av den reformlista som jag här försökte ge? När har statsministern hört detta ständiga tal från den liberala sidan, från folkpartiet? Däremot kan jag tänka mig att statsministern har de här orden i öronen och att han har hört dem från finansministern, därför att det är nästan ordagrant vad finansminister Sträng sade i en sammanfattande kommentar till regeringens budget för två år sedan.

Situationen i dag är att ungefär 200 000 människor är direkt arbetslösa eller har beredskapsarbeten eller genomgår arbetsmarknadsutbildning. Hur går det för dem under 1973? För knappt två veckor sedan presenterade de tre ekonomerna Odhner i LO, Sundström i TCO och Faxén i SAF en gemensam beräkning över sysselsättningsutvecklingen 1973. Enligt den skulle sysselsättningen komma att minska det här året med 5 000 arbetstillfällen. Det blir tjänstemännen som drabbas hårdast, och självaste konjunkturinstitutet säger i sin senaste barometer: "Nedskärningen inom industrins tjänstemannakader kommer att fortgå – åtminstone fram till halvårsskiftet." Det är dystra bedömningar, och de styrks tyvärr av andra.

Vi vet att friställda tjänstemän har mycket stora svårigheter att få nya jobb, och vi vet också att många akademiker som har läst under lång tid och dragit på sig i flera fall stora skulder nu finner att de liksom inte behövs någonstans. Den upplevelsen är kanske värst för dem som lämnat ett yrke, t. ex. ett kroppsarbete, och studerat i många år under stora uppoffringar för att få arbeta med något som de anser att de passar bättre för.

Vad anser man nu från regeringssidan om den höga arbetslösheten? Jo, uppenbarligen att man inte kan göra någonting för att skaffa fler jobb på den öppna marknaden.

Statsministern sade – jag tror att jag återger det ordagrant – att den sociala tryggheten har alltid stått i centrum för socialdemokratis praktiska arbete. Javisst, i teori och förkunnelse. Men hur är det i praktiken? Herr Palme borde väl komma ihåg att även efter förbättringen i arbetslöshetsförsäkringen, som skall komma, så blir det mer än en och en halv miljon svenskar som står utanför ett tillräckligt skydd vid arbetslöshet. Folkpartiets krav sedan länge på en allmän sysselsättningsförsäkring är lika aktuellt i år. Självfallet skall man ta vara på och bygga på arbetslöshetskassornas erfarenhet. Men stoppa inte det här verkligt viktiga trygghetskravet! Stoppa inte tanken att omedelbart när man tar den nya utbyggnaden gå vidare fram mot en allmän sysselsättningsförsäkring!

Vi tänker i varje fall inte slå oss till ro med socialdemokratis slutsatser. Vi vägrar acceptera denna inställning från en regering som annars inte brukar vara nödbedd när det gäller att styra och ställa i ekonomin. Vi vägrar gå med på att det skulle vara ofrånkomligt att hundratusentals människor står utan jobb och mångdubbelt fler känner

otrygghet i jobbet. Det här beror på vilken politik det förs. Med en annan och bättre näringspolitik skulle fler människor få trygga jobb.

Vi har pekat på en rad åtgärder för att förbättra arbetsmarknads- servicen i själva arbetsförmedlingarna och i sättet att söka upp dem som riskerar att bli utan jobb eller redan har blivit det.

Socialdemokratin tycker att vi för ofta återkommer till kravet att det måste löna sig att arbeta. Man vill framställa det som om den skatteomläggning som man själv beslutat om har löst det problem som så många barnfamiljer men även ensamstående upplever: hur det är närmast omöjligt att med egna ansträngningar förbättra sin ekonomiska situation.

Tag t. ex. en tvåbarnsfamilj där en av makarna förvärvsarbetar och har en inkomst på 36 000 kronor om året. Antag att inkomsten ökar med 10 procent, dvs. 3 600 kronor. Det är inte alls ovanligt – åtskilliga avtal ger ett sådant tillskott. Hur mycket får familjen över av den ökningen? Jo, bara 480 kronor med de nya skatteskalor som gäller fr. o. m. årsskiftet och med en kommunalskatt på 24 kronor. Resten går bort i ökad skatt och minskat bostadsbidrag. Dessa 480 kronor skall räcka till att klara de prishöjningar som kommer. Så om inkomsten ökar med 10 procent *minskar* i själva verket familjens konsumtionsmöjligheter med 2--3 procent. Så ser skatte- och bidragssystemet ut i dag, och det drabbar de flesta barnfamiljer.

Genom två mycket enkla reformer för en begränsad kostnad kan man se till att barnfamiljerna får behålla betydligt mer av en sådan inkomstökning. Den ena reformen är att införa vettigare regler för inkomstprövning av bostadstilläggen. Den andra reformen är att införa enhetliga taxor inom barntillsynen – alltså icke gradera dem efter föräldrarnas inkomst. De här båda förslagen lades förra året fram av en enhällig statlig utredning, där också de socialdemokratiska ledamöterna stod bakom förslaget. Trots det vägrar regeringen nu att föra fram detta.

Allra allvarligast är att inflationen fortfarande tillåts att smyghöja skatten. Det är alltså inte den skattesats som fastställs här i kammaren utan den som inflationen bestämmer som fastlägger vad man i praktiken som enskild skattebetalare får betala. Människor som står kvar på samma reella inkomst knuffas av inflationen upp i högre skatteklasser. Detta brukar regeringen inte alls vilja tala om, men här finns en möjlighet för statsministern att säga, om det är inflationen eller regering och riksdag som skall avgöra hur skatten skall slå.

Sedan rätt lång tid har det varit en allmän uppfattning i de flesta familjer att man inte orkar med prishöjningar på livsmedel i den takt som rått på senare år. Utan inflationsskydd känner man sig hjälplös mot skattesystem och prisstegringar.

Folkpartiet och centern har varit överens om att man redan i väntan på en ny, mer liberalt inriktad politik måste ta itu med det här. Även inom andra partier har det funnits en önskan att få stopp på prishöjningarna på mjölken, köttet och brödet för dagen. Längst har det märkligt nog dröjt innan socialdemokraterna erkänt det nödvändiga i att göra någonting åt saken.

Folkpartiets och centerns förslag från i våras var ett försök att komma till tals med regeringen för att hålla tillbaka priset på mjölken. Men

socialdemokraterna sade nej.

Regeringens förslag strax före jul att koppla en prisdämpning för 1973 till en kraftig höjning av skatten på bensin och dieselolja gav i alla fall ett nytt utgångsläge för resonemang. Därför var det naturligt för oss i folkpartiet att samtidigt som vi protesterade mot den belastning på drivmedel, som var så stort tilltagen att den skulle slå igenom på många varor och bli en daglig börda för familjer som för sin försörjning är beroende av bilen, föreslå att de fyra partierna borde sätta sig ned och resonera om hur det här skulle klaras.

Utän att bli särskilt omständlig vill jag bara konstatera att genom trepartiöverenskommelsen har hela höjningen av skatten på dieselolja, med den fördyring av transporter som då skulle ha skett, kommit bort och att av de sammanlagda 6+8 – dvs. 14 – örena på drivmedlen nu bara återstår 3. Påslaget på bilaccisen ligger i stort sett inom den ram där återförsäljarna använder priset som konkurrensmedel. Den avgift på engångsförpackningar som kommer till bör klart inriktas på att göra miljön vänligare för människor och djur, naturen friare från krossat glas, rostig plåt och plast som inte är nedbrytbar.

Inom folkpartiet har vi sedan många år talat om kravet på rättvisa åt kvinnorna – det är ingen ny vision. Vi har fått vänja oss vid att det tar tid att få den förverkligad. Det tog 20 år att först ta död på sambeskattningens orättvisor och sedan få igenom en individuell beskattning. Men någon gång händer det att det går undan även i fråga om rättvisa åt kvinnorna. Sedan Cecilia Nettelbrandt vid Fredrika-Bremer-förbundets möte här i riksdagshuset i höstas slog larm om den manliga dominansen i de viktiga statliga utredningarna har regeringen lyhört försökt lägga om urvalsprinciperna, och vi är glada över att få medverka.

Men vi riktar inte bara krav mot regeringen. Vi vänder oss också till företagen och deras organisationer, som måste ta låten för att anpassa arbetstiderna, öppna för fler halvtidstjänster och ge tjänstledighet vid sjukdom i hemmet. De köer av platssökande som nu finns i banker och kontor – ja, t. o. m. vid skolor och sjukhus – får inte bli någon sorts alibi för personalavdelningarna att lägga dessa frågor åt sidan. Försöker de att komma undan, så är det en skyldighet för löntagarnas representanter i företagets styrelser att slå larm. Ty det kan väl ändå inte vara så att de cirka 4 000 styrelseplatserna skall besättas med bara vanetänkande, upppassningskrävande män. Vi tänker räkna hur många kvinnor som kommer med på LO:s och TCO:s platser.

De välsinnade, allmänna tankarna om likställighet mellan könen har ofta blivit pratbubblor som inte nämnvärt har påverkat en trög verklighet. Ännu 1971 var t. ex. 81 procent av de statsanställda under tionde lönegraden kvinnor mot bara 9 procent i lönegrad 20–30.

Men frågan om rättvisa åt kvinnorna går ännu djupare. På folkpartiets landsmöte i Göteborg utmanade jag avsiktligt den del av massmedia som vill se kvinnorna främst som objekt och skapa en kvinnobild, där kvinnorna sätter sin lycka eller i varje fall sin materiella existens i samband med det intryck de kan göra på män. Jag syftade då inte främst på de s. k. kvinnotidningarna, som faktiskt har vidgat sin världsbild något så att män och kvinnor där börjar likna hela människor. Jag tänkte

närmast på de nya "herrtidningar" som nu läses så flitigt och där det ena könet skall ha hjärnan full av ishockey, 180 kilometer i timmen, skattefria inkomster och brudar i massor, medan det andra könet helst skall ha hjärnan lagom tom och kroppen i övrigt desto mer fulländad. Det är en mentalitet som befäster och förgrovar manssamhällets mest enkelspåriga konventioner och fördomar. Och nog finns här en växelverkan med den fysiska prostitutionen, som många dagstidningars annonsspalter levde gott på ännu i november, när jag rev i om detta – och förresten ända till för några dagar sedan. Tidningsutgivareföreningen utfärdade så sent som den 25 januari en rekommendation mot sexannonseringen, som nu skall rensa annonsspalterna från åtminstone poseringsannonser.

Hur det kommer att verka i praktiken är ovisst. Det är då viktigt att den regeringskommission som brådstörtat tillsattes den 3 januari – och som Tidningsutgivareföreningen har samrått med – inser att polisen måste få förstärkta resurser för att stoppa hallickar och andra s. k. beskyddare i det nya läge som nu håller på att uppkomma. Visst är polisen trängd mellan många uppgifter, och detta är naturligtvis inte den enda eller ens den betydelsefullaste delen av polisens arbete, men den får ändå inte tappas bort.

Innan jag lämnar detta avsnitt vill jag gärna fråga statsministern: Är det regeringens avsikt att värriksdagen skall få ta ställning till regeringskommissionens förslag om polisens resurser och arbetsmöjligheter? Avser regeringen i så fall att gå med på en ytterligare förstärkning av antalet polismannatjänster med verkan redan fr. o. m. i sommar? Till dess att jag har fått ett klart svar på den frågan utgår jag ifrån att 165 nya polismannatjänster – varav tio för hela landet utanför de tre storstäderna – skulle vara det mått som regeringen anser svara mot vad som i direktiven till kommissionen anges som "kraftfulla åtgärder i syfte både att minska brottsligheten och att skapa bättre ordning och trivsel på allmänna platser". Nog vore det väl bättre om man kunde nå enighet mellan partierna i kommissionen än att ha denna stridsfråga hängande i luften. Men då måste något ske redan fr. o. m. i sommar.

I massmedia pågår sedan en tid rätt vildsinta men stimulerande resonemang om hela opinionsbildningens villkor i vårt land. Det är en debatt som jag menar bör föras också här i riksdagen. Folkpartiet har, inte minst i sitt nya partiprogram, satsat på att främja mångfald och konkurrens i opinionsbildningen och motarbeta åsiktsmonopol och koncentration. En praktisk slutsats är då att annonsskatt och reklamskatt måste bort. En annan att pressdöd skall motverkas genom presstödet i så allmänna former som möjligt, så att tidningarna själva och inte enbart en statlig nämnd kan påverka vilka som överlever.

Ett sådant statsstöd till tidningar får självfallet inte medföra åsiktsdirigering. Det borde vara en självklar princip, men i den debatt som pågår – ännu i dag med intressanta inlägg – har vi häpnadsväckande nog fått exempel på att det på fullt allvar framförs tankar på att förknippa det statliga presstödet med villkor för tidningarnas redigering. Det vänder vi oss absolut och bestämt emot.

Lika felaktig är, som jag ser det, den av massmedieutredaren Harry

Schein framkastade tanken att vissa tidningar som har vad man menar vara en monopolliknande ställning skulle åläggas regler för sin redigering av spalterna av ungefär den typ som nu gäller för Sveriges Radio. Schein tar sin utgångspunkt i ett ganska ytligt resonemang om ägarnas inflytande. Han brukar åtminstone någon gång i veckan spela bollen till statsministern, och därför förmodar jag att han som utredare har en viktig ställning. Det är anledningen till att jag tar upp hans tankar. Att ägarkoncentrationen inom pressen är ett problem liksom det ömtåliga förhållandet mellan ägare och redaktion är det ingen som förnekar. Men den utveckling som skett på senare år i enskilt ägda tidningar har gått i riktning mot största möjliga redaktionella frihet. Minst av allt är den utveckling som skett något argument för ett statsdirigerat system där regering och riksdag i sista hand skulle sitta och avgöra om vissa tidningar åsiktsmässigt och redaktionellt överensstämmer med fixerade bestämmelser. Därmed skulle grunderna för åsikts- och yttrandefriheten undermineras. Dessutom förhåller det sig inte så, som Schein och andra socialdemokrater då och då gör gällande, att den liberala övervikten i pressvärlden innebär en åsiktsmässig monopolsituation eller svårigheter för andra åsiktsgrupper att komma till tals.

I hela den liberala synen på pressen ligger just att tidningarna skall vara obundna av partier och att de skall söka ge ett allsidigt informationsflöde. Man har mätt vilken publicitet socialdemokraterna får på reportageplats i stora, liberala tidningar. Den är långt större än t. ex. den som folkpartiet får. Och på tidningarnas kultursidor, där mycket av den vitala debatten förs, är mångfalden ännu större. Men en tidning skall ha rätt att på ledarspalt utan prut visa egen flagg och hålla en öppet redovisad politisk kurs.

I demokratier uttalar alla honnörsord om yttrande- och åsiktsfriheten. Diktaturer har i alla tider slagit ner på det fria ordet, förkvävt det och förföljt det. Detta pågår också i dag i Sovjet och andra diktaturländer. Det tal Solsjenitsyn aldrig fick hålla vid Nobelhögtidligheterna är en gripande påminnelse om hur eftersträvansvärda och dyrbara dessa andliga friheter är som många här betraktar som tryggade och nästan likgiltiga. Den nuvarande amerikanska statsledningens attacker mot massmedia i USA påminner oss om hur viktigt det har varit för det amerikanska samhället att ha fristående massmedia som kunnat ge en annan bild av verkligheten än den officiellt lanserade. Det gäller inte minst kriget i Vietnam.

Sveriges roll i det läge som nu håller på att utkristalliseras i Vietnam kommer att ligga på återuppbyggnadssidan. Förberedelser finns, som alla vet, sedan åtskillig tid, och de måste självfallet sättas in i de internationella organens planering. Det praktiska bistånd som folkpartiet och centern föreslår att utöver redan avsatta medel bekostas på tilläggsstat för innevarande budgetår kan man låta ta form både i varor och tjänster, där vi nu har utrymme. Man har till mig fört fram tanken på en svensk "grävmaskinsbrigad" att snabbt sättas in vid det uppröjningsarbete som bör kunna börja i de städer som kan förmodas vara utanför stridszonen. Det kan inte vara svårt att rekrytera människor för en sådan insats, med det starka engagemang som nu finns för — låt mig kalla det —

demokratiernas bortgöringsaktion i det lidande Vietnam. De svenska ideella organisationerna har en stor insats att göra, och jag hoppas att regeringen – genom SIDA och på annat sätt – ger dem en stimulans genom generösa bidrag.

Katastrofen på närmare håll i Norden för mer än 6 000 islänningar på Vestmannaeyur är naturligtvis oändligt mycket mindre i format än kriget i Vietnam. Men för det isländska folket innebär den en oerhörd och unik påfrestning, både mänskligt och ekonomiskt. Utöver den självklara katastrofhjälp som statsministern redogjorde för och som nu snabbt måste sättas in bör – och det vill jag be regeringen om – de lån, som också kan behöva lämnas, göras ränte- och amorteringsfria i början av löptiden, så att de inte alltför hårt anstränger den sårbara isländska ekonomin.

Känslan för nordisk samhörighet är, trots att det går upp och ner i det rutinmässiga eller politiska samarbetet i Norden, en omistlig del av vår kultur i de här länderna. Jag tror att alla svenskar delar uppfattningen att vi skall göra en väsentlig insats för de drabbade människorna på Island och att det är vi i Sverige – som den största nordiska nationen – som i första hand har detta ansvar. Plötsligt förstår då många, som annars är likgiltiga för den nordiska gemenskapen, vad den egentligen betyder.

När statsminister Palme nyss beskrev katastrofen på Island och lidandet i Vietnam tror jag att han i stora delar – ehuru när det gäller Vietnam inte i varje ord – talade för nästan alla av oss. Den enighet som har manifesterats främst i namninsamlingen för fred i Vietnam har gett verklig kraft åt kravet att sydvietnameserna själva i demokratiska val under internationell kontroll skall få bestämma över sin framtid i fred och frihet. Det är därför viktigt att allt vårt agerande inom den aktiva neutralitetspolitikens ram står sig inför en granskning både inom en själv och av mångas kritiska sinnen.

Det har, herr talman, under årens lopp förts många förtroliga samtal mellan de fyra större partierna om vårt lands utrikespolitiska hållning. Självfallet har det också gällt Vietnam. En särskild samtalsituation förelåg som bekant vid jultiden, till sin innebörd välkänd för allmänheten. Många förvånades över att det skulle vara så, att Sveriges stämman inte skulle kunna göra sig hörd om man inte valde ett högt tonläge. Det viktigaste kan ju inte vara att få en helsida i Newsweek, utan vad man säger. Jag tror att det som sagts här i dag i stora delar står sig bättre än det som sades dagen före julafton. Ju mer vår stämman i världen liknar en samvetsbestämd enskild människas röst, desto viktigare blir det samtidigt med öppenhet och uppriktighet på hemmaplan, inte minst mot dem som man säger sig tala förtroligt med.

I en värld där krig, inbördes strider, naturkatastrofer och bombhot är vad som möter oss i morgonväkten var eviga ny dag kan problemen kring massmedias frihet te sig mycket tunna och teoretiskt grå. När jag ändå ett ögonblick återgår till den debatt om massmedia och åsiktsfrihet som nu förs i Sverige gör jag det därför att jag tror att den är både nyttig och nödvändig, därför att här annars plötsligt kan hända saker som vi skulle ångra. Från renlärliga marxister, som vill göra tidningar, radio och TV till predikstolar för egna åsikter, kommer ett hot mot den liberala synen på

Nr 13

Onsdagen den
31 januari 1973

Allmänpolitisk.
debatt

yttrandefriheten. Det kommer också från regleringssinnade socialdemokrater som säger att de av pur omtanke om yttrandefriheten vill beskära den genom ökad statlig makt. Och de kan komma högerifrån i form av svepande fördömanden över nyttiga former av kontroversiell samhällskritik.

Yttrandefriheten är något dyrbart och ömtåligt som förutsätter en varsam behandling. Både de som granskar och de som granskas måste i sitt handlande utgå från en gemensam vilja att skydda åsiktsfriheten och mångfalden. Med andra ord: Kritisera gärna åsikter och framställningar av skeenden, t. ex. i TV-program, men ta inte bort rätten att ge uttryck för dem. Man kan också vända på det: Ge gärna uttryck för åsikter och engagemang, men låt inte engagemanget undantränga den allsidiga analysen och informationen.

Vi har på sistone fått för mycket av en åsiktsstyrd engagemangsjournalistik. Den har i vissa sammanhang varit nyttig och tvingat oss till att tänka igenom våra värderingar, men när den förvandlas till försök till aggressiv påverkan i former som inte öppet redovisas, kan den leda till en ny konformism, där analyser och saklig information ersätts med ivrigt predikande och där man medvetet söker polarisera debatten mellan olika extremer. I denna kör av profetiskt mässande blir det mycket dåligt utrymme för ett berättigat tvivel för den som söker och prövar.

En del journalister och producenter vill förvandla insikten om objektivitetens bräcklighet till en sorts licens för ohämmad subjektivitet, där alla andra bedömningar på förhand utesluts och där man bara håller sig till de egna fast rotade värderingarna. Då sviker man sin uppgift och perspektiven smalnar. Då uppstår också motreaktioner av det slag som vi nu upplever i många hem mot Sveriges Radio. De kan komma från människor som med rätta upplever att denna ensidiga förkunnelse rycker undan förutsättningarna för förståelse och tolerans. Då bryts det öppna samtal alla säger sig vilja främja och ersätts av en tyst opinion utanför den offentliga debatten. På detta sätt skapas distans och misstro.

En ökad centralisering av beslutsrätten i Sveriges Radio över program-sättning och idéer kan inte hjälpa och är principiellt felaktig. Medarbetarna måste själva växa in i avtalets och programreglernas förpliktelser. Chefsansvaret måste kännas fullt ut bland dem som står de enskilda programproducenterna nära. Om det finns någon som inte vill vara lojal mot företagets åtaganden, bör denne frivilligt lämna båten. Går man i Sveriges Radio ifrån avtalet, bryter man mot tidigare riksdagsbeslut och regeringen måste då komma hit med förslag till ny ansvarsordning. Det betyder naturligtvis inte att man ger ett finger åt tanken att Sveriges Radios programutbud skulle fastställas av riksdagen eller åsiktsmässigt återspegla ungefär styrkefördelningen mellan partierna här i kammaren.

Jag vill ställa några sammanfattande frågor till statsministern i den debatt om opinionsbildningens villkor som jag ägnat förhållandevis stor plats i mitt anförande. Vi befinner oss nu i ett debattläge, där jag anser det nödvändigt för partierna att precisera var de står. Jag har försökt klagöra vår mening. Var står socialdemokratin? Ställer statsministern upp på samma linje som finansministern som – låt vara kanske genom att försäga sig – inte bara i ord utan i sak vill ”klämma åt” de stora

tidningarna? Står statsministern på samma linje som den partisekreterare som velat tvinga in fristående tidningar i partiernas ledband genom särskilda former för presstödet via partistödet? Delar statsministern den mäktige massmedieutredarens uppfattning, han som vill ge staten makt i. o. m. över tidningarnas redaktionella förhållanden? På de frågorna behöver vi få svar här i dag.

Till sist vill jag säga några ord med anledning av slutet på statsministerns inlägg. Eftersom vi andra ännu inte talat, valde statsministern att också i denna fråga, som gällde solidariteten i det moderna samhället, polemisera mot en dålig tes av president Nixon. Men vi skall väl försöka föra samtalet här i Sverige.

Det var ett viktigt ämne statsministern förde in i debatten, nämligen frågan om hur solidariteten skall formis mellan människor emellan. Men glöm inte att solidariteten måste förenas med en vilja att fördjupa människors frihet och ge utrymme för initiativ och personligt ansvarstagande. Alla har inte den friheten. För dem som lever i betryckta omständigheter och tycker sig sakna utvägar blir friheten ofta en illusion. Det har sagts med kraft och styrka från socialdemokratiskt håll, inte minst av Tage Erlander. För den sjuke utan vård, för den arbetslöse utan säkerhet för framtiden och för den gamle utan trygghet blir valmöjligheterna små.

Men nu måste man göra klart för sig att den insikten, tillsammans med rättvisekravet, är grundläggande för socialliberalismen, som ni bekämpar. Ni sätter alltför ofta likhetstecken mellan solidaritet och centralisering, men det finns en viktig sida av den frihet som är solidaritetens andra beståndsdel, nämligen att slå vakt om den enskilda människans integritet, att skydda människor mot de risker som följer av byråkratisering och maktkoncentration, att sprida makt och ansvar, att förankra de sociala insikterna i vad Waldemar Svensson en gång kallade "vördsnaden för det unikt personliga" och i respekten för varje människas inre suveränitet.

Med hjälp av politiska beslut kan man mildra hårda villkor och verka för att var och en skall få bästa förutsättningar för sin egen personliga utveckling, få nya startpunkter och möta stöd bakom misslyckanden. Men vi kan aldrig lagstifta bort kallsinnigheten mellan människor, och vi kan inte heller lagstifta fram en vilja till ansvar för sig själv och andra. Politiska insatser kan inte ersätta det personliga ansvaret eller den ideella kraften i de frivilliga folkrörelserna. Att satsa på de många människornas initiativ och personliga ansvarstagande är den socialliberala vägen, och det är i fria medborgares engagemang som demokratin till sist har sin styrka.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! I likhet med dem som har talat före mig vill jag ge uttryck för den oändliga lätnad som vi alla erfor då det blev känt att avtalet om vapenstillestånd i Vietnam äntligen hade undertecknats i Paris. De amerikanska trupper som funnits kvar skall nu lämna Vietnam. Bomber skall inte längre fällas över detta sargade land.

Vi hoppas alla att grunden nu skall ha lagts till återuppbyggnad, fredlig samverkan och försoning. Men utsikterna till en verklig fred är minst sagt osäkra. Sällan har till ett vapenstilleståndsavtal knutits flera frågetecken. Stridshandlingar pågår alltjämt. Båda parter strävar efter att

flytta fram eller stärka sina ställningar. Och det är inte lätt att tro på bestående fred i ett land, där två arméer står mot varandra och där olika politiska grupperingar strider om makten.

Enligt avtalet är det sydvietnamesiska folkets rätt till självbestämmande helig, omistlig och skall respekteras av alla länder. Genom fria val förutsätts det sydvietnamesiska folket få utforma sin egen politiska framtid. Den nuvarande Saigonregimens demokratiska sinnelag har aldrig övertygat. Historiens erfarenheter ger oss inte heller anledning förvänta att motsidan skulle respektera ett val som ginge den emot. Våra förhoppningar knyts emellertid till den intressegemenskap som över de politiska motsättningarna ändå måste växa fram inom Vietnams folk. Fred och återuppbyggnad måste helt enkelt i dag framstå såsom det allt övergripande för det förödda landets enskilda människor.

I den internationella solidaritetens och humanitetens intresse är det självklart att vi från svensk sida skall medverka till återuppbyggnaden av Vietnam. Att stilleståndsavtalet respekteras utgör en viktig förutsättning för att den effektivt skall kunna genomföras.

Det är också min förhoppning att de meningsbrytningar som Vietnamkriget givit upphov till i vårt eget land nu skall kunna tonas ned. Nu – liksom tidigare – är det väsentligt att det råder enighet om den alliansfria svenska utrikespolitikens innebörd och om de begränsningar i vår handlingsfrihet och våra officiella opinionsyttringar som ett strikt iakttagande av neutralitetspolitiken förutsätter. Det är ett livsviktigt nationellt intresse att det inte råder någon missuppfattning i omvärlden om var vårt land står i ideologiskt och utrikespolitiskt hänseende. När det lidelsefulla engagemang lagt sig som påverkat icke bara den svenska opinionen över lag utan även ansvariga företrädare för vårt land, borde det finnas betingelser för att åstadkomma en nykter analys av den svenska utrikespolitikens uttrycksformer.

Herr talman! Den fruktansvärda naturkatastrof som drabbat vårt nordiska broderfolk har skakat hela den svenska nationen. Det är självklart, att vårt folk skall lämna alla bidrag som kan lindra svårigheterna för Island. För ett par dagar sedan skickade jag på moderata samlingspartiets vägnar ett brev till statsminister Olof Palme, i vilket jag förutsatte att den svenska regeringen skulle göra allt vad som var möjligt för att stödja Island. Jag pekade på möjligheterna att använda den svenska katastrofberedskapens resurser, att skicka trähus och annat. Och jag uttryckte moderata samlingspartiets beredvillighet att medverka i den mån vi kunde göra det. Statsministerns deklaration här i dag hälsar jag därför med mycket stor tillfredsställelse.

I Helsingfors förhandlar just nu företrädare för 32 europeiska länder jämte Förenta staterna och Canada för att förbereda en europeisk säkerhetskonferens under detta år. Överläggningarna har blivit möjliga genom fördragen mellan Öst- och Västtyskland och den tysk-polska överenskommelsen. Vad de kan leda fram till vet vi ännu ingenting om. Men vad vi vet är att själva den omständigheten att förhandlingar på det här sättet har kommit till stånd mellan länderna i den nordatlantiska försvarsgemenskapen och Warszawapakten tillsammans med ett stort antal obundna stater vittnar om hur starkt det gemensamma intresset i

dag är att förebygga öppna konflikter.

För vårt land och självfallet för Europa i övrigt är det här utomordentligt tillfredsställande. Men freden i Europa vilar alltså mera på maktbalans än ömsesidigt förtroende och ömsesidig tillit. Det kan inte heller fördöljas att många europeiska folks rätt att själva bestämma över sin framtid i dag är hårt beskuren. Rätten till självbestämmande står alltså för överskådlig framtid inte öppen för många folk mycket nära oss. Att i vår närhet lever miljontals människor under hård diktatur, det underlåter många i vårt land alltför ofta att dra sig till minnes, underlåter att tala om.

Och den omständigheten att, trots att förbindelserna mellan de olika delarna i Berlin nu skall öppnas, människor, som söker sig från öst till väst, fortfarande brutalt skjuts ner vittnar också om att den avspänning som vi nu ser fram emot inte är absolut utan i allra högsta grad relativ. Mellan folken i Europa och i ännu högre grad ute i världen reser sig murar av motsättningar. Vår värld präglas av otrygghet, grymhet och våld. Det långa synfältet ställer inte heller några garantier för fredlig utveckling. Det är mot den bakgrunden som svensk säkerhetspolitik och svensk utrikespolitik framdeles – liksom hittills – måste utformas.

Herr talman! När vi i dag gör ett bokslut över de senaste årens ekonomiska utveckling och jämför Sverige med EEC-staterna eller med övriga länder i OECD, kan vi avläsa väsentligt mycket sämre resultat för den svenska ekonomin. Man kan som herr Helén gör med rätta tala om "de förlorade åren", de år då vår samhällsekonomi stagnerade och tillväxten var så låg, att folkhushållet förlorade mellan 10 och 15 miljarder kronor och tvingades inregistrera en arbetslöshet utan motsvarighet under efterkrigstiden. De förlorade arbetstillfällena skulle vi ha behövt. Vi skulle ha behövt dem främst i glesbygderna, i Norrland, på Gotland. Men hela vårt svenska samhälle skulle ha behövt de här människorna i meningsfullt arbete. Och de förlorade pengarna skulle vi också ha haft användning för. De skulle ha möjliggjort en större handlingsfrihet för stat och kommun. Behövliga reformer hade kunnat genomföras. Skattesystemet hade kunnat förbättras och de enskilda människorna hade fått mera att förfoga över själva.

Finansministern vill nu – precis som tidigare – göra gällande att han och regeringen är utan skuld till händelseutvecklingen. Han skyller på 1971 års avtalsrörelse, han skyller på den internationella konjunkturen och på prisstegringar utifrån. Den socialdemokratiska regeringen kan naturligtvis inte bli föremål för klander – den gör aldrig fel! Regeringen accepterar sambandet mellan sin politik och samhällsekonomi bara de år då människorna fått det bättre. Då sägs detta bero på regeringens framsynthet och duglighet. Då tiderna blir sämre, är det alltid *någon annan* som bär skulden.

Det är mänskligt – det skall jag gärna erkänna -- att tillgripa bortförklaringar. Men en stor del av det svenska folket tror i dag inte på regeringen då den skyller ifrån sig.

För tredje året i rad räknar finansministern med att konjunkturen skall förbättras. Vi är på väg mot bättre tider, gör han nu, liksom tidigare, gällande. Utan tvivel befinner vi oss i en uppåtgående konjunkturfas. Den

Nr 13

Onsdagen den
31 januari 1973.

*Allmänpolitisk
debatt*

har redan för länge sedan påverkat utvecklingen i andra länder. I Sverige har de positiva verkningarna emellertid hittills varit begränsade. En del befarar att "konjunkturtåget" kan gå oss förbi. Andra är mer optimistiska och räknar med en så snabb expansion att den kan medföra risker för överhettning.

Det kan ha sitt intresse att återge den sammanfattning av det ekonomiska läget som riksbankens pressöversikt häromdagen redovisade. Den stämmer inte alls med statsminister Olof Palmes oerhörda optimism, som han gav uttryck åt för en stund sedan. Den är balanserad. Konjunkturen förbättras, heter det, "men i långsam takt". Enligt konjunkturbarometern har orderingång och produktion ökat, "men måttligt". Arbetslösheten steg med 12 200 mellan december och januari, något mindre än förra året, men om hänsyn tas till den milda vintern är det en oroväckande uppgång – 27 000 fler än i januari 1971 och 38 000 fler än i januari 1970. Kurvan över antalet arbetslösa tjänstemän "fortsätter nedåt i snabb takt". Företagens förväntningar tycks inte vara lika uppskrivade som under fjolårets två senaste kvartal. "Sammantaget inom hela industrin väntas en påfallande måttlig ökning av orderingången." Orderna från hemmamarknaderna väntas stagnera. Produktionsplanerna visar en fortsatt men dämpad tillväxt. Den tungt vägande verkstadsindustrin är inriktad på en "mycket blygsam produktionsökning". För företag beroende av byggnadsmarknaden är utvecklingen nedåtriktad.

Det är mot bakgrunden av sådana här sammanfattningar och regeringens egna uttalanden som vi har att bedöma möjligheterna att ge arbete åt de många människor som står utanför den ordinarie produktionsprocessen. Inte minst den växande skaran akademiker, som plötsligt tycker sig finna sina utbildningsår bortkastade, kan tala om "de förlorade åren".

Finansministern uppehåller sig i sin finansplan förvånansvärt litet vid sysselsättningen, trots de rätt pessimistiska analyser som nationalbudgeten ägnar detta vårt lands verkligt stora sociala problem. Och herr Sträng redovisar anmärkningsvärt små bidrag att lösa problemet med. Det är inga krafttag som han är beredd att vidta. Han *talar* desto mer – och förvisso riktigt och i nyttig klartext – om samhällsekonomins obönhörliga logik. God lönsamhet i näringslivet krävs, heter det, för de ökade investeringar vilka ger möjlighet till en snabbare tillväxt som kan garantera höjd sysselsättning och öppnar vägen för bättre livsvillkor för den enskilde samt för en utjämning av olikheterna i samhället. Sällan har sambandslinjerna inom ekonomin dragits upp på ett tydligare sätt än i årets finansplan. Men vad som saknas är de nödvändiga, aktiva stimulansåtgärderna för att skapa gålust, för att få hjulen att rulla, för att bygga upp nya företag och ny produktionskapacitet och för att ge arbete åt de många som Gunnar Sträng själv räknar med kommer att slås ut under året i företag som är så kostnadsbelastade att de inte kan följa med i konkurrensen.

Jag fäste mig för övrigt vid att statsministern i sitt, som det nyss hette, monumentala anförande inte hade ett enda ord att säga om den produktion som skall *betala* den välfärd som statsministern så vältaligt

frammanade. I stället för stimulanspolitik fördubblades den 1 januari löneskatten, en klart olämplig bruttobeskattning – en skatt på sysselsättningen samtidigt som regeringen genom investeringsavdrag försöker stimulera anskaffning av maskiner som skall spara arbetskraft. Löneskatten slår blint. Den drabbar de företag som har svårast att hävda sig, svårast att leva vidare, svårast att behålla arbetstagare, arbetstagare som kommer att få svårt att finna ny sysselsättning om de friställs. En kapitalintensiv industri med god avkastning på sitt kapital och ett fåtal anställda har små bekymmer med en löneskatt. Industrieföretag däremot som inte kan rationalisera, som arbetar med mycket folk och har höga löneutgifter i förhållande till kapitalet drabbas utomordentligt hårt av en löneskatt av i runt tal 1 200 kronor för varje anställd. Värst drabbas naturligtvis de många småföretagen, inte minst inom service sektorn – hantverkare, detaljhandelsföretag och liknande; det är inte exportindustrin, vars i dag positiva vinstutveckling särskilt lyser i ögonen och framhålls i den socialdemokratiska pressen nästan dagligen.

Herr talman! Det meningsutbyte som under den senaste tiden ägt rum, och som inte minst har fått näring av kohandeln kring tomflaskor, bensinskatter och bilacciser, har felaktigt fixerats vid storleken av budgetunderskottet, ett underskott som naturligtvis kan bli ännu större innan bokslutet föreligger. För ett vet vi ju, herr finansminister, nämligen att de prognoser som finansministern gör i finansplanen och kompletteringspropositionen aldrig stämmer med utfallet. Och det skall man kanske inte heller vänta sig.

Det underskott för nästa budgetår på nära 6 miljarder kronor som finansministern räknar med på tröskeln till en väntad högkonjunktur medför – säger han – ”inga överhängande risker för överslag”. Det har precis den storlek som man kan acceptera – ett påstående som minnesgoda åhörare säkerligen känner väl igen. Därför att oberoende av vad konjunkturutvecklingen givit vid handen har finansminister Gunnar Sträng vartenda år i sina finansplaner konstaterat, att det budgetunderskott som framstått som restpost då utgifter och inkomster har fixerats *alltid* varit precis det som samhällsekonomin kunde godta.

Men det är inte budgetunderskottets absoluta storlek som styr den ekonomiska utvecklingen. Det kan vara – heter det i årets nationalbudgetrapport – ”missledande att endast utifrån förändringar i statens budget dra slutsatser om bl. a. den av statsmakterna bedrivna ekonomiska politiken”. Hela den offentliga sektorn – och inte minst socialförsäkringssektorn med sitt stora överskott – är avgörande för den ekonomiska politikens resultat. Och mest väsentlig är frågan om kapacitetsutnyttjandet i samhällsekonomin. I ett land som inte kan använda hela sin kapacitet, alla sina tillgångar, som har mer än 150 000 arbetslösa, kan man acceptera ett stort underskott på budgeten. Avgörande är i vad mån olika åtgärder kan bidra till att utnyttja alla de resurser som finns i folkhushållet. Att hänga upp debatten bara på statsbudgetens saldo är osakligt och oansvarigt. Man kan också uttrycka sig som Assar Lindbeck gjorde häromdagen. Det är naturligtvis riskabelt att citera honom så ofta för det gör honom väl fruktansvärt impopulär i regeringskretsen. Assar Lindbeck förklarade att ett kikande på budget-

Onsdagen den
31 januari 1973

*Allmänpolitisk
debatt*

underskottet för att bedöma om samhällsekonomins resurser är fullt utnyttjade, det var som när en berusad man går fram till en termometer och ser att den visar på 24 och ropar: "Å f-n, är det redan midnatt?"

Först då efterfrågan tenderar att överstiga tillgångarna uppkommer risker för efterfrågeinflation. Vi har i dag efterfrågeunderskott. I ett sådant läge är det helt omotiverat att kräva skattehöjningar på nära 400 miljoner kronor för att kompensera jordbruket för det inkomstbortfall som framtvingats av regeringens eget prisstopp på vissa livsmedel. Det är beklagligt – men jag skall inte orda mera härom – att mina vänner i de övriga icke-socialistiska partierna ansåg sig tvingade att medverka till den av regeringen föreslagna nya skattehöjningen i detta hårt skattebelastade land. Det är beklagligt, även om motivet var att förebygga en befarad ännu sämre lösning tillkommen vid en uppgörelse mellan socialdemokrater och kommunister.

Slutsatsen av vad här har sagts är att det i dag finns utrymme för en stimulanspolitik med syfte att skapa ett näringspolitiskt klimat, i vilket företagen får lust att investera i expansion och ny sysselsättning och i vilket konsumenterna får möjlighet att genom sin efterfrågan bidra till att skapa nya arbetstillfällen.

Våra konkreta förslag på det näringspolitiska fältet – våra krav att sänka AP-uttaget, att ta bort löneskatten i stödområdet och att framlägga en plan för avveckling av hela löneskatten – skall ses mot bakgrunden av detta konstaterande, liksom självfallet också våra förslag om skattesänkningar framför allt för barnfamiljerna redan i år och om en plan för en successiv reformering av de helt orimliga marginalskatterna, den skatt som människorna måste betala på sina löneökningar och på sitt merarbete. En skatt som är så orimlig att den – om man tar hänsyn till prishöjningar och avtrappade bidrag – medför att det nu är nästan omöjligt för en familj i inkomstkiktet 30 000 – 50 000 kronor att få någonting över när lönerna höjs.

Det exempel som Gunnar Helén gav nyss var ett talande bevis på marginalskattesystemets helt orimliga konstruktion. Vi är alltså inte ensamma i vår kritik av detta system.

Herr talman! Jag har påstått, att i detta land som fortfarande har Europas högsta levnadsstandard – även om andra länder nu börjar komma oss närmare – ett land där de politiska partierna står eniga i sina strävanden att solidariskt bygga upp en trygghetspolitik för människorna, har det växt fram ett nytt slags otrygghet mitt i tryggheten.

I sitt anförande erkände statsministern att det råder osäkerhet och oro i samhället. Han vitsordade att många problem är olösta men, gjorde han gällande, de kan lösas genom en fortsatt socialdemokratisk politik byggd på solidaritetens principer.

De sista orden är riktiga. Ingen politik som inte bygger på solidaritet människorna emellan kan lösa våra gemensamma problem – välfärdssamhällets kvarstående problem och de nya problem som kommer att växa fram med den pågående utvecklingen.

I slutet av sitt anförande förklarade statsministern:

"Vi avvisar en konservativ, för att inte säga reaktionär ideologi som hänvisar människorna till att ensamma kämpa med marknadskrafterna,

att ensam söka bemästra de sociala konsekvenserna av teknikens utveckling, att hoppas på att det ändå finns en plats för dem i arbetslivet och i samhället när de drabbas av sjukdom eller arbetslöshet. — —

Denna konservatism skulle innebära att människorna förskansar sig bakom en egen vall till skydd för sig själva och sina närmaste. Det skulle bli ett slutet och kallt samhälle, präglad av konkurrens och materialism. Spelrummet skulle öka för dem som har makt och ekonomiska resurser.”

Ja, det är sannolikt att det skulle bli konsekvenserna av den politik som Olof Palme här talade om. Men *vem* i vårt land är förespråkare för en sådan politik, för ett sådant samhälle? Eftersom herr Palme inte är här ställer jag min fråga till de övriga på regeringsbänken. Finns det något politiskt parti i dag i Sverige — välkommen, herr Palme! — som bedriver en sådan politisk förkunnelse eller som står för en sådan politisk ideologi?

Jag tyckte mig höra den vanliga visan. Talaren målar en skräckbild av företeelser som inte finns i sinnevärlden, och sedan går han till attack mot de mest skrämmande inslagen i den skräckbilden för att därigenom ge effekt och genomslagskraft åt sin argumentering. Men behöver man använda den metoden? Det gör man väl egentligen bara, om man tycker att de egna argumenten är svaga. Om man har starka argument för sin övertygelse borde det första man gör vara att försöka förstå vad motståndaren vill åstadkomma, för att sedan riva ner det som är fel i det han verkligen står för, och inte att måla en falsk skräckbild och sedan racka ner på den. Om man använder sådana metoder, känner man sig inte säker — för så vitt inte statsministern, när han målade sin bild i slutet av anförandet, syftade på något helt annat, utanför landets gränser. Då kan det möjligen ha historisk och ideologisk betydelse men knappast vara av något praktiskt intresse för oss som debatterar morgondagens och dagens politik här hemma.

Statsministerns anförande präglades som vanligt av ett starkt patos och ett starkt engagemang. Jag utgår ifrån att det bygger på en ärlig övertygelse i fråga om hans syn på omvärlden och synen på de problem han målade upp. Varför finns inte den ärligheten i debatten mot de politiska motståndarna på hemmaplan? Är den metod som Olof Palme använder i debatten — och det är som bekant inte första gången — ett uttryck för vad som skall kallas solidaritet människor emellan?

Statsministern slutade sitt tal med att säga så här: ”Vi bör inte enbart ställa frågan: Vad kan jag göra för mig själv? Vi bör också fråga: Vad kan vi människor göra för varandra?” Det var bra frågor. Det är ju icke någon som ställer *enbart* den första frågan. Man ställer naturligtvis båda frågorna. Om det är någon som frågar vad vi människor kan göra för varandra, är det just vi i moderata samlingspartiet. Men när vi talar om att människor skall göra någonting för varandra, när vi plockar fram de enskilda människorna och säger att genom era samfälliga insatser skall ni åstadkomma resultat för varandra, då möts vi av det slags kritik som herr Palme nyss framförde, en nedlåtande kritik. Vägörenhet är inte enskilda människors sak — för att bara ta ett exempel. Sådana problem skall lösas av samhället.

Det är kollektivet som skjuts i förgrunden, det stora och starka

samhället. Besluten skall fattas och motsättningarna lösas genom politiska ställningstaganden. Det är genom lagregler vi skall åstadkomma resultat. Intresset att bygga på de enskilda människornas fria samverkan och fria insatser är inte starkt inom svensk socialdemokrati.

Det är inte solidariteten människorna emellan som vi ifrågasätter – tvärtom. Motsättningarna mellan oss och socialdemokraterna ligger i hur denna solidaritetens politik skall utformas och vad den skall innehålla för att bära frukt, för att skapa ökad trygghet – ekonomisk, fysisk och andlig trygghet – och mindre oro och mindre osäkerhet inför framtiden. Det är det väsentliga när man avgör medel och metoder för politiken.

Vi vet vilka konsekvenser den socialdemokratiska politiken har medfört på olika områden. Vi har ju erfarenheter – naturligtvis både goda och dåliga. Vi *vet* att samtidigt som statsminister Olof Palme talar om solidaritet i alla sammanhang, över och innanför gränserna, så är det just han som mer än några andra socialdemokratiska statsministrar har öppnat vägen för en konfrontationens politik i vårt land.

Vi *vet* hur den socialdemokratiska näringspolitiken har ställt företagare och arbetstagare mot varandra, hur den har skapat missmod, oro och minskad "galust" i det svenska näringslivet. Det är väl ingen som svävar i villfarelse på den punkten, herr statsminister! Och i sista hand har just detta minskade förtroende, denna minskade tilltro till framtiden, bidragit till att skapa det stora sociala problem som den höga arbetslösheten utgör. Det hjälper inte att bara tala om solidaritet. Man måste också tillämpa den på ett sådant sätt att sådana här konsekvenser inte uppkommer.

Vi *vet* också hur högskattepolitiken har drabbat löntagare och barnfamiljer och framtingat ett bidragssystem som skapat nya bekymmer för arbetande människor – människor som har svårt att få pengarna att räcka till. Och att det har påverkat arbetslusten i samhället är ni väl medvetna om. Ni kan inte vara alldeles blinda!

Vi *vet* hur rättstryggheten har satts på spel. Vi *vet* hur ointresserade socialdemokraterna har varit då det gällt att skapa garantier för trygghet mot brott, mot hot till liv och egendom. Lyssna bara på justitieministerns uttalanden!

Vi *vet* hur ungdomen upplever utbildningsproblemen i dag.

Vi *vet* hur familjerna oroas inför en helt ny syn på den familjegemenskap som har byggt upp det här gamla svenska samhället.

Jag skulle kunna fortsätta på det här viset. Jag tycker att exemplen är tillräckliga för att klagöra att, även om målsättningen för trygghetspolitiken är gemensam, de metoder som socialdemokraterna har valt, den överskattning av kollektivets roll och den underskattning av de enskilda individernas förmåga och uppgifter som de bygger på, har skapat otrygghet och nya problem – det som jag kallar för den nya otrygghetens problem – som inte får skjutas undan med prat om svartmålning i tid och otid utan måste angripas på vägen mot det bättre samhälle som statsminister Olof Palme talar så utomordentligt värtaligt för.

Jag har tidigare försökt att mer i detalj analysera den här nya otryggheten, och jag kommer att fortsätta att göra det därför att jag *vet* att den finns – och det har herr Palme i dag, fastän mycket vagt,

vitsordat. Varje politiker med kontakter med människorna vet att den finns. Jag har gjort detta och kommer att fortsätta att göra det därför att jag menar att det är politikernas skyldighet att vidta åtgärder för att avskaffa eller begränsa det här slaget av otrygghet. Det vore ansvarslost, menar jag, att slå sig till ro och acceptera den nya otryggheten som ett pris som måste betalas i strävan att reformera samhället och att göra samhället bättre. Jag vill inte vara med om att betala ett så högt pris.

Men vad gör nu regeringspartiet – det parti som haft ansvaret för utvecklingen under de gångna 40 åren – då jag försöker tala om för regeringen hur det förhåller sig ute i samhället med de många människornas vardagsotrygghet?

Ja, vi hörde statsminister Olof Palme nyss! Man bemöter den här analysen med svepande anklagelser för svartmålning. "Moderaterna svartmålar det svenska samhället", heter det. "De ställer sig utanför. De vill riva ner reformverksamheten." Och man gör som Olof Palme, parallellställer oss med kommunisterna.

Det är fel från början till slut. Det är inte *samhället* jag angriper. Det är de *följder* för människorna i samhället som den socialdemokratiska politiken och utvecklingen har medfört som jag pekar på och angriper och menar att vi gemensamt skall göra någonting åt. Och självfallet har vi det mycket bättre nu än förr. Det skulle bara fattas annat. Det vore skräp om detta land, som i motsats till de flesta andra länder i Europa stått utanför två världskrig, inte skulle ha kunnat bygga upp en välfärdspolitik. Vi har haft *möjligheter* som andra länder inte haft att i många hänseenden framstå som föregångsland.

Och just därför att det förhåller sig så borde det ligga i allas värt intresse att vara medvetna om den osäkerhet och den otrygghet som trots allt växt fram under de senaste åren och att den inte kan viftas bort och betecknas som *något slags svartmålning*. Sådana beskyllningar drabbar ju ytterst de människor som upplever otryggheten och som söker stöd mot den. Det är de människor som statsminister Palme beskyller för grinigt gnäll. De människorna tar åt sig och reagerar.

Då det gäller de höga arbetslöshetssiffrorna har naturligtvis ingen vågat bestrida att vi har rätt, när vi rubricerar de senaste årens arbetslöshet som en ny otrygghet – det kan vi väl i alla fall vara överens om. Debatten har framför allt rört sättet att angripa sysselsättningsproblemen. Vi menar att man skall förebygga arbetslöshet genom generella stimulansåtgärder. Regeringen föredrar punktvisa insatser och åtgärder, som sätts in först när arbetslösheten är ett faktum. Att regeringens politik inte har lyckats, därom vittnar dagens höga siffror. Inte ens finansministern vågar i dag utgå från att innevarande år skall medföra någon nämnvärd förbättring.

Hur många år har vi inte angripit marginalskatterna? Hur länge har vi inte krävt ett skattesystem, som skall göra det meningsfullt för majoriteten av landets skattebetalare att göra nya insatser? Varje skattereform som regeringen hittills lagt fram har lett till en höjning av det totala skattestrycket. 1970 års skattereform byggde på att en tredjedel av landets skattebetalare skulle betala sänkningar för två tredjedelar av medborgarna. Vi påstod som bekant att resultatet skulle bli att två tredjedelar av folket fick betala för att en tredjedel skulle få sänkt skatt

och att efter några år *alla* skulle få höjd skatt. Vi stod på den punkten ensamma. Vad blev resultatet? Höjd skatt för alla. Och våra krav på en ordentlig skattereform tillbakavisades ända till dess att regeringen förra året fann trycket för hårt från de många medelinkomsttagare, de många husmödrar som kunde konstatera, att det inte blev några pengar kvar i portmonnän när priser och skatter tagit sitt. Då lade regeringen fram ett eget förslag om marginalskatteförändringar. Men som alltid kombinerades det med andra skatteökningar. Den samlade skattebelastningen skulle öka med i runt tal 400 miljoner kronor. Och nu, omkring årsskiftet och något tidigare, har regeringen sysslat med att i annonser ge sin bild -- eller sin vrågbild, vilket är riktigare -- av vad som verkligen hände.

I en trycksak i höstas talade finansminister Gunnar Sträng för "politisk ärlighet och sanning i budskapet". Det är en allmän fråga -- förklarade finansministern -- om "ärlighet och sanning" i förhållandet mellan väljare och deras politiska representanter. Och han ville därmed antyda -- jag förutsätter det -- att han och hans parti företrädde ärlighetens och anständighetens politik, medan den borgerliga oppositionen svarade för motsatsen.

I olika annonser ställer socialdemokraterna nu frågan till väljarna: "Vet Du att Din skatt sänks från årsskiftet?" Och så återges i vissa annonser skatttabeller, som är omräknade också med hänsyn till det tidigare alltför stora preliminära skatteuttaget. Därmed vill man ge människorna det intrycket att de i många fall får en skattesänkning med drygt 1 200 kronor på ett helt år. Och under annonsen står med fetstil: "Du vet väl att de borgerliga partierna *röstade emot* sänkt skatt för Dig."

Finansminister Gunnar Sträng: Är detta ärlighet? Är det sant och hederligt att gå ut med annonser med sådant här innehåll mot bakgrunden av fakta? Och fakta är följande:

1. År 1971 begärde vi moderater i riksdagen långtgående skattesänkningar.
2. Socialdemokraterna gick emot dessa förslag.
3. År 1972 begärde vi att skattutredningen skulle lägga fram ett förslag till 10-procentig sänkning av marginalskatterna fr. o. m. den 1 januari i år.
4. Vi begärde samtidigt indexreglering av skattesystemet fr. o. m. den 1 januari i år, vilket skulle ha medfört avsevärda skattesänkningar.
5. Vi begärde att folkpensionen skulle bli skattefri från den 1 januari i år.
6. Vi begärde att den faktiska sambeskattningen skulle avskaffas från den 1 januari i år.
7. Alla dessa krav på skattesänkningar *avslog* riksdagens majoritet -- dvs. socialdemokrater och kommunister.

Därtill kommer att regeringens förslag om skattesänkningar förra året var kopplat med ett förslag om höjd mervärdeskatt och andra höjda indirekta skatter, som skulle ha inneburit en total *skattehöjning* på omkring 400 miljoner kronor. Och då de borgerliga partierna gick emot den skattehöjningen föreslog socialdemokraterna jämte kommunisterna en annan skattehöjning i form av fördubblad löneskatt, en skattehöjning som måste leda till höjda priser och ökad arbetslöshet.

Hur kan man, herr finansminister, mot bakgrunden av dessa fakta gå ut i annonser och påstå, att vi moderater röstade *emot* sänkt skatt? Vi röstade *för* sänkta skatter. Men vi röstade *emot* regeringens förslag. Därför att våra egna förslag var bättre. De skulle bl. a. medföra den fördelen, att skattesänkningarna skulle bli *bestående* och inte ätas upp av inflationen efter några år.

När regeringen förra våren lade fram sitt förslag gjorde den också gällande, att det nya förslaget skulle förverkliga vad man hade strävat efter 1970 med den misslyckade reformen – den som alltså ledde till skattehöjningar. Genom 1972 års förslag, hette det, skulle man nå det resultat man strävade efter 1970.

Men även härvidlag finns det anledning att fråga efter sanningen. Och sanningen är den att på grund av prishöjningar och på grund av kommunernas höjda utdebiteringar kommer skatten att vara *högre* 1973 än den var 1971 för människor i samma inkomstläge. Den skulle visserligen ha varit ännu högre om inte regeringen hade tvingats att vidta de här åtgärderna – men löftet att förverkliga vad som avsågs med 1970 års skattereform, det har inte hållits. Skatterna har inte sjunkit. De har stigit. Och de kommer att stiga så länge socialdemokraterna sitter kvar vid makten.

Statsministern har brukat säga: "Ni bara kverulerar. Ni anvisar inga åtgärder." Den beskyllningen faller på sin egen orimlighet. Vi har i år begärt att skatteutredningen skall utarbeta en fyraårsplan för sänkning av marginalskatterna för i första hand medelinkomsttagarna. Barnfamiljernas problem måste lösas. Alla kvinnor kan inte få yrkesarbete. Alla kvinnor vill inte ha yrkesarbete. Många anser att barnen kräver deras vård så länge de är små. Det myckna talet om valfrihet måste ges större innehåll. Barndaghem och familjedaghem står inte alltid till förfogande. Det är mot den bakgrunden vi har föreslagit att redan från den 1 januari i år en förälder som vill stanna hemma och ta hand om sina barn eller som stannar hemma därför att han eller hon inte kan få arbete skall få ett extra familjeavdrag på 2 000 kronor. Det ger en skattelättnad på 1 200 kronor för en familj som tjänar 36 000 per år, dvs. 3 000 i månaden. Och vi har begärt att de familjer med barn som inte kan få daghemsplats skall kunna få avdrag för vad det kostar att ordna barntillsyn på annat sätt upp till ett belopp av förslagsvis 3 000 kronor. Det är åtgärder som hjälper barnfamiljerna. De ökar valfriheten.

Jag har tidigare talat om den nya otryggheten i sterila bostadsmiljöer – en otrygghet som alla som bor där och som alla sociologer är medvetna om, men som uppenbarligen regeringen, i varje fall tidigare, har förnekat. Jag har påvisat att den otryggheten är beroende i *inte ringa grad* av den regleringspolitik på bostadsområdet som förts under hela efterkrigstiden. Vi har konsekvent kritiserat den. Vi har undan för undan fått rätt – av bostadsministern bl. a. Vi gick – ensamma – *emot* det paritetsslånesystem som t. o. m. regeringen nu vill ta bort eller göra om. Och den stelbenta byråkratiska politiken har lett till att många familjer fortfarande söker bostad, samtidigt som höga hyror och dåliga miljöer skapat ett konstlat överskott på lägenheter. Kommunala och allmännyttiga bostadsföretag befinner sig i dag i betalningskris. De begär statens hjälp. Människor som

betalar sina egna hyror skall nu därutöver med sina skatter bidra till att hålla de stora bostadsbolagen skadeslösa för en felprojekterad bostadsbebyggelse. Därmed fördröjs en naturlig utveckling mot en lägre hyresnivå.

Det är på tiden, menar jag, att dra upp riktlinjer för en helt ny bostadspolitik, byggd på valfrihet och konkurrens. Det går inte i längden att lappa på ett misslyckat system, det system som socialdemokraterna arbetat med under hela efterkrigstiden. De bostadspolitiska problemen måste angripas från roten.

Till den nya otrygghetens Sverige hör den allt svårare brottsutvecklingen.

Våldstendenserna i samhället, den stigande osäkerheten inte bara i våra stora städer, den rädsla framför allt gamla och svaga människor upplever då de möter en hämningslös och hänsynslös ny våg av brottslighet har skärpt kraven på att samhället skall fullgöra sin skyldighet som rättstrygghetens garant. Vi har blivit avhånade då vi har begärt insatser härför, då vi har påmint om samhällets grundläggande skyldighet att svara för människornas säkerhet. Landets justitieminister har bagatelliserat. Vi är och har alltid varit klart medvetna om de djupgående svårigheter och problem som ligger bakom den växande kriminalitet, som inte bara hör vårt utan även andra länder till. Men våra krav står fast. I avvaktan på åtgärder för att komma åt själva roten måste samhället fullgöra sina skyldigheter.

Nu tycks regeringen äntligen ha insett hur ohållbar dess negativa inställning har varit. Hur skall man annars förklara regeringens plötsliga åtgärd, som inte ens finns omnämnd i årets statsverksproposition, att vid årsskiftet tillsätta en parlamentarisk kommission för olika brottsbekämpande åtgärder och ett centralt råd för samordning av samhällets insatser i samma syfte? Tyvärr har denna omvändelse under galgen -- eller inför valet -- inte skett med konsekvens. De konkreta åtgärder som behövs för att förstärka de enskilda människornas skydd saknas. Krav på ökade resurser från polismyndigheter runt om i landet har i allt väsentligt lämnats obeaktade. Hela landet -- om man tar bort Stockholm, Göteborg och Malmö -- skall dela på tio, säger tio, nya polistjänster. Vi menar att det minsta man kan göra är att ge rikspolischefen det antal tjänster han krävt, ett antal som ändå ligger långt under de behov som redovisats ute i landet.

Herr talman! Jag har också gjort gällande, att en del av det som förmedlats genom massmedia -- framför allt genom televisionen rakt in i de svenska hemmen -- i så hög grad stått i strid med den syn på samhället och samlevnaden människorna emellan samt de krav på anständighet, moral och etik som majoriteten av svenska folket fortfarande företräder, att många människor blivit djupt skakade. Att Sveriges Radio skall stå öppen för samhällsdebatten har ingen bestridit. Men den skall vara allsidig, opartisk och saklig. Att flertalet i det stora radiohuset är skickliga och ansvarsmedvetna yrkesutövare finns det ingen anledning att ifrågasätta. Kritiken mot det stora monopolföretaget har inte sällan skjutit över målet. Men det är icke desto mindre en realitet, att alltför många inslag i programmen varit av den art som jag nyss beskrev och att

det utlöst starka reaktioner hos medborgare, som känt sig utlämnade inför kontakten med den nya samhälls- och människosyn som presenterats. Jag menar att de intryck som detta slags program förmedlar bidrar till känslan av främlingskap inför utvecklingen. Den debatt som i dag förs om radio- och televisionsverksamheten är därför angelägen. Men än angelägnare är det att ta debatten och de missförhållanden som förekommit till utgångspunkt för en förutsättningslös prövning av televisionens och radions framtida organisation och programverksamhet. En parlamentarisk utredning bör få det uppdraget. Men *en* utgångspunkt för våra krav är att monopolet skall brytas och att radio- och televisionsverksamheten framdeles skall ge större - inte mindre - möjligheter för skilda åsikter att komma till uttryck.

Socialdemokraternas syn på äganderätten, och framför allt äganderätt till mark, har vi moderater också hårt kritiserat. Vi menar, att en spridning av ägandet bidrar till att öka tryggheten, att göra den enskilde mera oberoende och friare samt att detta är till fördel för en levande demokrati. För socialdemokraterna framstår det kollektiva sparandet och det kollektiva ägandet som ett bättre alternativ. Här finns alltså en bred åsiktsklyfta. Socialdemokraterna har under sitt regeringsinnehav flyttat fram sina gränspålar steg för steg. Nästan varje år har ett nytt steg tagits för att begränsa den enskildes rätt att förfoga över sin egendom. Och beslutet vid förra årets riksdag att beröva den enskilde rätten att bygga på sin mark kan sägas utgöra det definitiva avsteget från hittillsvarande traditioner.

Den gröna vågen är inte bara ett tomt politiskt slagord. Det är ett uttryck för människornas strävan i det överbyråkratiserade samhället att få rå sig själva. Att inte vara instängda. Att få kontakt med levande natur. Däri ligger också önskemålet att ge barnen, den nya generationen, möjlighet att komma loss från asfalterade lekplatser till en ny miljö med egna smultronställen och egna klätterträd. Att i en mekaniserad tillvaro få en plats att verkligen rotas fast i.

Det är mot den bakgrunden, herr talman, som vi hårt opponerat mot den socialdemokratiska synen på människornas strävan efter egna hem, efter marknära boende, efter gles bebyggelse för både fritid och fast bosättning. Vi har en annan syn på ägandet. Vi har en annan syn på de värden som hör samman med möjligheten att utvecklas i nära kontakt med jorden.

Atgärder bör vidtagas för att ge allt flera i vårt samhälle möjligheter till detta. Och de som redan förfogar över dem har rätt att kräva trygghet för sin äganderätt. Den svenska expropriationslagstiftningen är mera långtgående än på de flesta andra håll och ersättningsreglerna är sämre. Attackerna från socialdemokratiskt håll mot villaägaren och egnehemsägare har varit så talrika, att denna grupp av människor är oroad. På detta område har socialdemokraterna ännu inte tänkt om. Men vi har fortfarande ett antal månader kvar till valet. Det är möjligt att trycket även här blir så starkt, att vi så småningom får höra uttalanden av socialdemokratiska statsråd, att de inte tänker vidta några ytterligare attacker mot egnehemsägarna för att begränsa deras ekonomiska eller rättsliga möjligheter att få bo kvar i sina stugor. Vi får väl se. Många

väntar med spänning. Och oro.

Sammanfattningsvis, herr talman: Jag påstår alltså att alltför många människor i dag är oroade och osäkra inför framtiden. Allt fler tror inte på en bättre morgondag. De känner sig besvikna. De tycker att alltför mycket gått snett i det svenska samhället. Ingen i denna kammare med kontakt med vanliga människor kan ha undgått att höra frasen: "Det har gått snett."

Det lönar sig inte längre att arbeta, sägs det på många håll. Det lönar sig inte att satsa på framtiden, sägs det också. Och sådana här stämningar underblåses i massmedia genom domedagsprofeter, vilkas spådomar har nyhetsvärde och för vilka tidningarnas spalter därför öppnas.

Jag tror inte på undergångsprofetior. Jag tror på framtiden – i Sverige och i världen. Även om världsfreden ännu är avlägsen och även om vårt land måste fullfölja en klart utformad och konsekvent tillämpad säkerhets- och utrikespolitik tror jag på människornas förmåga att angripa och lösa de nya problem som varje utvecklingsfas för med sig. Jag tror på den nya generationens möjligheter att få växa upp i ett bättre samhälle, i ett samhälle där dagens miljöförstöring tillhör det förflutna.

Men det sker inte automatiskt. Vi måste själva skapa förutsättningarna för en bättre framtid och satsa på de krafter i samhället som för utvecklingen framåt. Vi måste satsa på tillväxt och på människornas vilja och förmåga att skapa, förbättra och utveckla. Den som arbetar, sparar och sköter sig måste känna att han är uppskattad.

Det behövs en ny politik.

1. *Sysselsättningen måste tryggas.* Näringspolitiken och den ekonomiska politiken måste stimulera till nya insatser, nya initiativ och till uppbyggnad av produktiva resurser.

2. *Prisstegringarna* måste motverkas. Detta kräver balans i ekonomin. Den offentliga utgiftstegringen måste bromsas. Effektiv konkurrens och ökad produktivitet ger utrymme för lönehöjningar utan inflation – lönehöjningar med verkligt innehåll.

3. *Lägre skatter.* Det orimliga skattesystemet som tar en alltför stor del av löneökningarna måste göras om. Barnfamiljernas och pensionärernas skatteförhållanden måste förbättras. Det måste löna sig att arbeta, spara och ta nya tag.

4. *Ägandet skall spridas – inte koncentreras.* I stället för att satsa på en förmögenhetstillväxt inom den offentliga sektorn kräver vi en politik som ger den enskilda människan andel i de nya tillgångar som skapas genom allas våra insatser.

5. *Kvalitet i utbildningen.* God utbildning och goda kunskaper utgör en förutsättning för den enskilde att hävda sig i arbetslivet och för vårt land att hävda sig i den internationella konkurrensen. Skolan måste fostra goda medborgare.

6. *Rättstrygghet.* Den stigande brottsligheten måste angripas. Insatser måste i första hand insättas mot handeln med narkotika och den organiserade brottsligheten. Ökade resurser åt ordningsmakten står inte i motsättning till en humanitär kriminalvård.

7. *En ny familjepolitik.* Familjens roll för mänsklig samlevnad och barnens fostran måste stärkas. Den diskriminering som föreligger i olika

hänseenden i dag måste hävas.

8. *En ny bostadspolitik.* Den nuvarande politiken har misslyckats. Den har lett till höga hyror, tomma lägenheter och en alltför ofta dålig bostadsmiljö. Det bostadspolitiska komplexet måste angripas från roten. Egnahemsägarna måste ges trygghet. Plötsliga skattehöjningar får inte rycka undan grunden för deras ekonomi.

9. *Förtroendet för radio och TV måste återställas.* Radiolagens regler om objektivitet och saklighet måste garanteras. Radiomonopolet måste brytas.

10. *Det västeuropeiska samarbetet måste fördjupas.* Sveriges aktiva deltagande utgör på sikt en förutsättning för välståndsökning och full sysselsättning.

Sverige behöver alltså en ny politik – inte bara en ny regering.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Att ett omfattande stöd måste ges vårt isländska broderfolk i en stund av nöd, därom torde det råda fullständig enighet.

För första gången på nio år är det i dag icke längre nödvändigt att i riksdagens allmänpolitiska debatt ställa kravet att USA:s terrorbombningar av Nordvietnam skall upphöra och att alla främmande trupper, dvs. de amerikanska och allierade förbanden, skall lämna Vietnam. USA:s flygbombardemang av Vietnam har upphört. Parterna har underskrivit en överenskommelse om att avsluta kriget och återställa freden i Vietnam. Inom 60 dygn skall samtliga trupper, militära rådgivare, ammunitionsupplag och krigsmateriel från USA och dess allierade länder dras tillbaka från Sydvietnam. Alla amerikanska krigsbaser skall inom samma tid nedmonteras.

Kriget i Indokina är därmed icke slut. I Laos och Cambodja fortsätter bombningarna och striderna. Öppen väpnad kamp har fortsatt också efter tidpunkten för eld upphör i Vietnam. Strider kan också i fortsättningen blossa upp. USA-imperialismen kommer med olika metoder att fortsätta sin inblandning. USA har byggt upp en omfattande militär- och polismakt åt sin marionett Thieu. Denne har redan hotat med terroråtgärder som står i direkt motsättning till den undertecknade överenskommelsen. Saigonfascisterna söker återerövra förlorad terräng och sabotera avtalet. De som överlevt från den tiden i Vietnam har säkert inte glömt hur Genèveavtalen från 1954 bröts av USA och Saigonjuntan.

Men trots allt har ett viktigt steg tagits genom överenskommelsen i Paris. Det tappra vietnamesiska folket, som i århundraden fått kämpa för sin nationella självbestämmanderätt, har vunnit en stor seger. Den amerikanska imperialismen, som varit det vietnamesiska folkets mest brutala och hämningslösa fiende, har tvingats erkänna Vietnams oberoende. En grundval för fred i Vietnam har lagts.

Den förstörelse som den amerikanska krigsföringen åsamkat Indokinas folk är fruktansvärd. 8 miljoner ton bomber har fällts över Indokina och lika mycket granater, raketer och annan ammunition har kveverat sedan

1965. Som jämförelse kan nämnas, för att vi över huvud taget skall förstå innebörden av dessa siffror, att Förenta staterna på alla krigsskådeplatser under hela andra världskriget fällde sammanlagt ca 2 miljoner ton bomber. Enbart i Sydvietnam beräknas minst 600 000 människor ha dödats och många fler ha sårats. Mellan 6 och 8 miljoner människor har tvingats lämna sina hem. Stora områden har förgiftats eller förstörts genom bomber. I Nordvietnam har det amerikanska bombflyget åstadkommit en oerhörd förstörelse. Trots att ett fredsavtal låg färdigt för undertecknande satte president Nixon in den omfattande bomboffensiven under julen 1972 mot Hanoi och Haiphong. Inte många kommand ändrades i avtalet från oktober, men tusentals människor dödades, bostäder, sjukhus och skolor förstördes. USA:s krig i Indokina är ett av de största brotten i mänsklighetens historia. Nixonadministrationen har inte skrivit under avtalet av fredsvilja eller storsinhet, utan därför att den tvingats till det. Nixon är ingen fredspresident, utan en krigspresident som gjort sig skyldig till folkmord.

Till värderingen av händelserna i Vietnam anförde jag i den allmänpolitiska debatten i riksdagen hösten 1965 följande, som tecknade utgångspunkten för vänsterpartiet kommunisternas solidaritetsarbete med Vietnams folk:

”Till sitt grundläggande innehåll är det amerikanska kriget mot Vietnam ett smutsigt kolonialkrig fört av en imperialistisk stormakt. Detta krig måste fördömas och bekämpas därför att det dödar människor, förstör deras egendom och söker lägga hinder i vägen för ett folks frihet och självständighet, därför att det utgör ett hot mot världsfreden och därför att det bidrar till att förgifta förhållandena mellan nationer, kontinenter och raser. Det har mer och mer antagit karaktären av ett utrotningskrig mot ett litet folk, samtidigt som börskurserna stiger och krigskonjunkturen blomstrar i angriparstaten. Ty som något annat än ett anfallskrig kan man inte karakterisera den amerikanska terrorbombningen mot Nordvietnam, en terrorbombning som utvidgats även till Sydvietnam där bombmattorna nu utplånar folk och byar.

Vad kan vi göra? Vi kan uttrycka vår mening och vi kan medverka i aktioner. Opinionen bör gälla kravet att det vietnamesiska folket skall få leva i fred och nationellt oberoende. Men detta förutsätter att de amerikanska terrorbombningarna av Nordvietnam upphör och att alla främmande trupper, dvs. de amerikanska och allierade förbanden, lämnar Vietnam. Detta är förutsättningen för fredliga förhållanden, eftersom de amerikanska trupperna är angriparen.”

I fortsättningen av talet ställdes krav om materiellt bistånd till det vietnamesiska folket samt om erkännande av Demokratiska republiken Vietnam och av FNL som den verkliga representanten för folket i Sydvietnam.

Detta år -- år 1965 -- var det inte möjligt att uppnå enighet mellan de politiska partierna att ställa kraven att USA omedelbart skulle inställa bombningarna och underteckna ett fredsavtal, som innebar att man lämnade Vietnam. Det skulle ta många år ännu innan den situationen var möjlig. Herr Bohman var kritisk inte mot terrorbombningarna i Vietnam, utan mot vad han kallade ”fördömanden av vissa amerikanska åtgärder”.

Han klagade över dem som "inte vill inse att den kamp, i vilken Förenta staternas ungdom är beredd att offra livet, i sista hand är uttryck för politiska och ideologiska motsättningar mellan västerländsk demokrati och kommunistisk diktatur". Herr Ohlin avfärdade kritiken mot USA:s anfallskrig i Vietnam som ensidig och uttryck för inrikespolitiskt taktikspel.

Om de uppgifter i solidaritetsarbetet som nu föreligger hoppas jag det är möjligt att uppnå större enighet. Tre frågor står i förgrunden. För det första: Världsoinionen får inte invagga sig i lugn. USA-imperialismen har brutit förr mot internationella avtal och konventioner. Världens folk måste vara på sin vakt och kräva att USA följer det ingångna avtalet och att det vietnamesiska folket och de andra folken i Indokina inte än en gång skall tvingas ta till vapen för att försvara sig mot avtalsbrytare.

För det andra: Behovet av solidariskt stöd och hjälp till återuppbyggnaden av det sargade Vietnam är omätligt. Inga insatser kan helt sopa bort spåren efter ett medvetet och barbariskt folk- och miljömord. De som utfört dessa förbrytelser borde kunna dömas ansvariga att bekosta återuppbyggnaden. Det materiella biståndet från folken till Indokina är ett viktigt uttryck för solidaritet och kan bidra till att säkra grundläggande existensbetingelser och att snabbare bygga upp vad som förstörts. Det krävs enligt vår mening en massiv ökning av det statliga biståndet till Nordvietnam och till den provisoriska revolutionära regeringen i Sydvietnam.

För det tredje: Sverige måste omedelbart erkänna PRR som folkets regering i Sydvietnam. Det är ett ohållbart läge att regeringen, som nu, *formellt har kontakter med militärjuntan i Saigon*. Som motivering för att man inte velat erkänna den revolutionära regeringen har regeringen tidigare anfört att ett sådant erkännande kunde få, som man sagt, "negativa effekter", underförstått av diskussionerna om ett fredsavtal. I varje fall det argumentet kan ju rimligen inte längre användas. Ett erkännande av PRR är ett viktigt bidrag till säkrandet av fredsavtalet. Solidaritet i handling med det vietnamesiska folkets nationella och sociala befrielsekamp är alltså en första rangens uppgift.

Folken i Indokina har vunnit en stor seger. USA-imperialismen har lidit ett svårt nederlag. Men imperialismen är fortfarande stark och kampen mot den fortsätter. Att utveckla stödet till befrielseörelserna t. ex. i Angola, Moçambique och Guinea-Bissau är en viktig uppgift. Det brutala lönnmordet på Amilcar Cabral, en folkledare och nationell hjälte av utomordentlig resning, visar de portugisiska kolonialherrarnas desperation inför det nära sönderfallet av deras välde.

Imperialismen är alla folks gemensamma fiende. Indokina, Afrika, Sydamerika är inte långt borta. Kapitalismen har minskat avståndet mellan länderna. Svenska kapitalister har stora investeringar i Portugal och i andra stater. Wallenberg och andra finansherrar flyttar kapital och företag utomlands för att öka sina profiter. De vill utnyttja den fascistiska lagstiftningen och polisterrorn i Spanien, Grekland, Sydafrika och Portugal för att minska sina lönekostnader. Utsugningen är ännu brutalare i dessa länder. Genom att flytta produktionen utomlands kan de också hålla nere de svenska arbetarnas löner. Afrikanska, portugisiska,

latinamerikanska och svenska arbetare säljer i ökad utsträckning sin arbetskraft åt samma arbetsköpare. Deras kamp måste bli gemensam. Den riktar sig mot samma fiende, de stora multinationella företagen, det imperialistiska världssystemet vari det svenska monopolkapitalet ingår.

En ökad samverkan mellan arbetarrörelsens fackliga och politiska organisationer i olika länder är en trängande nödvändighet. De fackliga organisationerna och de politiska arbetarpartierna i ett land kan inte isolerade ha framgång i kampen mot ett multinationellt företag som har dotterbolag i tio eller tjugo länder och möjlighet att flytta produktion och kapital om det hotas i ett land. Mot kapitalets international, mot de stora världsomspännande trusterna måste ställas arbetarklassens internationella solidaritet och samverkan.

En viktig del av denna internationella solidaritet är den som måste gälla på hemmaplan med de invandrande arbetarna, som välkomnats eller direkt importerats hit för att sälja sin arbetskraft till stora och små finanskungar. De utländska arbetarna får ofta de sämsta jobben, de lägsta lönerna, de sämsta bostäderna. De tvingas in i isolering, av språksvårigheter och andra förhållanden. De är på olika sätt diskriminerade också av stat och kommun. Det finns nära en halv miljon människor här i landet som är födda utanför Sveriges gränser. Omkring 300 000 av dem har utländskt medborgarskap. De har inte rösträtt till riksdagen och inte ens i den kommun där de bor. Deras rätt till pension är i stor utsträckning oskyddad. Invandrarbarnen kan inte i alla kommuner få undervisning på sitt eget modersmål. Detta är en kulturell imperialism som måste bort. Invandrarna skall ha samma rättigheter som vi andra som lever och bor i detta land, och inte bara i ord utan i praktiken. Till dessa rättigheter måste höra kommunal rösträtt efter förslagsvis två år. Ett viktigt demokratiskt krav är alltså kommunal rösträtt för invandrare eller, som det heter på ett par språk som talas av tusentals människor i det här landet men aldrig hörs i Sveriges riksdag: Kunnallinen äänioikeus maahanmuuttajille. Eklojiko dikääma stis dimotikes eklojäs ja tos metanastes.

Herr talman! Samma krav borde egentligen uttryckas här på alla de 120 språk som talas av invandrarna i Sverige. Jag avstår dock från det — bl. a. av omtanke om riksdagens stenografer.

Den stora kapitalexport som svenska företag driver har haft en direkt negativ återverkan på sysselsättningen inom landet. De direkta investeringarna i företag utomlands uppgick under åren 1969–1971, de år då arbetslösheten varit stor i Sverige, till närmare 4 miljarder kronor. För 1972 beräknas siffran närma sig 2 miljarder kronor. Antalet svenska dotterbolag i utlandet mer än fördubblades under 1960-talet. Många svenska företag investerar nu betydligt mera utomlands än i Sverige. Investeringarna ökas snabbare i företagens utlandsdelar än i Sverige. Medan antalet anställda inom industrin minskat inom landet har det starkt ökat i svenska kapitalisters företag utomlands. En rad svenska storföretag sysselsätter fler utomlands än de gör i Sverige. Det är storföretagen som helt dominerar denna kapitalexport.

Motivet för att flytta kapital utomlands är möjligheten att erhålla större profiter. Det är gynnsamt för kapitalägarna, men inte för de

arbetare i Sverige som slitit ihop dessa väden vilka nu exporteras till andra länder. Anläggning av utländskt kapital är heller inte gynnsamt för folket i de länder det gäller.

Vi accepterar inte uppfattningen att kapitalägarna fritt skall kunna förfoga över kapitalet. Det har skapats och växt genom folkets arbete, inte genom att aktieägarna klipper kuponger. Investeringarna är för låga i Sverige, och det medverkar till den stora arbetslösheten. Möjligheten att exportera kapital spelar här in. Man måste enligt vår mening sätta stopp för kapitalflykten över gränserna. De stora företagen skall inte få investera kapital utomlands samtidigt som delar av Sverige industriellt utarmas och hundratusentals arbetare går arbetslösa.

Talet om den fulla sysselsättningen klingar alltmera cyniskt. Alltsedan 1950-talet har utslagningen av arbetskraft och den dolda arbetslösheten ökat i omfattning. Arbetslösheten gömdes länge på vägar, i offentliga reservarbeten, i omskolningsbaracker, i arkiv och i s. k. skyddade verkstäder. Men från mitten av 1960-talet har minskningen av sysselsättningen blivit så påtaglig att arbetslösheten inte längre kunde stoppas undan.

Trots allt kunde antalet förvärvsarbetande i landet ökas under 1960-talets första hälft med omkring 100 000. Men efter detta årtiondes mitt har antalet förvärvsarbetande minskat med 24 000, allt enligt folk- och bostadsräkningarna. Vad som dämpat minskningen är det stigande antalet anställda i offentlig tjänst. En del av denna ökning kan vara nödvändig under rådande betingelser. Men ett växande välstånd administreras inte fram genom att den statliga byråkratin sväller, det skrivs inte fram av flera kontorsanställda, det arkiveras inte fram, det övningskjuts inte fram av militärapparaten och det spekuleras inte fram på fondbörsen. Grunden för ett växande välstånd måste produceras.

Men inom industrin minskar sysselsättningen, drivs hetsen i arbetet upp och tilltar förslitningen av människor. Koncentrationen av kapital och makt ökar, företagen rationaliserar och produktiviteten – vad som framställs per arbetare – drivs upp, men man förmår inte övervinna avmattningen och stillaständet.

Arbetslösheten orsakas av den kapitalistiska ekonomins utveckling. Den kan inte slutgiltigt lösas under detta system. Men redan nu går det att börja bekämpa den. Men det kan man inte med regeringens och de borgerliga partiernas tuvhoppolitik. Alla som något tänkt över dessa frågor inser nu att det handlar om en långsiktig kris i de ekonomiska systemet. Arbetslösheten beror inte enbart på en nedgång i konjunkturen, som lagbundet avlöses av en uppgång. Den beror till väsentlig del på vad som brukar kallas strukturella förändringar, dvs. långsiktiga förändringar inom själva det ekonomiska systemet.

Att de borgerliga partierna skall kunna anvisa lösningar på dessa problem kan man inte begära. Deras existens och deras verksamhet är knutna till kapitalismen. Det enda de kan föreslå som bot mot arbetslösheten är att kapitalet skall beredas ännu större profiter, ges "ökad lönsamhet" som det heter i deras egendomliga språkbruk. Om de någon gång talar om behovet av planering så avser de att staten mera planmässigt skall bereda det privata kapitalet gynnsammare förhållanden.

Men på regeringen, som utgår ur ett socialdemokratiskt parti, borde man kunna ställa större anspråk. I dess ideologiska arv ingår ju idéerna om planering, om långsiktiga åtgärder som kan förändra det ekonomiska systemet och t. o. m. överskrida dess gränser. Regeringen upprepar i finansplanen för nästa budgetår de traditionella ekonomiska målsättningarna: "full sysselsättning, snabb ekonomisk tillväxt, jämnare inkomstfördelning, rimlig prisstabilitet och balans i utrikesbetalningarna". Dessa målsättningar får alltmer karaktären av ett slags officiell mytbildning. Varje år upprepas de – varje år förstärks tendensen att ekonomin avlägsnar sig ifrån dem. Arbetslösheten är stor, den ekonomiska tillväxten är dålig, inkomstfördelningen blir mera ojämn, priserna ökar kraftigt.

Om regeringen inbillar sig att den för en politik som främjar en långsiktig ekonomisk utveckling, så bedrar den sig själv. Ingen av de ekonomiskt-politiska åtgärder den föreslår är av långsiktig karaktär. Tvärtom utmärks regeringens ekonomiska politik av kortsiktighet och ett blint förlitande på att en högkonjunktur åter skall ta fart. Detta kom till uttryck återigen i dag i statsministerns anförande.

Statsministern sade för några år sedan att arbetarrörelsen måste utnyttja kampen mot den ekonomiska krisen för att stärka lönarbetarnas ställning i företagen och i samhället. Men någon sådan politik har regeringen inte fört. Utöver offentliga beredskapsarbeten har regeringspolitiken utmärkts av gåvor, subventioner och skattelindringar för kapitalet. Det är många miljarder kronor som företagen på det sättet under de senaste åren har erhållit till lageruppyggnad, till utbildning av arbetskraft, till miljövård, i nedsättning av energiskatten, i extra skatteavdrag på maskiner och inventarier, i extra skatteavdrag på byggnader. Och som vanligt när det regnar manna så är det de rika som har de stora skedarna. Storbolagen, storfinanserna tar det mesta av dessa bidrag och gåvor.

Men denna politik för att bereda de kapitalistiska företagen bättre villkor, en politik som i grunden är av borgerlig karaktär, har inte lett till några resultat när det gäller sysselsättningen. Arbetslösheten har inte minskat. Man räknar med en stor arbetslöshet också under 1973, även om en högkonjunktur skulle utvecklas. Men detta visar ju att regeringens politik varit felaktig. Man har helt enkelt inte gett rätt medicin mot den sjukdom som föreligger. Det bör tilläggas att de borgerliga partiernas politik skulle ha gjort ekonomin ännu sjukare.

Var är den långsiktiga näringspolitik som regeringspartiet talade så mycket om för några år sedan under den korta era när statsrådet Wickman skulle sköta industridepartementet? Var är den politik för ekonomisk och social jämlikhet som reklamerats såsom socialdemokratiens stora giv under 1970-talet? Den finansplan som nu framlagts fortsätter i upptrampade spår. Huvudlinjen är att stärka företagens ekonomi och förbättra förutsättningarna för deras verksamhet. Den gamla bidragspolitiken finns kvar, men dessutom signaleras nya bidrag och lättnader för storföretagen. Även i fortsättningen skall man satsa på storkapitalet. Den s. k. strukturomvandlingen och folkomflyttningspolitiken från norr till söder skall fortsätta.

Men det helt avgörande, som både socialdemokratisk och borgerlig politik helt missar, är ju att kapitalismen själv inte kan bryta sina kristendenser. Man kan inte förlita sig på att en högkonjunktur skall lösa problemen, eftersom dessa problem är av långsiktig natur. Det hjälper inte att förbättra villkoren för de privatägda bolagen, det leder inte till långsiktig ekonomisk utveckling och en tillräcklig sysselsättning att öka bolagens vinster.

Vi godkänner för vår del inte den teori som nu har börjat omhuldas av allt flera att sysselsättningen inom industrin måste minska beroende på något slags naturlag. Den process som nu pågår – och där industrissysselsättningen faktiskt minskar – är knuten till kapitalismen och dess lagbundenheter. Det nuvarande ekonomiska systemet kan inte skapa tillräckligt med arbete – det är ju den situation som föreligger i dag. En politisk kraft som utgår från lönarbetarna måste gripa in i skeendet. Det behövs ett långsiktigt statligt program för att kunna klara sysselsättningen under kommande år. För att bereda alla ett meningsfullt arbete krävs det att flera hundratusen nya arbetstillfällen skapas fram till 1980. Problemet har alltså en väldig storleksordning. Det är dessa frågor som borde diskuteras här. Utan arbete för alla blir ju alla sociala reformer ihålliga.

Ett statlig program för att skapa arbete måste i sin första del bli ett industripolitiskt program. Det måste innefatta en omfattande, aktiv och självständig statlig företagsamhet och produktion. Men programmet måste också ha en annan inriktning än kapitalistiskt produktionsliv. Det måste inbegripa satsningar för att förbättra standarden från andra synpunkter än blott ökad produktion. Det bör alltså inrikta sig på de stora sociala bostadsområdena. Kärnan måste vara nyanlagda statsägda industrier som genom sin lokalisering och inriktning söker bli drivmotorer för den ekonomiska utvecklingen i landet. I denna mening blir det alltså basindustrier.

Vi föreslår följande konkreta punkter att ingå i ett sådant program och har utförligt redovisat detta i en av vpk:s partimotioner: Statliga verkstadsindustrier. Industri inom anläggnings- och konstruktionsområdet. Företag inom elektronik- och dataindustrin. Statlig kemisk och kemisk-teknisk industri. Utbyggnad och nationalisering av atom- och atomreaktorindustrin. Investeringar för transportsektorn. Energianläggningar. Starkare investeringar i framtidsforskning och brett tekniskt kunnande. Rehabiliteringsprogram för stadsmiljöerna. Miljöinvesteringar i övrigt. Sociala lagstiftningsåtgärder med en effekt som samtidigt främjar sysselsättningen, dvs. förkortad arbetstid, lägre pensionsålder m. m. Det är ett mycket omfattande program, och det ställer betydande anspråk på kapitalsidan. Behovet kan fyllas delvis via AP-fonderna, men man måste också diskutera idén om en särskild fondavgift för alla företag över en viss storlek. Först en politik av det slaget kan klara sysselsättningen i skogslänen och i andra avfolkningsområden. Utan en sådan satsning blir det varken 100 000 eller 200 000 nya jobb under de närmaste åren.

Inget parti kommer förbi dessa frågor. De gäller problem som är livsavgörande för vårt folks framtid. En politik av detta slag riktar sig givetvis mot storfinansens maktställning och banar väg för en socialistisk

samhällsomvandling. Men socialismens förutsättningar uppstår inte plötsligt och i ett tomrum. De skapas ur den dagliga kampen för arbetarklassens och hela folkets intressen.

De förslag som vänsterpartiet kommunisterna lägger fram vid årets riksdag knyter samman åtgärder för att lösa vardagens problem med ansträngningarna för att åstadkomma de genomgripande förändringar av samhällets organisation som är nödvändiga. Vi kräver inte endast statligt ägda basindustrier utan också förstatligande av affärsbankerna, byggnadsämnesindustrin, den privata bensin- och oljehandeln samt hela läkemedelsindustrin. Åtgärder måste vidtas mot kapitalflykten. En politik måste föras som gör slut på prisstegringarna. Mervärdesskatten måste avskaffas på livsmedel. Nödvändiga medel för statens utgifter anskaffas i stället genom ökad beskattning av kapital och stora förmögenheter samt genom nedskärning av de militära utgifterna. Pensionsåldern sänks till 65 år och pensionärernas läge förbättras. Det räcker inte med de principbeslut som centern vill ha. Reformen bör genomföras från nästa årsskifte. Och där vill jag i min tur rikta en fråga till herr Fäldin: Är centerpartiet överens med oss om detta konkreta krav?

Avgörande insatser måste göras för att ge kvinnorna likställighet i samhälls- och familjelivet. Arbets-, bostads- och fritidsmiljö måste i grunden förbättras.

Mängden av problem som tränger sig fram i den politiska debatten beror inte på att det är valår, som en del tidningar tycks tro. Så enkelt fungerar inte det samhälleliga livet. Mängden av problem är i stället uttryck för en tillspetsning som har skett av de grundläggande motsättningar som är inbyggda i det nuvarande samhället och som framträder på allt flera områden. Det är motsättningen mellan de möjligheter till ett rikt liv för alla människor som vetenskapens, teknikens och produktivkrafternas utveckling skapat och de begränsningar, de förlorade möjligheter och den direkta förstörelse som beror av det privatkapitalistiska ägandet till och bestämmanderätten över vad som i grunden är gemensamma tillgångar för hela folket. Det är motsättningen mellan arbete och kapital som måste lösas genom att arbetet blir ensamt bestämmande på alla samhällslivets områden. Först då har en politik av solidaritet segrat.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Debatten har redan nu varat länge. Den har i stora drag varit fridsam; den har ändå spänt över i stort sett alla politiska frågor som denna riksdag har att behandla. Det ligger inte i mänsklig makt – och det skulle inte heller talmannens tålmod tillåta – att ingående ta upp alla de frågor som i olika tonarter har besjungits här; en del kommer finansministern att beröra senare i dag och under finansdebatten. Men jag skall åtminstone försöka ta upp några av huvudpunkterna i debatten.

Alla talarna berörde prisuppgörelsen, prisstoppet när det gäller jordbruksprodukter och uppgörelsen om finansieringen av det. Det var alltså fråga om att införa ett prisstopp på vissa jordbruksprodukter – mjölk, kött, fläsk – som tynger hårt i hushållens budget. Det var för oss självklart att vi skulle kompensera jordbrukarna och via statskassan ge

dem de ökade inkomster som de inte kunde få genom att höja priserna på jordbruksprodukter. Men tog man den utgiften, fick man också lov att finansiera den, betala notan. Om oppositionen var med på vårt förslag om prisstopp – att hålla tillbaka matpriserna – och vårt förslag att ge jordbrukarna kompensation och finansiera det, så var vi öppna för resonemang om finansieringsmetoden. Det sade jag redan när förslaget, innan vi offentliggjorde det, redovisades för alla oppositionspartierna. Jag klargjorde att vi inte var prestigebundna. Kan vi resonera om finansieringsmetoden, sade jag, så är vi på vår sida beredda att lyssna för att få en så bred samling som möjligt kring prisstoppet, kompensationen och finansieringen, som är kärnpunkterna för oss. Och det gick. Jag var alldeles säker på att det skulle gå – jag visste inte hur bred samlingen skulle bli, men här var ju både folkpartiet och centerpartiet med. Jag skall inte diskutera om finansieringsmetoden blev den absolut lämpligaste – jag står bakom förslaget, eftersom vi har kommit överens om det.

Herr Bohman är missnöjd. Hans argumentation mot sina vänner är litet förvånande och kanske litet avslöjande för herr Bohman. Jag förbigår då att han inledde det hela med något skämt som kunde ge intryck av att de hade varit berusade när de gjorde upp med oss, men det var säkert inte avsikten. Herr Bohman säger att hans vänner var tvingade till en uppgörelse. Det skulle således inte vara av fri vilja och omtanke om matpriserna, jordbrukare och statskassan som de gjorde den, utan de var tvingade till det. Det är ju inte någon vidare vacker beskrivning av vännerna.

Vidare säger herr Bohman att motivet var att socialdemokraterna annars hade gjort upp med kommunisterna om en sämre lösning. Det är en frihandsteckning av herr Bohman. Men det betyder att om herr Bohman har den teorin, så var han själv beredd att godta en i hans mening sämre lösning, bara det inte blev en uppgörelse med socialdemokraterna. Det är väl en god beskrivning på konfrontationspolitik som herr Bohman beklagar sig över i andra sammanhang. Så på den punkten var herr Bohman verkligen inte lyckosam i sin skildring av sina s. k. vänner.

Jag konstaterar: för konsumenterna är detta viktigt. Vi har klarat finansieringen. Det blev en bred uppslutning, och jag är glad för det.

Herr Bohman höll verkligen ett långt anförande, där han framträdde som solidaritetens apostel. Dessutom gav han en beskrivning av svartmålningens tillkomst i den politiska debatten. Han skulle minsann inte svartmåla. Ja, vill herr Bohman, sig själv till varnagel, titta på exempel på svartmålning, så läs moderata samlingspartiets stora motion till fjolårets riksdag! Där sades att den enskildes frihet inte på något sätt hade ökat till följd av den socialdemokratiska politiken. Han kan också läsa sitt eget anförande på moderatstämman i Västerås, där han ju inte behövde riskera någon gensaga.

Sedan dess har herr Bohman slagit till reträtt eller kommit på bättre tankar. Åtminstone i hans manuskript står det att Sverige i mångt och mycket är ett föregångsland. Jag vet inte om herr Bohman fullföljde detta i sitt anförande – det var kanske för magstarkt. Men det vore naturligtvis ett bra bidrag till den politiska debatten om herr Bohman fortsättningsvis inledde sina anföranden med detta objektiva konsta-

Så mycket högre skatt ville (moderaterna centern folkpartiet) att du skulle betala i år

Lön per månad	Så här mycket högre skulle skatten varit i år om moderaterna, centern och folkpartiet vunnit omröstningen i riksdagen.	
	per månad	per år
1 800	42	504
2 100	51	612
2 400	60	720
2 700	69	828
3 000	75	900
4 000	75	900
5 000	75	900
6 000	72	864
7 000	41	492
9 000	0	0

Trots hårt borgerligt motstånd drev socialdemokraterna våren 1972 igenom en sänkning av den direkta statliga skatten för de stora löntagargrupperna. Tabellen visar vad skatteomläggningen betyder i olika inkomstlägen.

För personer med förfärsavdrag (kolumnerna 3 och 4 i preliminärskatttabellerna) och lägre månadslön än ca 3 000 kronor blir månadssiffrorna 5 kronor lägre än vad tabellen visar. Andra större avdrag i samband med deklarationen har motsvarande effekt.

terande.

Sedan var det naturligtvis mycket av klagan över tillståndet i samhället. Men dels skall ju herr Bohman klaga, dels måste man tillåta herr Bohman en viss omställningsperiod på vägen från svartmålare till beskrivare av den svenska verkligheten, och därför skall jag inte klaga på herr Bohman för det. Men jag hoppas att han fortsätter på den inslagna vägen. Till solidariteten och dess innebörd får vi säkerligen många tillfällen att återkomma.

Det var i dag kanske inte så mycket "go" i herr Bohman som det brukar vara. Vi har hört många högerledare här i riksdagen. Vi har hört Holmberg tala om lägre skatter. Detsamma gjorde Heckscher och Hjalmarson: "Sänk skatten." "Mer för egen del." Det gjorde också Ewerlöf, och jag har t. o. m. hört Domö göra det. Och även herr Bohman talade i dag om lägre skatter. Men det var inte samma kraftfulla utförande som tidigare. Det var som om herr Bohman tänkte på någonting. Det gick måhända något av en lönnlig darning genom skelettet på herr Bohman vid tanken på att preliminärskatttabellerna i dessa dagar distribueras till medborgarna. Av denna preliminärskatttabell framgår att skatten har sänkts. Då kanske människor kommer på att de borgerliga i fjol röstade emot denna skattesänkning.

Herr Bohman talade mycket om en annons. Jag har tittat på våra annonser och vill visa en på bildskärmen. Den tabell som finns i den annonsen visar precis vad det är fråga om, nämligen den skattesänkning som riksdagen beslutade men som ni röstade emot. Det finns t. o. m. en sidotext till tabellen, där det står att skatten sänks så här mycket och att preliminärskatten därtill räknas ut på ett nytt sätt. Det betyder en ytterligare sänkning, som dock inte framgår av denna tabell. Ungefär tre fjärdedelar av preliminärskattesänkningen beror på den skatteomläggning som de tre borgerliga partierna gick emot i riksdagen i våras. Ungefär en fjärdedel beror på ändringen av sättet att räkna ut preliminärskatten. Det är alltså fullkomligt korrekt.

Herr Bohman hade givetvis alla möjliga förslag, som han i huvudsak var ensam om och som förkastades av riksdagen. Men i ödets minut, när det gällde att rösta för eller emot en sänkning av skatten för de stora löntagargrupperna, röstade herrar Bohman, Helén och Fälldin emot. Det var obestridligen så.

Det fanns en motivering härför. Ni ville nämligen inte höja arbetsgivaravgiften. Ni tyckte det var viktigt att företagarna inte drabbades av denna arbetsgivaravgift och avstod därför från en skattesänkning för löntagarna. Det kan man säga är ett rimligt ståndpunktstagande ur era synpunkter. Efter beslutet följde en våldsam propaganda emot denna arbetsgivaravgift — den var ett hot mot landets framsteg. Alla upptänkliga olyckor skulle inträffa om arbetsgivaravgiften höjdes. Att stoppa den höjningen framstod för er som det viktigaste av allt.

Arbetsgivaravgiften höjdes för en dryg månad sedan. Vad hände då med de borgerliga partierna? Plötsligt tappade de på något sätt intresset för arbetsgivaravgiften. Det som föranledde denna intensiva kampanj under hösten och denna livliga debatt för en dryg månad sedan är nu bara föremål för en spridd och förströdd uppmärksamhet. Moderaterna vill ha

en sänkning av arbetsgivaravgiften i stödområdet, men i övrigt har ingenting sagts.

Det är en ganska vinglig politik att på en månad totalt ändra sig. Men den är allvarlig också från en annan synpunkt. Den kan nämligen leda till att människorna uppfattar arbetsgivaravgiften såsom lappri. Den är inte så farlig – för en månad sedan förde de borgerliga partier ett oherrans liv om de olyckor som skulle drabba det svenska samhället, men en månad senare är de tillbaka, och då är det inte tal om arbetsgivaravgiften längre. Då spelar den ingen roll, tror måhända människorna. En sådan inställning vore synd, för vi betraktar arbetsgivaravgiften i och för sig som en allvarlig fråga, som vi måste pröva mycket noggrant innan vi vet vad vi kan göra med den. Det behövs en upplysningsverksamhet, som vi får ta på oss att driva bland människorna, och det skall vi göra.

Sedan ännu en synpunkt, där jag inte riktigt förstår er. Det förekom företagarmöten här i landet, där man gick till hårt angrepp mot höjningen av arbetsgivaravgiften. Ni utnyttjade de mötena till en oerhört hård kamp mot arbetsgivaravgiften, och vi blev hudflängda. Vi redovisade vår uppfattning och den står vi för.

Vad skall alla dessa företagare tänka nu, när ni efter en månad kommer tillbaka och detta inte längre är intressant? Hur ni kunde manövrera på det sättet begriper jag inte – i våras svek ni löntagarna genom att gå emot en skattesänkning för dem, och sedan svek ni företagarna genom att liksom bara strunta i kampen mot arbetsgivaravgiften – men det är ju inte min sak hur ni manövrerar.

Herr Helén tog upp många ting, och jag kan inte beröra alla. Han frågade mig t. ex. om polisen. Avsikten är att kommissionen skall lägga fram förslag i vår, så att riksdagen sedan kan ta ställning, och det finns inga begränsningar i dess rätt att ta upp olika saker.

Herr Helén anförde vidare som ett exempel hur en löntagare skulle drabbas av skattehöjning och bidragsminskning vid en löneökning. Jag vill säga till herr Helén att det exempel han anförde inte existerar i sinnevärlden, utan att det är en teoretisk konstruktion. Alla dessa bidrag och skatter och löneökningar inträffar nämligen icke på en gång. Vederbörandes bostadsbidrag för 1973 räknas ut på grundval av 1971 års inkomster. Vi genomför ständiga justeringar av bidragsgränser och taxor. Därför är detta en helt teoretisk konstruktion och existerar inte i verkligheten. Man bör inte ta sådana exempel.

Vidare – och det anknyter till vad jag sade nyss – fick den här familjen en skattesänkning på 900 kronor. På socialdemokratins förslag sänktes marginalskatten med 3 procent. Mot denna sänkning med 3 procent av den här 36 000-kronorsinkomsttagarens marginalskatt röstade folkpartiet. Är det inte litet farligt att ta sådana exempel? De här människorna kanske tänker också på det när de tar del av herr Heléns exempel – även om exemplen inte existerar i sinnevärlden.

Herr Helén talade mycket om lönsamhet och om liberal näringspolitik, som ett tag såg ut att bestå i att man satte upp staket här och där.

En måttlig förbättring av lönsamheten efter dåliga år är ingen orimlig målsättning, men jag vet inte vad som menas med "måttlig".

Under de senaste dagarna har boksluten för 1972 börjat läggas fram.

Volvo redovisar en vinst på 750 miljoner, vilket innebär en ökning av lönsamheten med 60 procent. Saab redovisade 70 procent ökning, och i dag kan vi läsa i tidningarna om ett företag som hade ökat vinsten med 66 procent. Det har förekommit ganska många sådana fall. Det kan visserligen invändas att ganska många företag inte uppvisar en sådan lönsamhetsökning, och det är riktigt, men om lönsamheten ökar i de stora företagen -- de som redovisas i tidningarna -- förbättras läget också för de små företagen, som är underleverantörer.

Trenden visar alltså en förbättring av det ekonomiska läget. Jag är alldeles övertygad om att lönsamheten kommer att förbättras under detta år för den övervägande delen av svenskt näringsliv. Är detta en måttlig målsättning, eller är det för litet?

En sådan förbättring av lönsamheten löser inte alla problem. Inte hade man kunnat klara Facit eller Götaverken genom några extra skattefavörer eller några måttliga förbättringar av lönsamheten. Nej, detta är två paradexempel som herr Helén borde känna till. Situationen kunde klaras upp endast genom att samhället klev över staketen och gick in. I det ena fallet gick staten direkt in och klarade upp saken i samarbete med enskilt näringsliv. I det andra fallet gick ett enskilt företag in och klarade upp huvuddelen, men i övriga delar, som gällde Strömstad och Göteborg, fick staten gå in och träffa särskilda uppgörelser.

Man bör vara litet försiktig i sin tro på att generella marknadskrafter och smärre förbättringar av lönsamheten i allmänhet klarar näringsproblemen i landet.

Herr Helén talade mycket om de förlorade åren. Han införde en alldeles ny folkpartitaktik, som jag skulle vilja kalla retroaktiva överbud, dvs. han angav allt som vi skulle ha gjort, om vi hade haft 6 miljarder kronor som inte fanns. Det är som sagt en ny folkpartitaktik. Det var besvärligare för herr Ohlin som lade överbud i framtiden.

Kanske herr Helén skall vara litet försiktig med sifferexercis av det här slaget, därför att framstegstakten går i vågor i alla industriländer, och det viktiga är trenden. Men han bör vara försiktig med en sådan sifferexercis också därför att den kanske leder till att människor frågar hur många miljarder man tjänat på att man sluppit en borgerlig regering under alla de år då trenden i framstegstakten så klart ökat. Man kanske frågar hur det hade varit om Felix Hamrin fått föra färlan -- det är det enda jämförelseobjekt vi har.

Men jag lämnar detta åt sidan. Det är en annan sak som är allvarigare. Visst har de gångna åren på många sätt varit besvärliga för många människor i vårt land. En helt annan sak är att säga att det varit förlorade år, bortkastade år. Här kan det kanske vara befogat med ett varningens ord till herr Helén. Underskatta inte de arbetsinsatser som människorna gjort under de här åren, inte minst för det gemensamma bästa. Samhällets och människornas insatser är värda ett sakligt omdöme och inte bara glosor, som lätt kan te sig litet föraktfulla.

Under de här två åren flyttade 600 000 människor in i nya egnahem eller lägenheter; för dem var det inte förlorade år.

Flera människor fick råd att flytta in i bra bostäder tack vare höjda bostadsbidrag. Var det för dem förlorade år?

Vi har under de här två åren gjort den mest omfattande miljöstatsning som någonsin har skett i något land för att skapa ett renare Sverige. Omkring 1,5 miljarder kronor har satsats i kommuner och industrier för miljövårdsanläggningar, varav hälften är statsbidrag. Vilken av dessa miljövårdsanläggningar, har varit en bortkastad, förlorad satsning på miljöpolitiken?

Ta allt som gjorts för att bygga ut produktionen. Är det bortkastat?

Vi kan ta det som herr Helén anförde om arbetsmarknadsutbildningen. Innebär utbyggnaden av arbetsmarknadsutbildningen någonting bortkastat för enskilda människor? Jag ringde runt i går och fick höra några mycket enkla exempel från människors vardag.

På arbetsförmedlingen i en stad i Halland anmälde sig hösten 1971 en 30-årig gift man som friställts från en metallindustri. Han saknade yrkesutbildning, och vi var mitt inne i en lågkonjunktur. Han är i dag reparatör på ett industriföretag och tycker att han har fått ett intressant arbete och en tryggad framtid. En av förutsättningarna för att han skulle få detta nya jobb var att han hade genomgått en kurs i reparation och smide inom arbetsmarknadsutbildningen. Under utbildningsåret fick han utbildningsbidrag, hyresbidrag och reseersättning. Inte var det något förlorat år för honom.

En 50-årig kvinna i Falkenberg var på grund av att pressen i arbetet var så hård för henne tvungen att sluta i den textilfabrik där hon hade arbetat under många år. Nu är hon telegrafist på en båt i oceantrafik. Först testades hon i arbetsvården och gick därefter igenom statens skola för vuxna i Norrköping. Under den tiden fick hon grundbidrag, barntillägg, kursavgiften betald och reseersättning. Därefter blev det en ny kontakt med arbetsvården, och så tog hon telegrafistexamen. Sedan var hon ett år vid sjöbefälsskolan, och hon fick då studiemedel. Inte har hon förlorat några år.

I Örebro har AMS en särskild utbildning för ensamstående föräldrar med barn. De får hjälp med bostad och barntillsyn under utbildningstiden. Hittills har ett hundratal ensamma mammor gått igenom den utbildningen, och av dem har 95 procent omedelbart fått arbete efter utbildningstidens slut. För dessa 95 procent innebar detta en ny start och en tryggare tillvaro.

AMS:s utbildningscentrum i Uppsala har unika kurser -- för barndomsdöva och för vuxna hörselskadade, där man nu senast hade åtta platser. Av deltagarna har två fortsatt med utbildning till styrnings- och regleringsmekaniker, en till TV-reparatör och en med utbildning i mentalsjukvård.

Sedan år 1965 har man följt en grupp på 500 människor som fått utbildning i Västerbottens län. Fem år efter utbildningen var 80 procent kvar i Västerbottens län och hade arbete, så att det var klart lönsamt för dem och för samhället.

Jag har velat säga detta bara för att tillråda herr Helén litet försiktighet när han här kommer med slagord om förlorade år och ett stillastående samhälle.

Jag tillråder honom också försiktighet i hans negativa omdömen om den selektiva politiken. På många områden har vi kunnat göra Sverige

mycket bättre. Tänk exempelvis på miljön. För många människor har det verkligen inte inneburit några bortkastade år. Det är ett varningens ord till herr Helén innan han fortsätter med sina slagord.

Herr Helén gjorde en i vissa delar bra utläggning om yttrandefriheten och liberalismen. Allt det han sade var vackert. En hel del kan jag till fullo instämma i, t. ex. principerna för yttrandefriheten, behovet av tolerans när det gäller behandlingen av stoff o. d. Det var kanske litet självbespeglade när herr Helén försökte ta åt sig äran av att dagstidningarna slutat med att införa poseringsannonser. Det är väl många krafter som har medverkat till det. En del av det han sade var kanske litet snårigt, där fomuleringarna hoppade bock över innehållet. Jag kan inte ta upp hela den debatten nu. Den får vi återkomma till.

Skall jag rikta någon kritik mot herr Helén så skulle det vara för att det blev liksom ett tema i hans tal: Långe leve folkpartiets tidningar och deras ägare! Hurra! Och det får han väl en stjärna i boken för. Jag kan också klämma i med ett hurra i generositetens intresse, även om jag inte får någon stjärna i boken för det, därför att jämfört med förhållandena på många håll ute i världen så har svensk press och flera av de här tidningskungarna en mycket bättre inställning till opinionsbildningen, yttrandefriheten och pressfriheten.

Jag saknade emellertid något i herr Heléns anförande. Det var den traditionella liberala uppfattningen om yttrandefriheten från 1800-talet som han företrädde. Och liberalismen har gjort en helt bestående insats i kampen för yttrandefriheten under 1800-talet, t. ex. i fråga om rätten att utge tidningar utan censur m. m. Det är bara det att denna fina tanke att var och en skulle ha rätt att fritt utge tidningar snabbt kom i kollision med produktionskrafternas utveckling och tendenserna mot stordrift och kapitalkoncentration. Och då blev denna tävlan på den öppna marknaden begränsad. Det blev så att den som hade en tidning gav den i arv till nästa generation i familjen. Man hade stordriftsfördelarna och slog ut konkurrenterna med dem, och så förstärktes ojämlikheterna, och monopol-tendenserna började komma liksom kopplingen till annonsmarknaden och andra starka kapitalintressen i samhället. Av detta fanns så litet med i herr Heléns anförande.

Herr Helén sällade sig till det pretoriangarde av folkpartister som de senaste veckorna liksom ställt upp till värn för pressens ägare - Huss, Ohlin och hela gänget. Jag har inte tagit del av hela den debatten. Jag skall göra det i fortsättningen.

Hela denna nya problematik om den allt starkare koncentrationen inom pressen, om tidningsdöden, som är ett oerhört internationellt problem, om insnävningen av nyhetsmaterialet och debattmaterialet, som förekommer ute i världen, berördes inte med ett enda ord i herr Heléns anförande. Och hela denna utveckling är en fara för yttrandefriheten. Jag behöver inte alls angripa de människor som sysslar med detta, men själva tendensen är obestridligen en fara för yttrandefriheten. Därför är det en vital och intressant debatt som man nu för.

Herr Helén talar vackert om pressen, men jag hör honom sällan gråta ens bildligt talat när en tidning läggs ned, en röst tystnar, yttrandefriheten blir litet mindre, utan då kommer herr Helén med detta djupt

orättvisa angrepp mot finansministern att han har velat i sak och ord klämma åt de stora tidningarna.

Vi har en generös presspolitik i det här landet. Den är ganska unik. Det samlade pressstödet uppgår till 287 miljoner kronor. Därav går 25 miljoner till pressens lånefond, 20 miljoner till samdistributionsbidrag, 25 miljoner till subventionerade tidningstaxor — jag talar hela tiden om dagspressen — 150 miljoner till befrielse från moms och 67 miljoner till produktionsbidrag. Annonsskatten kan innevarande budgetår för dagstidningarna beräknas motsvara 30 miljoner kronor. Det utgår alltså å ena sidan 300 miljoner kronor i stöd och tidningarna betalar å andra sidan via annonskatt eller reklamskatt 30 miljoner — en tiondel därav.

Studerar man fördelningen av stödet kan man se, att det allra mesta av det går till de stora ekonomiskt välbeställda tidningarna. De får den största glädjen av det. En del av stödet — de 67 miljonerna i produktionsbidrag — utgår som hjälp till de svaga tidningarna, men det är endast en liten del.

Någon har skrivit att det är en underlig socialdemokrati som låter skattebetalarna ge ut massor av pengar för att stödja en i väsentlig utsträckning borgerlig opinionsbildning — för så fungerar det. Men det må då fungera så: vi gör detta i demokratins, pressfrihetens och yttrandefrihetens intresse. Men det nästan makabra är när inte bara en del tidningsägare — och det må vara; de har ju sina egna ekonomiska intressen att bevaka — utan även det liberala folkpartiets ordförande försöker skildra detta som ett slags förföljelse från statsmakternas sida. Det är de som har de stora skedarna som får det mesta av denna pott. Det är det jag tycker är så oroande när man skildrar detta som förföljelse.

Jag är inte beredd att ta upp denna debatt i dess helhet i dag — vi har inte tid till det — men jag är oroad av monopoliseringen av pressen, utan att det behöver vara något fel på de enskilda människorna, därför att den på kort och lång sikt kan bli en fara för yttrandefriheten. Produktionsbidraget har räddat en rad tidningar. Vem vill här påstå att GHT eller Svenska Dagbladet hade utkommit, om vi inte hade satt in detta bidrag i fjol? När jag fick situationen klar för mig blev det något av en chock. Vi måste undersöka hur man kan gå vidare för att diskutera allsidigheten.

Jag lyfter hatten hur mycket som helst för gamla fina liberala teorier om yttrandefriheten. De är väsentliga i dagens samhälle. Men om man skall lösa problemen räcker det inte att hänvisa till 1800-talets drömsituation, utan man måste därutöver undersöka hur samhället kan träda in för att garantera den verkliga yttrandefriheten — och produktionsbidraget var en sådan insats för yttrandefriheten i vårt land.

Hur kan man på andra vägar i samarbete med alla de människor som arbetar inom pressen — och det är många: journalister, typografer, tekniker, ägare, chefredaktörer osv. — värna den demokratiska yttrandefriheten i det svenska samhället? Det gör man inte med slagord utan med åtgärder.

Problemet är intressant.

Herr Hermansson gjorde mig litet förvånad när han plötsligt gick till angrepp mot vad han kallade den statliga byråkratin och statliga insatser för att bekämpa arbetslösheten, mot tjänstemännen inom stat och

kommun och anställda inom arbetsförmedlingar, sjukkassor, sjukvård och utbildningen. Det verkar som om herr Hermansson ansåg att de inte skulle skapa något välstånd. Det är en gammal borgerlig uppfattning. Inte är det väl så att vpk, som grupperna till vänster påstått, blivit en småborgerlig sekt som torgför sådana gamla borgerliga uppfattningar? Eller är det så att frasrevolutionen och användningen av slogans har inverkat i anarkistisk riktning?

Är ett vägarbete som utföres i statlig regi mindre värdefullt än det som utföres av en privat entreprenör? Är en byggnadsarbetare som arbetar hos Skånska Cement produktiv, medan den som deltar i ett statligt eller kommunalt arbete är improduktiv, dolt arbetslös?

I fjol vinter fick 48 000 byggnadsarbetare jobb genom beredskapsarbeten, tidigareläggning av statliga byggen, bidrag till miljövärdsanläggningar osv. Det var arbeten direkt på byggarbetsplatsen. 18 000 arbetade i beredskapsarbeten och 30 000 i andra slags jobb, men det är inte det viktiga. Viktigt var att 48 000 man gjorde ett nyttigt jobb genom den av herr Hermansson förkättrade statliga byråkratins insatser. Det behövs mera av statliga insatser på byggmarknaden för att klara sysselsättningen för byggnadsarbetarna, sade den nya byggarbetsgruppen häromdagen. Det uttalandet står Byggnadsarbetareförbundet bakom och likaså Bygg-Ettan.

Jag trodde att det var en tillfällig förvillelse, men kanske det ligger någon teori bakom att kommunisterna gått emot en rad viktiga byggen i Stockholmsområdet. Var det på grund av de nya produktionsvärdeteorierna?

Det är klart att statliga insatser är väsentliga för att bereda jobb åt byggnadsarbetarkåren. När herr Hermansson ger sig ut på ett möte med Bygg-Ettan härnäst, får han väl ta med sig den svarta anarkistflaggan någonstans under kavajen — eller skall han möjligen damma av Anders Carlberg? I alla fall stämmer inte herr Hermanssons uttalande i dag med den linje som jag trodde att kommunisterna hade, nämligen att de insåg betydelsen av samhällets insatser för att klara sysselsättningen för t. ex. byggnadsarbetarna.

Om invandrarna sade herr Hermansson mycket som är väldigt bra och som jag ansluter mig till. Vi gör mycket, och vi skall fortsätta att göra mycket för att de som kommit till vårt land skall känna trivsel här. Men sedan fortsatte herr Hermansson med att säga att sysselsättningsproblemen löser man bara genom att införa kommunism. En hel del av invandrarna har emellertid kommit till Sverige från kommunistiska länder, där de inte kunnat få jobb. De har kommit till Sverige därför att här har de kunnat få jobb. Det kanske inte är så dumt med socialdemokratien ändå, herr Hermansson, i varje fall inte för en hel del människor som kommit från kommunistiska länder.

Herr Fälldin, slutligen, tog också upp en rad olika ting — jag bläddrar i mina anteckningar här. En sak tyckte jag var litet festlig. Det var när herr Fälldin talade om budgetunderskottet och den statliga upplåningen. När det var utfrågning i TV i samband med att budgeten lades fram, ondgjorde sig herr Fälldin över budgetunderskottet. Enligt hans mening var det en för stor statlig upplåning, och han sade att den beror på att det

är valår. Då gör finansministern så här, ty då är han litet ansvarslös, ansåg herr Fällidin. Men nu säger herr Fällidin att han vill öka upplåningen med ytterligare en och annan miljard. Vilket dubbelvalår herr Fällidin enligt sina egna teorier måtte befinna sig i!

Det här med att skilja på drifts- och kapitalutgifter var det en professor som hette Bent Hansen som røjde upp med redan på 1950-talet, när herr Ohlin höll på med det där. Den statliga upplåningen gör samma intrång på kapitalmarknaden, alldeles oavsett om den sker till drifts- eller investeringsutgifter.

Sedan talade herr Fällidin om pensionsåldern. Jag vill erinra om att vi har genomfört ett ganska systematiskt program på det här området, som innebär att man först höjde pensionerna och sedan genomförde en sänkning av pensionsåldern för de mest utsatta grupperna, inte bara till 65 utan ned till 63 år – och ibland ännu lägre. Det har varit en oerhört viktig reform för de mest utsatta och utslitna grupperna. Sedan de nya reglerna trädde i kraft har det beviljats inte mindre än 40 000 pensioner i åldrarna 63–67 år. Det är en väldigt väsentlig insats, och det målet satte vi före – i nära samarbete med fackföreningsrörelsen. LO gjorde den här uppgörelsen, som innebär att för det stora löntagarkollektivet 65-års-pensionen börjar genomföras fr. o. m. den 1 juli i år – och det är en stor och viktig reform.

Skall jag kritisera herr Fällidin på något sätt kan jag säga att det, när det gäller reformen för de utslitna grupperna ute på arbetsmarknaden och för de stora löntagargrupperna – dvs. löntagarfrågor – har varit ett litet förstrött intresse från centerns sida, precis som centern hade ett ganska förstrött intresse för ATP på sin tid. Det är de allmänna sänkningarna man hela tiden har talat om, och det behöver i och för sig inte vara fel. Vi har en utredning som sitter och arbetar på detta, och där är väl centern med. I direktiven till den utredningen ingår just kravet på en sänkning av den allmänna pensionsåldern. Sedan finns det andra frågor med: förbättringen av pensionerna för unga invalider, standardsäkring och annat. Resultatet av utredningen kommer att framläggas, och enligt riksdagsberättelsen hoppas de bli färdiga under 1973.

Det är naturligtvis en dyr reform. Tar man hänsyn till alla kostnader rör det sig om cirka 1,5 miljarder kronor, och därför ingår det i den parlamentariska utredningens uppgifter att också redovisa förslag i finansieringsfrågan, och det tycker jag är ganska just. Här är ni med, här har ni möjlighet att göra er mening gällande. Vi har en utredning som just är inriktad på att se: Kan man gå ned till 65 år för alla? Vad kostar det? Hur skall vi finansiera det? På det sättet får man en just prövning av hela komplexet.

Herr Fällidin tog också upp riksplanen, fast det var en ganska avslagen riksplan, som fick ta ett sista varv kring manegen här. Jag skall inte ta upp den debatten en gång till. Den frågan behandlades mycket utförligt i höstas, och riksdagen fattade ett så entydigt beslut att jag inte skall plåga kammaren med att upprepa alltihop. Jag skall bara fråga herr Fällidin en sak. Ni utlade en stor mittpartideklaration när riksdagen började, som slogs fram som någonting ofantligt viktigt. Då är min fråga: Varför stod det ingenting om riksplanen i den? Sade det andra partiet nej? Det skulle

vara den stora deklARATIONEN om den gemensamma politiken, men plötsligt var riksplanen borta – som varit centerns stora giv under hela fjolåret och sedan med dunder och brak avlogs i riksdagen. Det finns inte ett ord om den. Innan jag plågar kammaren med att dra upp debatten om riksplanen en gång till – även om den i höstas hade sina poänger – är det naturligtvis fundamentalt att jag får svar på frågan hur det kan komma sig att den punkten inte fanns med i mittpartideklARATIONEN.

Sedan säger herr Fäldin att nu skall man samla alla goda krafter för att skaffa nya jobb. Och det är väl utmärkt. Vi har aldrig begränsat vår målsättning till ett visst antal arbetstillfällen. Vi vill att alla skall ha ett arbete. När man på en del håll tyckte att fem procents arbetslöshet var erforderlig för stabiliteten sade vi, att vi godtar i princip ingen arbetslöshetsprocent; vi måste inrikta oss på att skapa sysselsättning åt alla som vill ha jobb.

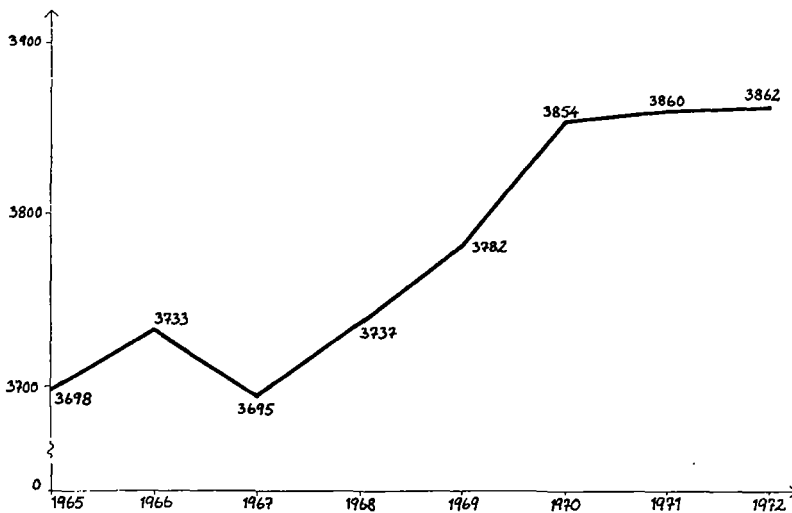
Det diagram som jag nu visar på TV-skärmen tycker jag är ganska intressant. Det gäller antalet sysselsatta 1965–1972 enligt AKU:s årsmedeltal. Där finner vi för det första – vilket har med den konjunkturpolitiska debatten att göra – att under lågkonjunkturen 1967 gick antalet sysselsatta ned ganska ordentligt. Den här gången har vi kunnat hålla sysselsättningen uppe – ja, den har t. o. m. ökat litet. Det är bara det att nytillskottet, framför allt av kvinnor, varit så stort nu. Vi har alltså klarat lågkonjunkturen bättre nu än 1967, då vi fick en faktisk nedgång när lågkonjunkturen kom. För det andra sker det en ständig ökning av sysselsättningen – jag tror att det är fråga om ungefär 500 000 sedan 1950-talet. Sedan 1967 har antalet sysselsatta ökat med 170 000. Bara året 1969/70 brakade siffran för antalet sysselsatta upp med 75 000. Tabellen går inte tillbaka så långt som till 1960. Hade den gjort

Nr 13

Onsdagen den
31 januari 1973

*Allmänpolitisk
debatt*

Antal sysselsatta 1965–1972 enl. AKU (årsmedeltal)

det skulle det ha visat sig att antalet sysselsatta i aktiv ålder hade ökat med ungefär 5 procent. Andra länder – antingen det gäller Danmark, England, Frankrike, Tyskland eller vilket annat land som helst – ligger ungefär 5 procent lägre än vi. Det innebär att antalet sysselsatta på andra håll är 200 000 mindre än här i landet.

Vad beror detta på? Jag tror att två saker är alldeles avgörande. För det första är det den kraftiga utbyggnaden av den offentliga sektorn. Bara på de senaste tio åren har antalet anställda inom den offentliga sektorn ökat med 300 000. Vi gick rakt ut och byggde ut den offentliga sektorn. Därmed skapade vi 300 000 fler jobb. För det andra har vi genom den selektiva arbetsmarknadspolitiken – som ni också till en början var emot – kunnat mobilisera många människor som stod utanför: handikappade, äldre, utslagna som kunnat komma in i arbetslivet igen, bortrationaliserade, textilarbetare, skogsarbetare, kvinnor. Det är förklaringen till att sysselsättningen här blir 5 procent högre än i andra länder.

Men detta innebär inte att vi är nöjda. Med en långsiktig ambition borde man kunna höja sysselsättningsnivån med 5 procent till, motsvarande ungefär 200 000 människor. Jag finner inte det vara en orimlig målsättning.

Vi är intresserade av alla goda förslag som syftar till att öka sysselsättningen nu. Men det är ju inte siffror som är det intressanta, utan det är förslag om hur man skall åstadkomma något konkret.

Det är litet ovisst vad centern egentligen föreslår. Man talar om litet mer bidrag, men hur de skall delas ut framgår inte. 200 miljoner är det i bidrag, och det försöker man optiskt koppla ihop med siffran 100 000 jobb. Men var litet försiktig med det!

Titta på vad det kostar i bidrag att skaffa fram ett nytt jobb! Det jag sysslat mest med var Algots etablering i Västerbotten. Den betydde 1 000 jobb – en stor och fin satsning – men den kostade 70 000 per jobb. Då räcker inte de här 2 000 i anvisade bidrag så långt, och ändå är det litet lån ovanpå.

Tittar vi på lokaliseringspolitiken, som vi har lång erfarenhet av, ser vi att det i lån och bidrag går åt i genomsnitt 90 000 kronor per arbetsplats. Och i det inre stödområdet krävs det en bra bit över 100 000 kronor per arbetsplats i statligt stöd för att få jobben till stånd – därav 57 000 i bidrag, om jag minns rätt. Farmek har en ansökan inne om lokaliseringsstöd för sin fabrik på Gotland. Vad tror herr Fälldin att man vill ha per arbetsplats? Inte är det 2 000 per anställd, det kan jag garantera.

När man talar om goda krafter betyder väl det här ganska litet, men jag har inte velat gå in i någon polemik mot herr Fälldins förslag. Han skall få utveckla det och förklara precis hur det skall gå till, hur hans fond ovanpå alla andra fonder skall vara uppbyggd, hur medlen skall delas ut och vad det finns för objekt. Men jag vill också ge herr Fälldin "the benefit of the doubt" med hänsyn till att den här linjen i alla fall innebär att han avlägsnar sig ifrån borgerligt tänkande – bara man ger generell stimulans till industrin så kommer jobben droppandes ned – och erkänner att det behövs speciella, styrda samhällsinsatser. Jag tycker det är bra att han börjat luta åt ett nytt tänkande. Tänker kan litet vidare. skall han finna att skall vi nå målet ett mycket stort antal jobb då blir det

oavvisligen inom den offentliga sektorn som vi har både de stora mänskliga behoven – på hela vårdområdet t. ex. – och de stora sysselsättningsmöjligheterna i framtiden. Där är det inte heller fråga om så enormt kostsamma insatser per jobb som i det här fallet.

Vi har alltså ökat sysselsättningen med ungefär 5 procent de senaste tio åren. Skall vi öka med 5 procent till? Det är naturligtvis väldigt ambitiöst, och det tar tid. Vi förespeglar inte människorna några sådana siffror, men det är inte första gången man har stått inför uppgifter som har tett sig väldigt svåra när man har gett sig i kast med dem. På 1930-talet trodde man att det var omöjligt att komma till rätta med massarbetslösheten. Det lyckades. I slutet av 1940-talet och början av 1950-talet påstods den fulla sysselsättningen vara omöjlig utan katastrofal inflation. Man talade om hur många procents arbetslöshet som var nödvändig för ekonomisk stabilitet. Svaret blev den selektiva arbetsmarknadspolitiken, och talet om den erforderliga arbetslösheten förstummades.

Därför är det inte alls fel att i ett läge, där vi har bekymmer med alla de nya grupperna men ändå kunnat hålla uppe antalet sysselsatta, hävda rätten till arbete som princip. Men dess förverkligande kommer under alla förhållanden att kräva stora, solidariska insatser. Det kommer man inte att klara genom att enbart lita till marknadskrafterna och olika typer av generella stimulanser utan det kommer att kräva en solidarisk samverkan, där alla medborgare engagerar sig.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! I pensionsfrågan är det verkligen inte lätt att få fram vad statsministern egentligen vill. Nog tycker jag att ett principbeslut i den här frågan kan vara väl så motiverat som principbeslutet om t. ex. bostadsbyggandet.

Till herr Hermansson vill jag säga att jag själv har framhållit att om utredningen verkligen raskar på och man kan börja med remitteringen tidigt så bör det vara möjligt att lägga fram ett förslag med ikraftträdande den 1 januari 1974.

Beträffande de möjligheter som nu gäller till förtida pension av medicinska och arbetsmarknadspolitiska skäl så vet ju statsministern lika bra som jag att vi i den frågan har varit pådrivande. Det finns alldeles speciella skäl till det, och jag har med tillfredsställelse hälsat den här uppgörelsen på arbetsmarknaden. Men vad som då är det viktiga i en sådan avgörande trygghetsfråga för ålderdomen, när enligt statsministerns egen redovisning med alla dessa som får pension i särskild ordning den kvarvarande gruppen ju blir mindre och mindre, är om de människorna verkligen bör hållas utanför denna rättvisare form. Det är svaret på den frågan som statsministern ännu inte har lämnat.

I fråga om prisstoppet vill jag bara deklarera att vi självfallet står för den här övrensommelsen. Vi har varit med om ett arbete för att få fram en finansieringsmetod som är bättre ur människornas och ur hela samhällets synpunkt. Jag tror fortfarande att de allra flesta hälsar med tillfredsställelse att en sådan här uppgörelse kom till stånd.

Beträffande löneskatten sade vi i våras att det är fel att komma med

denna ökade pålaga. Vi röstade emot den då. I höstas föreslog vi att man skulle besluta att inte låta ökningen träda i kraft. Vi har, som jag tidigare uttryckte mig, med alla till buds stående medel försökt hindra att den trädde i kraft.

När det gäller inställningen till skattelättnaderna var det verkligen inte lätt att få socialdemokraterna med på en utredning om hur dessa skattelättnader skulle genomföras. Vi hade för vår del förslag om begränsade skattelättnader som ni viftade bort. Ni ville först finansiera med en mervärdeskatt som skulle ha inneburit att de lägsta inkomsttagarna fick alltför litet. I det läget sade vi att det är fel att finansiera på detta sätt eftersom prisökningar därefter kommer som ett brev på posten – och finansministern har själv sagt att de under 1973 kommer att vara omkring 5 procent.

Under utfrågningen i TV sade jag om budgetunderskottet att jag inte tror att finansministern hade kommit med detta höga budgetunderskott om det inte hade varit valår. Jag har aldrig gett något besked – vare sig då eller i kommentaren till TT – om storleken av budgetunderskottet. Men vad jag försökte säga då var att det resonemang som finansministern gång efter annan har drivit gör att han nu anser sig tåla ett budgetunderskott som han tidigare inte ville vara med om.

I fråga om åtskillnad gör jag inte åtskillnad mellan kapitalbudget och driftbudget, utan jag gör åtskillnad mellan statens utgifter beroende på om de innebär att vi är offensiva i den betydelsen att vi skapar mer sysselsättning. Det är den skillnaden som jag tycker är väsentlig.

Nu säger statsministern: ”Se här hur antalet jobb har ökat!” Ja, visst har antalet jobb ökat. Men folkmängden har ökat och invandringen har ökat. Vad som är det viktiga är ju hur det går med sysselsättningen nu och längre fram. Det står i bihanget till finansplanen att sysselsättningen mätt i timmar kommer att gå ned. Och om vi då får en fortsatt befolkningstillväxt kommer ju arbetslösheten att öka ytterligare utöver de 200 000 direkt arbetslösa, de som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som vi har i dag.

När det gäller åtgärderna här måste vi först och främst på ett annat sätt än hittills slå vakt också om de svaga företagen, och det är därför jag säger att ni har fel när ni satsar på en fortsatt snabb strukturomvandling. Vad är det som händer då? Jo, det är att de svaga företagen inte klarar detta – det är de som faller ut. Det får två allvarliga effekter: dels ökar det arbetslösheten, dels ökar det som regel importbehovet, och detta i sin tur slår på valutareserven, som ju fungerar som *en* regulator för vad vi vågar göra i samhällsekonomin.

Det är mot den bakgrunden som vi föreslår de här generella åtgärderna. Och den där begränsningen till 2 000 kronor per jobb känner jag inte igen. Men vi föreslår t. ex. att nettotillskottet av sysselsättning skall få en särskild stimulans, bl. a. genom att man där lyfter av löneskatten.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern gjorde som väntat ett stort nummer av Volvos och SAAB:s redovisning. Det är riktigt och kanske t. o. m. troligt

att flera stora företag kommer att visa upp bättre siffror för 1972, och det vore verkligen allvarligt om inte så blev fallet med tanke på de extremt dåliga resultaten 1971 även i stora företag.

Men det herr Palme viftar åt sidan är ju detta att vi måste få fram en förbättrad lönsamhet i hela näringslivet, i de många tusen medelstora och mindre företagen som nu har en fullständigt otillfredsställande lönsamhet. Att lita på att statsmakterna i fortsättningen lägger upp sin politik så att den stimulerar denna företagsamhet och ger de nya jobben på öppna marknaden går tyvärr inte med tanke på det sätt som den socialdemokratiska regeringen resonerar på.

Det finns alltså en konflikt mellan lönsamhet och fördelningskrav – det erkänner vi. Men det viktiga är ju att här åstadkomma en politik som gör det mera lönande att arbeta, så att resultatet inte som 1971 och 1972 blir att ojämlikheten ökar, att det blir värre för de människor som har det svårast. Det har ju bevisats i långtidsutredningens betänkande, utarbetat inom finansdepartementet, att man kunde ha haft en helt annan utveckling av tillväxten under de här åren, med vad det skulle ha betytt sammanlagt för oss alla.

De förlorade åren, herr Palme – jag kallade dem inte de bortkastade, utan det är en fri uppfinning av herr Palme – innebär ju tre saker: människor har inte fått möjlighet att arbeta så mycket som de har velat, deras ekonomiska situation har blivit sämre med den ekonomiska utveckling som ägt rum och så mycket mer kunde ha gjorts med de resurser som vi tillsammans skulle ha haft. Det är ju förträffligt att de här enskilda människorna, som har skrivit brev till herr Palme eller som herr Palme på annat sätt fått reda på, har fått ett jobb. Det vore förskräckligt om de väldiga mångmiljonsatsningarna inte skulle ge några resultat. Men nog är det väl naturligt att här tänka litet mera på de tiotusentals människor som inte har fått jobb. Och det hemska är ju att av dem som blir friställda får väldigt många sämre betalda jobb, när de till sist får ett nytt, och många blir helt enkelt utslagna.

Herr Palme kan väl ändå inte vara nöjd med dessa två förlorade år.

Herr Palme var missbelåten med att vi inte tillräckligt hårt kritiserade fördubblingen av löneskatten vid det här tillfället. Ja, om vi inte sade det tillräckligt hårt och entydigt, så skall jag säga det nu: Det var det grövsta misstaget som den socialdemokratiska regeringen begick under den här treåriga mandatperioden att lägga höjd skatt på arbete när arbetslösheten var som störst.

Det exempel som jag tog på marginalsatter, på att man inte får behålla värst mycket av en inkomstökning, ville herr Palme hänvisa till teoriernas värld. Men observera att det exemplet gällde förhållandena efter beslutet 1972. Och det kvarstår tre klart negativa effekter också i nuläget. Marginaleffekterna är kvar. Det är alltför många barnfamiljer och ensamstående som med det nuvarande systemet helt enkelt inte kan väsentligt förbättra sin situation. Inflationen kommer också i fortsättningen att höja skatten, och denna omläggning betalas med den felaktiga höjning av löneskatten som jag nyss karakteriserade.

Så några ord i förbigående. Herr Palme visade på TV-skärmen den annons från det socialdemokratiska partiet som han ville diskutera, men

observera att en stor del av debatten gällde den annons som ni publicerade en månad tidigare och som var helt vilseledande eftersom man där jämförde enbart med preliminärskatten.

Vad sedan tidningarnas situation beträffar vill jag säga att man kan inte räkna in momsbefrielsen som ett stöd åt tidningsföretagen. Det är ju abonnenterna, läsarna, konsumenterna som måste tillgodoräknas den befrielsen. Statsministern ville emellertid föra över resonemanget på ett hundraårsperspektiv och menade att den frihet jag talade om var viktig på 1800-talet, då man ville ge ut tidningar som inte var bundna till partier eller dirigerades av statsmakterna. Men den rätten är ju hotad även nu! 1963 års pressutredning ville låta partierna bestämma över stödet till tidningarna, och den socialdemokratiska partisekreteraren drev hårt samma galna tanke i partistödsutredningen. Herr Palme gjorde en reverens för den gamla liberalismen, men det är lika angeläget att betona hur viktigt det är för oss liberaler i dag att slå vakt om den frihet som behövs för att tidningar skall ha rätt att lägga ut sin egen kurs. Då behövs det ett presstödet. Det har vi accepterat. Och vi har arbetat för att göra det mindre orättvist än det som regeringen föreslagit.

Vi är emot varje tvångströja. Även om statsministern av naturliga skäl inte har haft tid att läsa alla inlägg i den debatten -- vilket ingen kan begära -- så träffar ju statsministern ganska ofta herr Schein och tar del av hans synpunkter. Kunde inte statsministern då säga ett ord om huruvida statsministern är beredd att acceptera den tvångströja över tidningar och journalister som massmedieutredaren herr Schein vill använda?

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Även jag vill något beröra det resonemang som statsministern förde rörande ökningen av lönsamheten, då statsministern visade på Volvos gynnsamma siffror på 65–70 procent eller vad det nu var.

Procenträkning är som bekant en besvärlig sak, inte bara i skolan. Utgångspunkten för vårt resonemang är att lönsamheten i det svenska näringslivet i dag är alltför låg. Om man har en låg lönsamhet på låt mig säga 6 procent och den minskar med 50 procent, då är vi nere i 3 procent, herr statsminister. Om vi sedan förutsätter att lönsamheten ökar med inte mindre än 100 procent, då är vi tillbaka vid den lönsamhetsnivå på 6 procent som var för låg.

Man skall alltså vara mycket försiktigt när man resonerar i procenttal. Den uppmaningen riktar jag även till finansministern, som vid olika tillfällen då det gällt vinstutvecklingen har kastat procentsiffror i huvudet på sina meddebattörer för att göra gällande att lönsamhetsläget är tillfredsställande. Det är fortfarande otillfredsställande!

Man skall inte bagatellisera detta problem, som statsministern gjorde. I finansplanen har finansministern påvisat lönsamhetens grundläggande betydelse för investeringar och tillväxt. Och det är den låga lönsamheten som är en av de avgörande orsakerna till att vi i januari detta år har 27 000 fler arbetslösa än vi hade i januari 1971.

Statsministern är en mästare i subjektiv historieskrivning, som inte är

baserad på fakta.

Får jag först här på TV-skärmen visa den annons som jag talade om och som herr Helén tidigare visade. I den annonsen påstås att vissa människor får nästan 1 200 kronor i sänkt skatt under det kommande året. I mitt tidigare anförande redovisade jag klart i sju eller åtta punkter vilka olika skatteförslag som vi hade lagt fram under förra året. Jag framhöll också att våra samlade skatteförslag i maj månad förra året stod mot regeringens förslag, vilket innebar en *höjning* av de totala skatterna med 400 miljoner kronor. Socialdemokraterna röstade mot våra förslag. Vi röstade mot ert förslag därför att vi menade att våra förslag var bättre. Hur kan man då – jag upprepar den frågan – gå ut med annonser som påstår att moderaterna ”röstade mot sänkt skatt för dig”. Jag vidhåller att det är ohederligt att bedriva den sortens argumentation.

Vi minns väl alla att majoriteten här i riksdagen – kommunister och socialdemokrater – i december röstade ned oppositionens förslag om borttagning av två procentenheter av löneskatten. Majoriteten i Sveriges riksdag är precis densamma nu i januari. Om Olof Palme hade varit villig att ta löneskatten på allvar, hade vi självfallet lagt fram nya förslag i det hänseendet.

Men hur kan man föra det slags argumentation som herr Palme för? Han gör gällande att det är utomordentligt allvarligt att vi inte fullföljer vår kritik mot löneskatten; människorna kan ju tro att löneskatten är något ”lappri”. Vi i regeringen, säger han, ser verkligen allvarligt på frågan, vi prövar mycket noga innan vi behandlar så viktiga frågor som löneskatten.

Hur behandlade herrarna löneskatten i maj månad förra året? På några dagar bytte ni skjorta. Ni överraskade den stackars ordföranden i skatteutskottet, som den 4 maj hade förklarat för svenska folket att man nu inte kunde lägga flera bördor på företagen. Ni lade över natten en börda på i runt tal 2 miljarder kronor på företagen.

Vem bagatelliserade löneskatten förra året? Har statsminister Palme sovit törnrosasömn? Eller talar Ni mot bättre vetande? Har Ni inget minne av de resonemang och debatter som fördes under hela hösten, när finansministern och företrädare för regeringspartiet förklarade, att klarar företagen löneökningar så klarar de löneskatten – löneglidningen är större, osv.

I mitt anförande i dag ägnade jag stort utrymme åt att kritisera löneskatten som sådan och dess konstruktion; det är en orimlig typ av beskattning, som drabbar de företag som har det sämst, en beskattning som får värst effekt i de företag som skall ge människorna jobb. Vi har i vår motion föreslagit att man skall utarbeta en plan för total avveckling av denna tokiga skatt. När den planen skall utarbetas hinner ni, herrar socialdemokrater, verkligen tänka efter ordentligt om ni är villiga att ta det här på allvar, om ni är villiga att hjälpa till.

Vi har dessutom föreslagit att två procentenheter av löneskatten skall tas bort i stödområdet. Vidare har vi sagt, herr Palme – men jag medger gärna att man inte kan begära att Ni skall hinna läsa allting – att vi i maj månad skall ta ställning till om det redan den 1 juli är lämpligt att

Nr 13

Onsdagen den
31 januari 1973

Allmänpolitisk
debatt

genomföra en avtrappning av löneskatten för kommande år. Vi tycker att det kan vara logiskt att göra en sådan bedömning i maj, därför att vi då kan bätte bedöma konjunkturutsikterna, t. ex. om det finns risk för den överhettning, som somliga hoppas på, andra fruktar. I maj finns det underlag för en allsidig bedömning. Därför har vi skjutit ställningstagandet till dess. Men i avvaktan på det har vi begärt att man skall ta bort en procentenhet av ATP-avgiften för att åstadkomma den stimulans-effekt som vi anser att det svenska näringslivet behöver för att ge arbete åt alla de allför många arbetslösa.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palme sade att han var förvånad över en del av mitt inlägg. Hur förvånad skall då inte jag vara över herr Palmes referat av vad jag skulle ha sagt! Herr Palme hörde nog inte vad jag yttrade – det är den vänligaste tolkningen.

Herr Palme påstår att jag har gått till angrepp mot statliga insatser för att bekämpa arbetslösheten. Motsatsen var fallet. Jag krävde starkt ökade statliga insatser i kampen mot arbetslösheten. Vårt parti har i partimotioner krävt en kraftig ökning också av de offentliga arbetena: byggnadsarbeten, miljövård, vägar, daghem, osv. – Läs exempelvis motion 1710 år 1972. Det vet herr Palme, och hans tal om svarta fanor och det övriga tramset slår därför in öppna dörrar. Det är för övrigt inte vänsterpartiet kommunisterna som vill skära ned bostadsbyggandet med 8 procent – det är regeringen som skär ner bostadsbyggandet. Gå till Byggettans möten, herr Palme, och försök försvara den stora arbetslösheten bland byggnadsarbetarna!

Herr Palme försökte också skoja bort frågan om produktiviteten. När jag säger att välstånd inte administreras fram utan att det måste produceras, är detta en kritik mot kapitalismens utveckling. Om alla sitter på kontor, om ena hälften av befolkningen vårdar den andra hälften, är detta i och för sig ingen kritik mot sjukvården – den är nyttig och nödvändig. Men så skapas ju inga nya materiella nyttigheter som är grundvalen för välståndet. De skapas av byggnadsarbetare, industriarbetare, gruvarbetare osv. Herr Palme blev offer för sina egna formuleringar; i sin strävan att finna angreppspunkter på vår politik uppträder han som om han inte begriper vad jag säger på vanlig svenska.

Regeringen kommer heller aldrig ifrån att det behövs en fortsatt industrialisering i det här landet för att vi skall klara sysselsättningen. Det är huvudproblemet, och det var det problemet jag ville rikta uppmärksamheten på och säga att det är det vi måste diskutera. Det privata kapitalet vill inte eller kan inte svara för denna fortsatta industrialisering. Då måste staten gå in – det finns ju ingen annan som kan göra det. Kan herr Palme anvisa någon annan utväg? Det är detta problem jag vill diskutera, och det är det som jag tycker är väsentligt och som jag hoppas att regeringen också skall intressera sig för.

I mitt första inlägg tog jag utförligt upp hela frågan om kampen mot arbetslösheten och den grundläggande förändring av den ekonomiska politiken som är nödvändig för att förändra rätten till ett meningsfullt arbete för alla. Fördelningsfrågorna diskuterade jag rätt kortfattat, och

därför vill jag återkomma litet grand till dem.

Prisstegringarna har varit kraftiga även under 1972. Det gäller särskilt dagligvarorna, som stigit i pris med i genomsnitt 7,9 procent. Vänsterpartiet kommunisterna har vid upprepade tillfällen krävt att prisstopp skulle tillämpas, men riksdagsmajoriteten och regeringen har avvisat det kravet. Som motivering har man anfört att prisreglering skulle vara en olämplig väg. Det är bra att regeringen nu tagit en riktigare ställning genom beslutet om prisstopp på vissa livsmedel. Men prisstoppet har blivit alltför begränsat. Vi anser att det borde utvidgas till att gälla också andra varor.

Samtidigt måste priserna direkt sänkas, framför allt priserna på livsmedel. Det kan ske på olika vägar. En lågprislinje för jordbruksprodukter diskuteras, och vårt parti ställer sig bakom den linjen. Men snabbast kan en prissänkning på livsmedel genomföras om momsen tas bort på alla matvaror. Det skulle i betydande grad lätta bördorna för lönearbetarna och dessas familjer, särskilt för låginkomstgrupperna och barnfamiljerna. Alla livsmedelspriser skulle i ett slag sänkas med 15 procent.

Vår åsikt är inte att ett borttagande av momsen på matvaror skulle ersättas med en höjning av momsen på andra varor, såsom exempelvis de borgerliga partierna diskuterar. Vi kräver i stället skatteskärpningar som drabbar de högre inkomsttagarna, de stora förmögenhetsägarna och aktiebolagen. Därigenom skulle det bli en rättvisare fördelning av skattebördorna.

Det är nödvändigt också mot bakgrunden av de förändringar av skattepolitiken som gjorts under de senaste årtiondena. Summan av dessa har blivit skattelättnader för bolag och stora förmögenhetsägare men en skärpt beskattning av personer med låga och medelstora inkomster. Och då hjälper det inte att man visar diagram bara över några av de senaste åren. I den skatteskärpningen har framför allt mervärdeskattens införande och höjning samt höjningen av kommunalskatterna inverkat. Detta har varit en orättfärdig skattepolitik – den måste ändras.

Jag hinner inte i anförandet ge en massa siffror om denna utveckling. Jag skall bara citera ett uttalande av skatteverkets chef, Gösta Ekman, som i en tidningsintervju i går sade: "Förvisso ger det anledning till eftertanke att aktiebolagens taxerade inkomst praktiskt taget inte ökat alls under den senaste tioårsperioden, medan siffran för vanliga deklareranter ökat med 143 procent."

Bakom detta, herr talman, ligger inte några reella vinstminskningar för bolagen, utan ett skickligt användande av skattereglerna.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Vill herr Hermansson sudda ut det han sade i sitt första inlägg om statlig byråkrati och offentliga arbeten, är det bra. Om kommunisterna slutar med att försöka stoppa angelägna byggen här i Stockholmsområdet, är det ännu bättre.

Herr Fälldin fortsatte att tala om pensionsåldern. Det är ändå litet svagt att säga att man inte vill ha ett principbeslut, när en statlig utredning går in i sitt slutskede, en utredning som har till uppgift att se

Onsdagen den
31 januari 1973

*Allmänpolitisk
debatt*

både på förmånssidan och på finansieringssidan.

I och för sig har jag ingenting emot att pensionsåldern sänks – något som vi hela tiden hållit på med. Det är en väldig framgång för löntagarkollektivet att man klarat detta. Herr Fälldin talar för bönder och sådana som inte har kollektivförhandlingar om sådant här. Men utredningen prövar just den saken.

LO-SAF-uppgörelsen innebär att löntagarna betalar uppgörelsen genom att avstå från löneökningar och totala förmåner som herr Fälldin på sin tid beklagade sig över var för stora för de låglönlade. Om pensionsåldern skulle sänkas för alla, kommer LO-folket naturligtvis att kräva kompensation. Det är ju inte meningen att de ensamma skall betala sin del av reformen och sedan via skatten betala även de andra gruppernas del.

En sänkning av pensionsåldern medför mycket stora kostnader. Därför måste vi kräva – det är viktigt i politiken – att frågan blir ordentligt utredd. Låt oss säga att man vill genomföra en reform som kostar 1,5 miljarder kronor. Men en utredning arbetar, och det är inte möjligt att precisera när, hur och med vilka metoder reformen skall finansieras. Då tror man att man kan klara sig från alla svårigheter genom att säga: ”Låt oss fatta ett principbeslut.” Det är inte särskilt vackert gjort. Gå in i ett seriöst arbete i utredningen och se vad som där kan göras!

Herr Fälldin framhöll vidare att vi skall hjälpa de svaga företagen. Det är just det vi har gjort i betydande utsträckning. Vi har försökt gå in med olika institut och sådant för att hjälpa de svaga företag som drabbats av marknadskrafterna. Strukturrationalisering innebär att företag lägger ihop sina resurser och går samman, vilket skett inom textil-, glas- och andra branscher. Det är bra för alla. Vill man specialinrikta stödet på de svaga företagen, är det en utomordentligt selektiv politik man förordar.

Jag tog ganska positivt på herr Fälldins uttalande här om att alla goda krafter skall samlas. Därför är det litet snopet, när han inte följer upp detta uttalande genom att komma med preciseringar av hur man skall bära sig åt. Men han får väl ytterligare en chans. Kom med preciseringar, får vi se hur det blir.

Jag anade inte att mina små betraktelser om era manövrer i skattefrågan skulle kunna föranleda så mycket luft i luckan. Herr Helén – eller var det herr Bohman? – tog upp två annonser: dels en av partiet, som publicerats i pressen och som jag återgav på bildskärmen, vilken visade exakt rätt, dels en införd i en tidning i Västmanland – det är den annonsen som ni ondgör er över och som satts in av den lokala organisationen. Den är emellertid inte heller felaktig, utan den visar exakt hur skattetabellerna ser ut, men där framgår inte att en fjärdedel av sänkningen beror på omräkning av tabellerna och att tre fjärdedelar beror på den beslutade skattesänkningen. Hur fantastiskt trängda ni är i denna fråga framgår av vilket stort nummer ni har försökt göra av denna *lokala* annons, som i och för sig inte är oriktig, men där man inte gjort särredovisningen att tre fjärdedelar beror på skattesänkning och en fjärdedel beror på omräkningen av tabellerna.

När jag talade om höjningen av arbetsgivaravgiften hörde kanske herr Bohman inte på; och det skall jag väl inte heller begära. Jag sade inte att

man bagatelliserade arbetsgivaravgiften, men jag sade att ert handlande kan medföra att människorna kan komma att bagatellisera arbetsgivaravgiften, eftersom ni för en månad sedan påstod att en höjning av den skulle medföra något av en nationell katastrof. Herr Helén – som har sin retroaktiva dag – försökte blåsa upp något av ilskan från december mot arbetsgivaravgiften. Men ni kom ju inte tillbaka med förslaget i januari. I december var det viktigaste av allt att undvika att arbetsgivaravgiften höjdes, i januari föreslår högern att arbetsgivaravgiften skall sänkas för ett område, men i övrigt tycks ni ha glömt bort den. Skälet är naturligtvis att det skulle kosta så mycket pengar att ta bort arbetsgivaravgiften att skatten för vanliga löntagare skulle behöva höjas, dvs. vi skulle få ta bort den tidigare skattesänkningen, och det är mer än vad ni ”örker me”. Så är det!

Jag tycker det är utmärkt att ni har tagit upp det här – debatten har klarlagt att ni har röstat emot den skattesänkning som de svenska löntagarna får fr. o. m. den 1 januari. Ni har fört ett väldigt liv om arbetsgivaravgiften, men ni återkommer inte i januari med något krav på dess borttagande. Alltså har ni först svikit löntagarna, och sedan har ni svikit företagen. Varför ni gjort på det sättet får ni förklara för eftervärlden på något vis; i dag går det knappast.

Jag har sagt att lönsamheten stiger, och det har ingen förnekat. Ni säger att vi här fortfarande skall få höra talet om generella åtgärder. Men det är inte så lätt med den trosvisa ideologin när man konfronteras med verkligheten. Detta har den engelska regeringen erfarenhet av. Den gick ut och proklamerade att den skulle föra en renodlat liberal politik: inga samhällsingripanden, bara generella metoder, marknadens lagar skulle få råda, inga företagare kunde räkna med att få stöd. På den vägen skulle man nå stabila priser och full sysselsättning. Vi vet hur det gick: prisstegringarna ökade, och man fick större arbetslöshet än någonsin förr, ofantligt mycket större än hos oss. När varven i Skottland och när Rolls Royce brakade samman struntade man i ideologin och gick in med stora statliga bidrag. Detsamma gällde kolindustrin – strunt i ideologin; in med bidragen där! Detsamma gällde stålindustrin. Nu har man gått in för en hård kontroll av löner och priser för att undgå en alltför djup ekonomisk kris.

Det ideologiska syndafallet är enormt på två år och det är inte mycket kvar av talet om de fria marknadskrafterna, den ekonomiska liberalismen och om staten som aldrig på något sätt skulle få ingripa – även om den nu ingriper mest mot löntagarna. Det är intressant att konstatera att när konservativa regeringar väl råkar ut för ett syndafall, fortsätter de i tangentens riktning med kontroller och statsingripanden långt utöver vad vi här någonsin har övervägt. Detta beror på spänningen mellan ideologi och praktisk handling. Jag skall inte alls kritisera den engelska regeringen. Jag bara konstaterar denna spänning. Detta har vi inte behövt råka ut för, eftersom vi har arbetat med en kombination av olika stimulanser, där vi vet att de direkta samhällsinsatserna är avgörande.

Det är inget tvivel om att den selektiva politiken gjort det möjligt att under de här åren hålla sysselsättningen uppe och att den är en förklaring till att vi har så pass mycket större andel sysselsatta – jämte utbyggnaden

av den offentliga sektorn – än andra industriländer. Ni talar fortfarande här om marknadskrafterna som det kitt som binder samman de borgerliga partierna. Men kravet på generella åtgärder har ju nästan försvunnit. Talet om arbetsgivaravgiften är borta. Man vill plussa på de selektiva åtgärderna. Herr Fälldin har en ny selektiv variant, och det är ett välkommet syndafall, även om det kanske skapar ett visst virrvarr i er politik.

Om inte herr Helén tar illa upp vill jag allra sist i denna fridsamma debatt säga något om de två förlorade år han talar om. Det förefaller att ligga mycket av grämselse och missnöje i utläggningarna, när han talar så mycket om det förflutna. Jag har redan påpekat det ekonomiskt orimliga i vad herr Helén säger, men jag har på något sätt börjat undra vad han egentligen är ute efter. Ibland kommer man på den tanke som han måhända upplever som oförsynt: han tänker på de två förlorade åren för borgerligheten. Tänk efter vad som har hänt. Ni misslyckades med att vinna 1970 års val, men det var ändå en framryckning för de borgerliga partierna som helhet. Dagen efter valet började ni tala om det förestående regimskiftet. Så kommer lågkonjunkturen och de ekonomiska bekymmer den drar med sig för människorna. Det missnöje som uppstår riktar sig mot regeringen. Detta är något av en önskesituation för en opposition, som vill gripa initiativet – efter ett val och under en svår ekonomisk situation som vill rita upp linjer för framtiden, dra till sig initiativet.

Men vad har hänt? Ni gick ut i en våldsam kampanj för generella åtgärder i den ekonomiska politiken och mot de selektiva arbetsinsatserna. Nu är ni nästan alla för det selektiva. Ni gick ut med denna väldiga kampanj mot arbetsgivaravgiften som ett kitt. Den är borta i dag. Ni sprack på tre linjer i EEC-frågan. Ni sprack på regionalpolitiken och markpolitiken, och häromdagen i fråga om hur jordbruket skulle kompenseras för prisstoppet.

Visst har vi haft det besvärligt med många dagsaktuella bekymmer. Dem har vi kämpat med. Men man måste ändå säga att er brist på initiativ gett oss arbetsro och möjlighet att ta upp en intensiv ideologisk diskussion om arbetslivets problem och den ekonomiska demokratin, om den sociala tryggheten, om miljöproblemen, regionalpolitiken och mycket annat. På grundval av den diskussionen har vi format förslag, som steg för steg lagts fram och läggs fram för riksdagen. Vi har haft besvärligheter, och de finns ännu kvar. Något idealtillstånd får man aldrig tillfälle att arbeta i, om man tillhör en regering, men vi har vetat att vid sidan av att kämpa med dessa besvärligheter måste vi ständigt vitalisera vår rörelse: ta upp problemen, utveckla vår ideologi, diskutera, komma fram. Ni har gett oss chansen till det.

Trots alla besvärligheter som vi har bakom oss är socialdemokratin i dag ett parti på offensiven. Medan ni har grälat mycket på oss har ni ändå liksom förött de här två åren. Det var kanske det herr Helén menade – borgerlighetens två förlorade år i den principiella debatten. Därför är det signifikant att alla de stora frågorna om anställningstryggheten, § 32-utredningen, arbetsmiljön, AP-fonden, hela förändringen av arbetslivets villkor, den ekonomiska demokratin, nämner ni bara i förbigående. Det

må ni göra. Men vi vet att om vi har en uppgift i det här samhället, förutom att försöka klara av alla bekymmer, så är det att på grundval av vår solidaritetsidé i debatter och diskussioner och i konkreta, praktiska åtgärder driva frågorna om arbetslivets förnyelse, den ekonomiska demokratin och miljön ständigt framåt. Det är sättet att möta 1970-talets problem och att ständigt på nytt inge förtroende för att framtiden kan medföra framsteg – inte bara rent materiellt, mätt i bruttonationalprodukten, utan också i människors relationer till varandra.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är trevligt när herr Palme talar dialekt här i kammaren, men inte "örker" herr Palme klara sig ur det här med skatteannonserna genom att skylla på Västmanland, för den vilseledande annonsen har funnits över stora delar av landet.

Det viktiga, herr talman, är att vi klarar ut vad som är avgörande för sysselsättningen. Det är typiskt för herr Palme att när han talar med oss inom oppositionen låtsas han som om det avgörande skulle vara exakt vad det kostar för staten att skapa jobb. Men det är alldeles fel infallsvinkel. Man kan inte hålla alla jobb uppe med statliga subventioner. Jag läser här innantill ur det färskaste numret av Fackföreningsrörelsen, LO:s tidskrift: "Sysselsättningen är den stora inrikespolitiska frågan. Den löser man inte genom en aldrig så målmedveten arbetsmarknadspolitik."

Hur kan ni över huvud taget, herr Palme, säga att ni håller sysselsättningen uppe? Vad ni inte klarar är ju att skapa ett klimat, där företagen kan ge tillräckligt många nya jobb på öppna marknaden. Jag vill fråga för sista gången här i dag: Är herr Palme nöjd med sysselsättningsläget nu och förra vintern?

Vi har haft de två mildaste vintrarna på flera hundra år, vi har haft den snabbaste arbetstidsförkortningen på länge, vi har haft det högsta antalet människor i beredskapsarbeten och omskolning och ändå samtidigt de högsta arbetslöshetstalen under hela efterkrigstiden.

Sedan försöker herr Palme smita ur hela diskussionen om de två förlorade ären genom att med förlov sagt prata strunt om oppositionens situation. De exempel han anför på viktiga politiska ämnen som *inte* skulle förekomma i debatten, nämligen anställningstryggheten, miljöproblemen, arbetsdemokratin, regionalpolitiken, har de inte spelats upp från oppositionen? Är det inte därifrån som de flesta konkreta förslagen och synpunkterna har kommit?

Jag vill sammanfatta de två förlorade ekonomiska ären, förlorade för det svenska folkhushållet och för flertalet berörda svenska människor: Vi har inte fått den politik som kunde ha värnat om sysselsättningen. Vi har missat möjligheten att skapa företag så pass lönsamma att de själva kan bilda den första försvarslinjen mot arbetslösheten. Det är stillaståndets politik som nu måste brytas.

Vi behöver en politik som gör att det lönar sig att arbeta för människor med vanliga inkomster.

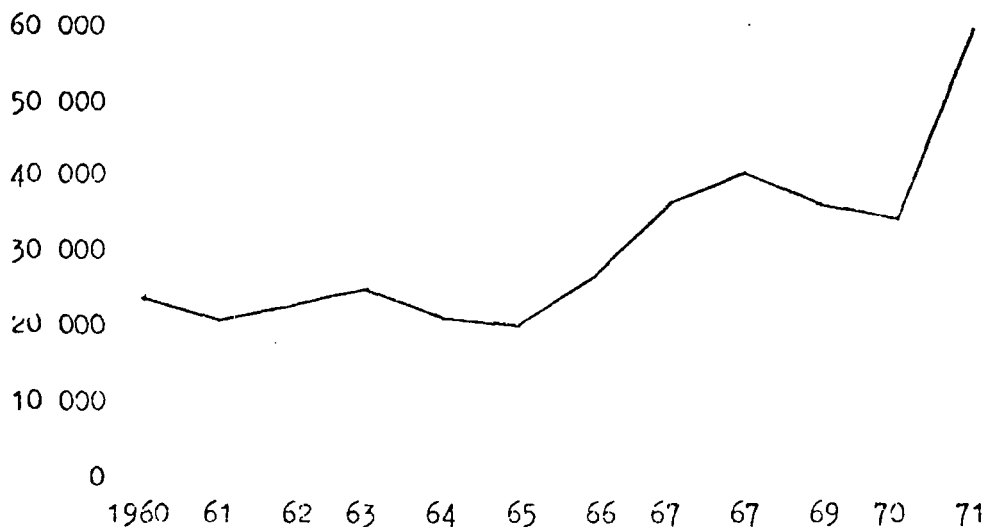
Men det finns också vid sidan av det materiella något annat, och där har socialdemokratin hamnat fel. Det är när den har skapat en politik, som vill bestraffa tidningar med annonsskatter och som nu hotar med

antydningar om framtida ingrepp. Vi politiker behöver övervakare och kritiker i pressen, och de makthavare som vägrar att inse det kan inte med rätta göra anspråk på ett förlängt förtroende.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Olof Palme *tar* om framtiden. Statsministern *tar* om förtroende. Samtidigt vidhåller han sitt påstående, precis som annonserna, att vi skulle ha "röstat mot sänkt skatt", trots att han vet att vi röstat *för* skattesänkningar som skulle ge betydligt större utbyte för de enskilda människorna än det socialdemokratiska förslaget. Människorna tror inte på det påståendet, var så säker, statsministern!

Den tablå som statsministern nyss visade bör kompletteras med ytterligare en tablå, som visar den verklighet människorna upplever. Antalet sysselsatta har i och för sig ingen betydelse, utan antalet arbetslösa. Vi vet att antalet arbetstimmar har gått ned. Vi vet att sysselsättningen bland de manliga arbetstagarna har minskat under den period det här är fråga om. Visst skulle vi kunna ge sysselsättning åt alla människor i vårt land, om vi gjorde som man gör på Söderhavsöarna, lät dem tvätta kläder åt varandra. Men det är skäligen ointressant. Jobben måste vara meningsfyllda. Gunnar Sträng har själv i finansplanen påvisat att den offentliga sektorn har lägre produktivitet och att man därför måste vidta alla möjliga åtgärder för att rationalisera och spara arbetskraft.

Årsmedeltalet av vid arbetsförmedlingen registrerade arbetslösa
1960–1971. Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Vad kostar det, frågade statsminister Palme för en stund sedan, i bidrag att få fram jobb? Jag vet vad det kostar, sade statsministern. I Algotsfallet kostade det 70 000 kronor per anställd.

Visar inte det fallet – hur riktigt det än var att satsa på det – hur i grunden fel det är att angripa sysselsättningens problem, arbetslöshetens problem, med lån och bidrag? Det är allmänna, generella stimulansåtgärder som ger den avgörande effekten, om vi skall kunna klara vårt välstånd och vår utveckling för de kommande åren och ge människorna produktiva arbetsuppgifter, som möjliggör för oss att höja vår standard.

En artikel i Fackföreningsrörelsen av Anders Leion – jag vet inte om det är samma artikel som Gunnar Helén syftade på – slutar på följande sätt. Jag tycker det är tankeväckande:

”Gammaldags ekonomisk politik är fortfarande nödvändig för den som vill bevara den fulla sysselsättningen och även för den som vill höja ambitionerna i enlighet med parollen 'arbete år alla'.”

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern ville inte ha ett principbeslut om sänkt pensionsålder på grund av en sittande utredning. Men statsministern brukar inte ha någon större respekt för sittande utredningar när det passar, dvs. när politik är att vilja. Ni har förhalat frågan i mer än tio år, och i dag har vi fått veta att ni arbetar systematiskt inom socialdemokratien. Jag tycker att det är förfärande om ni systematiskt förhalar frågan om rätt till pension vid 65 år för alla.

Bidrag och lån framställs av statsministern som en samlad gåva, t. ex. inom lokaliseringpolitiken. Det är viktigt att hålla åtskillnad på bidragsdelen och lånedelen. Lånet är ett särskilt sätt att ställa pengarna till förfogande, men vederbörande skall betala tillbaka. Jag har alltid reagerat emot att man framställer stödet till lokaliseringpolitiken som ett bidrag när man adderar bidrag och lån. Det är ju själva bidragsdelen som skall särredovisas, eljest får folk en felaktig föreställning.

Det går inte att komma ifrån att vi har en för låg sysselsättningsgrad i Sverige. Vilka tabeller man än visar och vilken efterhandskonstruktion man än gör om utvecklingen på arbetsmarknaden så har vi regeringens kvitto på att arbetslösheten är högre än vad regeringen bedömde i våras. Kvittot består ju i att ni själva i redovisningen till riksdagen nu har räknat ner statens inkomster med 2 300 miljoner. Det finns ju ingen möjlighet i världen att säga att statsinkomsterna minskar därför att det blir fler människor som frågar efter arbete. Statsutgifterna kan öka därför att man vidtager särskilda åtgärder, men att statsinkomsterna skulle minska det kan ni aldrig visa på den vägen. Kvittot finns på att det är så.

Om statsministern inte lyssnade tidigare på mig så vill jag upprepa: Vi föreslår att de mindre företagen skall ha samma skatteförmåner som de stora – inte så selektivt som nu utan mera generellt. Det särskilda investeringsstödet skall inte bara ges till företag som kan visa vinst. Även de svaga företagen måste få motsvarande stöd. Det är en selektiv åtgärd som får mera generell natur. Nyetablering och utvidgning som ger nettoökning av jobb skall stimuleras på två vägar. Först och främst ingen löneskatt för denna lönedel – det skall verka generellt för alla företag.

Investeringar som leder till nettoökning skall vidare ha särskilda lånemedel för framför allt de mindre företagen med räntebefrielse i tre år. Stöd till produktutveckling och marknadsföring. Till sist, ingen ATP-avgift för äldre arbetskraft.

Det var det paketet som jag redovisade och som vi vill sätta in i en politik för 100 000 nya jobb.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palme har naturligtvis helt rätt i vad han sagt om skatterna och de borgerliga partierna. De har avslöjat sig. De har i åratal pratat om skattesänkning. När detta gick att genomföra ville de inte vara med – men så är det ju nästan alltid.

Mittenpartierna talade högt om följderna av höjd bensinskatt. Sedan fick herr Helén chansen att gå ihop med regeringen. Då kovände han, eller kanske heter det "bilvände" nu för tiden. Det fanns en möjlighet att hindra en höjning av bensinskatten, men den chansen ville mittenpartierna inte ta. Varför? I den s. k. liberala pressen har det sagts att man undvek något ännu värre, som regeringen och kommunisterna kunde komma överens om. Det låter nästan som i gamla missromaner där det skrevs om hur hjältinnan med nöd och näppe undvek det öde som är värre än döden. Vad hotade egentligen regeringen med? Det borde allmänheten ha rätt att få veta.

Nu finns det ju, det är naturligtvis helt riktigt, många möjligheter att få in skattemedel både för att täcka pengarna till jordbrukarna och för att täcka ett slopande av momsens på livsmedel. Vi kräver från vår sida en höjning av skatten på stora förmögenheter, höjning av skatten på arv och gåvor, höjning av bolagsskatten med tio procent, förändrade avskrivningsregler, begränsning av bolagens nuvarande väldiga skattekrediter, slopande av alla de extra skattelättnader för bolagen som införts under de två senaste åren, höjning av reklamskatten, beskattning av stiftelserna, omsättningsskatt på handeln med aktier. 20 procent av omsättningen på fondbörsen skulle ge precis de 360 miljoner kronor som finansministern så ivrigt har letat efter. Hur kan det komma sig att han inte sparat den inkomstkällan? Från sitt hus i Gamla stan behöver han ju bara lyfta blicken för att se börshuset. Ligger det kanske för nära?

Vi kräver också slopande av avdragsrätten för representationskostnader. Avdragsrätten för skuldräntor bör begränsas. Åtgärder mot skatteflykt och skattefusk måste snabbt och effektivt vidtagas.

De här åtgärderna ger de pengar som ett slopande av momsens på mat kostar.

Om riksdagsmajoriteten inte vill och vågar ta hela receptet, varför kan man inte genomföra några punkter? Varför söker regeringen nya inkomstkällor bara på sådant som vanligt folk förbrukar? Varför vill man inte angripa kapitalet? Bolagen och bolagsherrarna har blivit ett nytt frälse här i landet. Det är, herr talman, hög tid för en ny reduktion, för en kraftig beskäring av deras privilegier och egendomar.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Herr Helén frågade mig om jag var nöjd med sysselsättningssituationen. Självfallet inte. Då skulle vi inte satsa så oerhört hårt som vi gör nu. Jag kommer inte att bli nöjd förrän vi har förverkligat principen om arbete för alla. Det kommer att kräva mycket stora insatser.

Det är en betydligt allvarligare fråga som herr Helén kom in på när det gäller pressen. Här har tagits upp en debatt som är intressant och principiellt viktig. Om vi får ett läge med en mer eller mindre total monopolisering av pressen och därmed en väldig makt till ägarna av den pressen, hur kan vi skapa rimliga regler för allsidighet och mångsidighet i debatt och informationsförmedling? Polis! ropar en del folkpartister. Tvångströja! ropar herr Helén.

Den som tagit upp debatten klargör i en artikel i dag att detta är en fanatisk och djupt felaktig beskrivning. Herr Helén, som tog upp frågan om pressen och därför bör ha haft tid att tänka igenom och förbereda sig alldeles speciellt, nämner icke ett ord om den monopolrisk som finns, icke ett ord om hur man skall ta upp hela problemet om allsidighet i pressen och skyddet för de svaga och små spridningsföretagen. Han begränsar sig bara ensidigt till ett försvar av de stora kapitalägarna i pressen. Det tycker jag är allvarsamt. De är mycket mera liberala än herr Helén själv är, tror jag. De är mera självständiga mot sig själva än vad herr Helén är gentemot dem. Därför tycker jag att den sista insinuationen var allvarlig när jag tog upp en ganska fridsam principdebatt.

Herr Bohman var inne på att antalet sysselsatta har ingen betydelse. Men det var väl en felsägning. Det är naturligtvis det som är det centrala. Exemplet med Algots är ju väldigt bra. Herr Bohman sade att det rent principiellt var fel att handla så. Javisst, det ingår icke i borgerlig generell politik. Men det vi tänkte på var inte en borgerlig dogmatism, utan vi tänkte på sysselsättningssituationen i Västerbottens inland och sysselsättningssituationen i Skellefteå. Algots hade inte etablerat där om inte samhället varit med och hjälpt till. Algots skall ju handla enligt marknadens lagar, och detta hade inte blivit det mest lönsamma för dem. Men vi fick ett utmärkt samarbete med Algots. Det är så typiskt att herr Bohman går upp och säger att egentligen är detta fel – enligt vår dogmatik. Men gå och säg uppe i Västerbotten: Det här är något som socialdemokraterna har ställt till med, och det var ju bra det, men egentligen är det fel. Vi tvekade inte utan gick ihop med ett privat företag med samhällsinsatser därför att vi hade sysselsättningen i blickpunkten. Vi är icke fångade i den borgerliga dogmatiken, och det känns skönt, det måste vara besvärligt att vara det.

Det var inte mycket konkretisering till den här inbjudan, herr Fälldin. Det var synd. Det var typiska selektiva åtgärder för en del mindre företag. Sådant skall vi alltid resonera om, men det här ger ingenting i stort i samhället. Det är ingenting som hör hemma under bjärta paroller. Men tänk vidare! Pröva sig fram nu med olika samhällsinsatser! Det här med befrielse från arbetsgivaravgift för nyanställda är en typisk selektiv åtgärd. Inte särskilt klok heller, för då skulle alltså Volvo få befrielse för varje nyanställd, och det behöver inte Volvo. Mycket pengar kan

användas på ett vettigare sätt för att stödja mindre företag.

Men tänk vidare på selektiva åtgärder. Åtminstone principiellt är herr Fällidin på rätt spår även om det inte har gett något vidare mycket än.

Lån med fem års amorteringsfrihet och tre års räntebefrielse, det är inte så dumt det heller. Det finns ett stödsinlag i det också – ett slags selektiv åtgärd.

Men inte ett ord, inte en kommentar uttalade herr Fällidin till viktiga frågor för löntagarna i arbetslivet, anställningstryggheten, arbetsmiljön.

Det är klart att vi har olika intresseförankring, och det gör att jag talar mycket löntagarfrågor i en sådan här debatt. Det skäms jag inte för. Och det blir så att företrädare för de tre borgerliga partierna diskuterar företagarfrågor, t. ex. lönsamheten som skall förbättras, vinsterna som skall upp, bidragen som skall utgå till företagare m. m. Det gäller alla tre borgerliga partierna. I och för sig är detta inte orimligt med hänsyn till intresseförankringen. Vi vill gärna vara med och skapa goda villkor för företag, när det kan ske i löntagarnas intresse. Men detta är en intressant belysning till den grundläggande intresseförankringen i politiken.

Jag får väl i all blygsamhet tacka herrarna för en lång morgon och en ganska lång eftermiddag och för en intressant debatt och en fridsam debatt i stort sett – utom när man påminde er om att ni inte ville vara med om att sänka skatten för löntagarna. Då blev det luft i luckan.

Vi kommer att hålla riksdagen väl arbetsfylld därför att vi tror att de reformförslag som vi lägger fram, inte minst till förnyelse av arbetslivet, är en oerhört väsentlig del i en förnyelse och en förbättring av det svenska samhället.

Herr förste vice talmannen anmälde att herrar Helén och Bohman anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr ANTONSSON (c):

Herr talman! Först en kommentar till statsminister Palmes anförande – i den mån statsministern nu har tid att lyssna. När det gäller frågan om sänkning av den allmänna pensionsåldern agerar statsministern i dag så att han ger intryck av att detta är ett socialdemokratiskt initiativ. Han uttryckte det med orden att detta ju är "något som vi hela tiden hållit på med". De minnesgoda vet att denna fråga först väcktes av centerns förutvarande partiledare Gunnar Hedlund vid en partistämma i Visby för åtskilliga år sedan. Den möttes med nej från socialdemokratin. Dagen efter det att herr Hedlund hade sagt att det är önskvärt med en sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år kunde man i hela dagspressen läsa att den gamle hedervärde statsministern Erlander hade sagt: Nej, vi går emot detta. Vi vill öka pensionerna men icke sänka pensionsåldern.

De ledamöter som är litet äldre och minns debatterna i det gamla riksdagshuset erinrar sig säkerligen hur Gunnar Hedlund gång efter annan påpekade det orimliga i att halva svenska folket fick pension vid 65 år och den andra halvan först vid 67 år.

Det är alltså intet tvivel om varifrån initiativet kommit. Att sedan socialdemokratin har fått ge vika för en opinion betraktar jag bara som

glädjande. Att man genom sin ekonomiska politik sedan har bidragit till att fördröja denna reforms genomförande är från vår synpunkt bara att beklaga.

Herr Palme talade mycket om den allmänna arbetsgivaravgiften. Låt mig kort få säga att vi har kritiserat den därför att den innebär en påлага på drygt 2 miljarder för företagen i en situation, då arbetslösheten var som störst. Man skulle då i stället ha behövt föra en expansiv politik och öka sysselsättningen. Det är därför jag tillåter mig att säga att det inte mera är ett företagarintresse än ett löntagarintresse att via åtgärder i näringslivet öka sysselsättningen.

Jag vet att det är lätt att i den enklare agitationen gå ut och säga till löntagarna: Detta med arbetsgivaravgiften berör inte er, eftersom den bärs av företagen. Men låt oss vara överens om det enkla faktum att arbetsgivaravgiften måste tas ur den samlade produktionen. Har vi konstaterat detta, måste vi också vara överens om att utrymmet för löneökningar i samma mån minskar.

Jag skulle vilja rekommendera statsministern att ta upp ett resonemang med Arne Geijer och fråga hur pass glad han är inför kommande lönerörelser över att man har genomfört denna arbetsgivaravgift. Vidare drabbar, herr talman, arbetsgivaravgiften de arbeidskraftsintensiva företagen, och det är oftast de små och medelstora företagen som måste kämpa för sin ekonomiska existens.

Det var den kommentaren jag ville göra. Det skulle vara mycket annat att säga, men låt mig i detta avsnitt begränsa mig till det anförda.

Vidare vill jag, herr talman, i likhet med partiledarna konstatera att den länge efterlängtdade vapenvilan i Vietnam mottogs med både glädje och lättnad av en samlad världssopinion. Det är en naturlig reaktion inför slutet på ett av historiens mest tragiska och meningslösa krig.

Men vi nödgas tyvärr i dag konstatera att vapenvilan ännu inte innebär ett slut på krigshändelserna i Indokina. Riskerna för fortsatta våldsktioner i Sydvietnam mellan Saigonregimen och FNL-sidan är uppenbara.

Mycket talar i dag - och det är djupt allvarligt - för att vi får bevittna en ideologisk kamp förd med militära maktmedel mellan dessa båda sidor. I värsta fall kan ett bittert inbördeskrig blossa upp i Sydvietnam och åstadkomma ytterligare lidanden för civilbefolkningen. Men vi skall ändå trots allt hoppas att förnuftet segrar och att en samlingsregering kan genomföras efter det att fria val har hållits.

Vi är väl överens om att den dag då definitiv fred råder i Vietnam stundar ett gigantiskt återuppbyggnadsarbete i såväl Nord- som Sydvietnam efter den oerhörda förstöring som kriget har orsakat. Vi skall vara på det klara med att skadorna är av sådan omfattning att det vietnamesiska folket inte kan klara denna enorma uppgift av egen kraft. Det fordras insatser av helt andra mått.

Det framstår för mig som en internationell solidaritetsförpliktelse mot folket i Vietnam att så många nationer som möjligt här lämnar sitt bidrag. Jag vill därför uppmana regeringen att i Förenta nationerna ta initiativ till en internationell återuppbyggnadsplan för hela Vietnam. Jag har aktualiserat denna fråga i skilda sammanhang, i interpellationer och

remissdebatter, ända från 1968, och jag vill upprepa den i dag.

En sådan internationell återuppbyggnadsplan, initierad genom Förenta nationerna, är inte bara en moralisk förpliktelse. Det skulle också vara en åtgärd som för det vietnamesiska folket visar att världens stater, inte minst världens demokratier, vill vara med och bygga upp deras söndertrasade land till en stat som får chansen att satsa på en utveckling i linje med de demokratiska idealen.

Jag betraktar det som angeläget att återuppbyggnadshjälpen kan organiseras så att den inte får karaktären av en ideologisk kapplöpning mellan stater med olika samhällssystem, en kapplöpning för att vinna framtida inflytande över samhällsutvecklingen i Vietnam. En internationell insats med deltagande av så många stater som möjligt är från denna synpunkt nödvändig. Från praktisk synpunkt och för att nå maximal effekt av återuppbyggnadshjälpen vore det ett stort framsteg, om de deltagande ländernas insatser kunde planeras och samordnas av Förenta nationerna och de vietnamesiska myndigheterna i samverkan.

Dåvarande utrikesministern Torsten Nilsson förklarade på sin tid att kommande hjälpinsatser måste omfatta såväl Nord- som Sydvietnam efter krigets slut. För mig framstår detta som helt riktigt och nödvändigt.

Herr talman! Man har berört frågan om den tragedi som drabbat Islands folk. Det är kanske naturligt att händelserna i Vietnam i någon mån har undanskymt denna tragedi. Samma dag som katastrofen inträffade fick jag mitt partis uppdrag att kontakta regeringen genom statsminister Palme. Vid denna kontakt framhöll jag angelägenheten av att den svenska regeringen i samförstånd med övriga nordiska länder och efter kontakt med den isländska regeringen söker utröna i första hand om den isländska regeringen bedömer en hjälpinsats från andra länder som önskvärd. Om svaret blev jakande, borde man diskutera på vilket sätt nordiska hjälpinsatser bäst kan sättas in.

I egenskap av presidieledamot i Nordiska rådet telegraferade jag samma dag till mina presidiekolleger i de övriga nordiska länderna och bad dem överväga liknande framställningar till sina respektive länders regeringar. Dessa initiativ har lett till positiva svar såväl från statsminister Palme som från presidieledamöterna i Nordiska rådet.

Verkningarna av naturkatastrofen kan ännu inte helt överblickas. Vi vet att hela befolkningen – över 5 000 människor – i staden på Vestmannaöarna har evakuerats. I staden fanns fem moderna fryserier, däribland tre eller fyra av Islands största. De svarade år 1972 för 15 procent av exporten, motsvarande ett värde av 1,2 miljarder isländska kronor.

Till detta kommer anläggningar för saltning och torkning av fisk. De ekonomiska konsekvenserna och skadorna kan naturligt nog ännu inte överblickas, men vi kan redan nu konstatera att det rör sig om mångmiljonbelopp räknat i svenska kronor.

Ingen vet i dag om Hemön någonsin mer kan tas i anspråk för bebyggelse. Vi vet att massiva lavamassor täcker staden och att många hus är nedbrända. Därtill måste man räkna med risken för vulkanutbrott i framtiden.

Mycket talar således för, enligt min subjektiva bedömning, att de

isländska myndigheterna bestämmer sig för att bygga upp en ny fiskestad på fastlandet för befolkningen på Hemön. Under alla omständigheter kommer ett återuppbyggnadsarbete att fordra en mycket stor ekonomisk insats. Den isländska regeringen har nu förklarat sig beredd att ta emot utländsk återuppbyggnadshjälp. Det ankommer inte på mig att anvisa vägar för den nordiska hjälpsats som jag hoppas kommer till stånd.

Jag har i Nordiska råds-sammanhang för min del framhållit att svenska tråhus för bostadsändamål bör vara ett område med hög prioritet, och jag är glad åt att statsministern och herr Bohman nu är inne på samma linje. Den är ganska naturlig. Skall därtill en ny stad byggas upp med bostäder, hamn och fryserier är det väl också naturligt med direkta bidrag och kanske framför allt lån på fördelaktiga villkor.

Jag vill också föra fram ett annat uppslag som jag ville be att regeringen allvarligt överväger i samråd med de isländska myndigheterna. Vi har i vårt land som alla vet en mycket stor arbetslöshet inom byggnadsarbetarkåren.

Island har, såvitt jag vet, inget överskott på byggnads- och anläggningsarbetare. Om det ny blir nödvändigt, vilket det troligen blir, att uppföra nya bostadshus för över 5 000 människor och kanske därtill en ny hamnanläggning och nya fryserier vore det, tycker jag, naturligt att svenska byggnads- och anläggningsarbetare frivilligt och med inkomstgaranti från svenska staten bereddes en möjlighet att delta i detta återuppbyggnadsarbete.

Låt mig få konstatera att denna återuppbyggnadshjälp som vi nu talar om av Islands folk inte får uppfattas som någon form av allmosa. Återuppbyggnadshjälpen måste ses som ett utslag av naturlig solidaritet med ett broderfolk i den nordiska länderkretsen.

Jag vill gärna formulera mig så att Island geografiskt är ett litet land men att islänningarna alltid, historien igenom, har varit ett stort folk när det gällt nordisk kulturell utveckling.

Får jag så, herr talman, gå över till ett helt annat område.

Jag är säkert inte ensam om att vara förvånad över att man i en budget på över 60 miljarder kronor har lyckats skapa denna förunderliga dramatik kring de 360 miljoner kronor som prisstoppet på vissa livsmedel kostar statskassan.

I den allmänna debatten, framför allt i pressdebatten, är man tydligen offer för en – jag vet inte om den är medveten eller omedveten – felaktig uppfattning om fakta i det här sammanhanget.

Man har på många håll talat om att det här gäller subventioner till lantbrukarna, subventioner till bönderna. Jag är angelägen om, herr talman, att mycket bestämt stryka under – och det borde faktiskt talas om för hela svenska folket – att det i realiteten rör sig om en ersättning till lantbruket för den produktionsfördyring som inflationen förosakat. Det innebär ingen realinkomstförbättring för jordbrukarna. Hade vi haft prisstabilitet utan inflation, hade denna åtgärd inte blivit aktuell. Vad man har gjort är alltså att man har valt att inte låta inflationskostnaderna slå igenom i form av höjda konsumentpriser. Det är därför mera riktigt att säga att det här rör sig om en subvention till konsumenterna för den fördyring av vissa livsmedel som inflationen har förosakat.

Strukturutvecklingen i vårt land har, som alla vet, länge kännetecknats av befolkningsströmmen från landsbygden till städerna. Det är därför intressant att iaktta att vi nu kan avläsa en reaktion mot denna utveckling hos människorna själva, inte minst hos ungdomen. Befolkningen i Stockholms kommun minskade förra året med 23 000. Samtidigt stagnerade befolkningsökningen i Stockholms län i stället för att starkt öka, som man hade räknat med.

Det har varit något av en politisk filosofi att ungdomen föredrar storstäderna. Det är därför närmast sensationellt att en SIFO-undersökning år 1971 visade att inte mindre än 83 procent av ungdomar upp till 24 år bestämt avvisade storstadsboendet. Hela 96 procent av landsbygdsungdomarna och 91 procent av dem som bor i mindre städer vägrade att flytta till en storstad. Två tredjedelar av storstadsungdomarna ville bort från sin miljö. De ville flytta antingen till landsbygden eller till någon mindre stad. Jag tycker, herr talman, att dessa siffror bevisar att en decentralisering av arbetstillfällena och bomiljöer ligger i linje med ungdomens egna önskemål.

Beträffande våra bomiljöer kan man slå fast att vi i vårt land har en alltför låg produktion av småhus. Med den stora geografiska yta vårt land har behöver vi inte tränga ihop människorna i höghus i storstäder. Vi har gott om utrymme för villor och andra marknära lägenheter. Men småhusbyggandet har hållit sig vid omkring 30 procent av den totala bostadsproduktionen. I våra grannländer Norge och Danmark har man byggt ungefär dubbelt så mycket småhus, och i det tätbefolkade Storbritannien kommer man vissa år upp till 75 procent.

Också i detta avseende blir det allt tydligare att politiken i vårt land varit felaktig. Jag gör alla reservationer för enstaka undersökningar, men en mycket intressant SIFO-undersökning år 1972 har visat att 85 procent av svenska folket vill bo i småhus; i storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö var det ca 80 procent som föredrog villa framför höghus.

De förhållanden som jag nu har pekat på visar – även om man inte skall dra för långtgående slutsatser – att de ansvariga myndigheterna har planerat och genomfört vår samhälls- och bebyggelsestruktur i rakt motsatt riktning mot de önskemål som medborgarna och inte minst ungdomen har. De många tomma lägenheterna i våra större städer talar nu också sitt tydliga språk.

Här är tydligen något av en spontan folkrörelse på väg att växa fram mot den hittills tillämpade koncentrationsfilosofin. Det är, såvitt jag förstår, nu på tiden att politikerna och de ansvariga myndigheterna lägger om samhällsplaneringen efter människornas, inte minst ungdomens, egna önskemål.

Vi är överens om att det är en angelägen målsättning att öka vårt välstånd och framför allt öka det som vi nu borde lägga in i begreppet välfärd. Men ser vi till det rent ekonomiska, måste vi också vara överens om att förutsättningen för att vi skall kunna göra det är att vi har ett effektivt näringsliv. Det är detta som skall ge oss resurserna. Jag tror att det i stort sett råder enighet om detta – fast vi kan ha olika meningar om hur näringslivet bör vara utformat. Finansministern säger exempelvis i finansplanen att fortsatt ekonomisk tillväxt är en förutsättning för att vi

skall kunna uppnå de allmänna välfärdsmålen.

Nu har vi ett par år haft en stagnation i näringsliv och samhälls-ekonomi. Jämfört med för oss mycket viktiga konkurrentländer släpar vi efter. Vi har sämre tillväxt. Från regeringen sägs det att det mesta av detta beror på den internationella lågkonjunkturen. Jag vill försöka att vara rättvis och säga att naturligtvis spelar denna lågkonjunktur sin roll i sammanhanget.

Men vi måste göra klart för oss att situationen är väsentligt allvarigare än så. Stagnationen i svenskt näringsliv och svensk samhällsekonomi i dag är till mycket stor del hemmagjord. Då hjälper det inte med den internationella konjunkturuppgång som vi väntar på. Orsaken är svagheter i den ekonomiska politiken och framför allt i näringspolitiken. Dessa fel måste korrigeras, om vi skall kunna övervinna stagnationen.

Det behöver inte sägas att vi har en betydande arbetslöshet, som i realiteten är väsentligt högre än den man statistiskt mäter upp. Ett konjunkturuppsving kommer naturligtvis att förbättra sysselsättningsläget – men det löser inte problemet. Vi måste räkna med att ha kvar en betydande arbetslöshet även i högkonjunkturen. Så var det under den förra högkonjunkturen, och vi måste förutsätta att arbetslösheten blir än större under den nästa. Det beror helt enkelt på att arbetslösheten inte längre är enbart en konjunkturföreteelse. I stället är den i mycket hög grad en strukturföreteelse – man har fått en strukturarbetslöshet. Det är detta som är allvarligt.

Strukturarbetslösheten innebär, oavsett om vi får en högkonjunktur, att varje år slås tusentals människor ut och blir långvarigt arbetslösa. De kan inte få något nytt arbete på marknaden, de måste ges s. k. skyddad sysselsättning eller förtidspensioneras. De blir utslagna, och det betyder stora personliga svårigheter för allt fler. Från välfärds- och jämlikhetspolitiska synpunkter är denna utveckling helt oacceptabel.

Jag är inte emot en sund strukturomvandling i näringslivet. Den är naturligtvis någonting positivt. Den skall innebära att vi med teknikens hjälp kan åstadkomma ett bättre produktionsresultat – men inte att vi får ett B-lag på arbetsmarknaden som i förtid stöts ut från arbetslivet.

Främst är det de mindre och medelstora företagen som har drabbats av det ökade antalet företagsnedläggningar på senare år. Nyetableringar och produktionsutvidgningar har inte kunnat ske i tillräcklig utsträckning. Våra senaste långtidsutredningar har visat att industriinvesteringarna måste öka med 6 à 7 procent om året, om vi skall kunna upprätthålla konkurrenskraften i vårt näringsliv.

Sedan mitten av 1960-talet har uppgången emellertid inte varit mer än ett par procent om året, och det är alltså väsentligt mindre än vad som bedöms vara önskvärt och nödvändigt. I årets finansplan räknar finansministern med en uppgång på 8 procent, delvis som en följd av de stimulansåtgärder som äntligen satts in genom investeringsfonder och investeringsavdrag. Vi får hoppas att finansministern den här gången får rätt, men han har ju oftast räknat dubbelt upp när det gäller investerings- och produktionsökningen i sina finansplaner.

Situationens allvar understryks också av vad bl. a. herr Fälldin anförde tidigare i diskussionen, nämligen att de investeringar som nu görs till

mycket stor del varken är offensiva eller expansiva. Till följd av kostnadstrycket försöker man ersätta mänsklig arbetskraft med maskiner, och industrins kapacitet och produktionsförmåga har inte ökat i tillräcklig utsträckning.

Nya företag och nya produkter har inte kunnat komma fram så som borde ha skett. En bakgrund till detta tror jag också är att vi har en för låg grad av teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. Den svenska satsningen på dessa områden kan beräknas till ungefär 1,4 procent av bruttonationalprodukten, medan man i konkurrentländer som England, Frankrike och USA har mer än dubbelt så stor satsning på samma områden. Vi har alltså inte satsat tillräckligt, och det leder till en eftersläpning i fråga om nya produkter och nya produktionsprocesser.

Jag tycker att den svaga produktionsutvecklingen under de senare åren redan är ett besked om att vårt näringsliv riskerar att komma på efterkälken och förlora terräng på världsmarknaden. Men framför allt måste vi räkna med att bristande konkurrenskraft och produktionsförmåga kommer att framträda åren framöver, om vi inte snabbt lyckas bemästra situationen.

Vi kan inte slå oss till ro och säga att det här klarar vi med arbetsmarknadspolitik. Jag är positiv och vill säga att det är bra och nödvändigt med arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten. Men det är inte bra om dessa åtgärder får bli en ersättning för insatser i det direkta produktionslivet. Då får vi också produktionsförluster och stora förluster i realkapital. Vi använder med andra ord inte våra resurser på rätt sätt. Man kan inte komma ifrån att situationen delvis redan nu är ett bevis för detta. Det betyder i sin tur minskade inkomster för många människor och därmed också minskade inkomster för staten och kommunerna. Samtidigt betyder det ökade utgifter för staten i form av kostnader för arbetslösheten.

Jag har den meningen att statens och särskilt kommunernas svåra ekonomiska situation till mycket stor del har sin förklaring i att det nödvändiga underlaget i näringslivets produktion inte har kunnat ökas i tillräcklig utsträckning. Det är inte en normal företeelse att fler arbetstillfällen slås bort snabbare än nya arbetstillfällen kan skapas fram.

När nya företag och nya produkter inte kommer fram i tillräcklig utsträckning beror det på att de nödvändiga produktionsförutsättningarna inte finns. Detta, herr talman, är någonting som inte beror på människorna, utan det har en politisk orsak. Vi har så ofta diskuterat hur avvägningen mellan generella och selektiva åtgärder skall ske. Jag tycker fortfarande att regeringen har satsat alltför ensidigt på de selektiva åtgärderna och alltför litet på de generella. När man till sist har fått gå med på generella åtgärder i form av investeringsfonder och investeringsavdrag, så uppfattar jag det som ett outtalat och senkommet medgivande att man har haft för litet av generella åtgärder. Men den bilden förstörs, som jag antydde inledningsvis, av löneskatten, som betyder en stark påfrestning för de arbetskraftsintensiva företagen.

Som understrukits många gånger är det ett fel – och speciellt i nuläget tror jag att det är ett fel – att man har haft så låg ambitionsnivå när det gäller att ta till vara utvecklingsmöjligheterna i de mindre och medelstora

företagen. Det är framför allt sådana företag som har tvingats till nedläggning. Den ekonomiska politiken och skattepolitiken har varit ogynnsamma för dem. Dessa företag sysselsätter en stor procentandel av våra löneanställda här i landet. De förmåner man har skapat i form av investeringsfonder och investeringsavdrag har i stort sett inte kunnat utnyttjas av de mindre företagen. Dessa åtgärder tillsammans, denna politiska attityd mot de mindre företagen, betyder ett sämre produktionsresultat.

Jag tror att sysselsättningsökningen inom den offentliga sektorn blir relativt obetydlig. Finansministern har bedömt det optimistiskt, men jag tror som sagt att ökningen blir ganska låg, därför att statens och särskilt kommunernas ekonomiska situation är så trängd i detta läge. Inom bostadsbyggandet måste vi räkna med väsentligt minskad sysselsättning. Det är inom industri- och servicenäringar och särskilt inom mindre och medelstora företag på dessa områden som man har chans att öka sysselsättningen och produktionen, vilket ju är nödvändigt för att klara vår samhällsekonomi.

Det är i dag angelägnare än någonsin att öka exporten för att vi skall kunna klara bytesbalansen mot utlandet. Bl. a. är utlandsturismen en minuspost som ökar -- den är uppe i nära 3 miljarder. Den måste vägas upp, och det måste såvitt jag förstår i huvudsak ske genom ökad varuproduktion, såväl inom exportindustrin som inom den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin.

En ökad produktion av varor och tjänster på den öppna marknaden är också en förutsättning för fortsatt reformarbete och utbyggnad av statens och kommunernas verksamheter och uppgifter. Det måste vara balans, herr talman, mellan resursernas tillväxt i näringslivet och utbyggnaden av den offentliga sektorn och reformarbetet. Statens och kommunernas svåra ekonomiska situation har sin förklaring i brister i denna balans. Från dessa utgångspunkter är ökad snabbhet i tillväxten dubbelt nödvändig.

Full sysselsättning betyder ökade inkomster för staten och kommunerna -- jag har redan antytt detta -- och samtidigt minskade kostnader för arbetslösheten. Det är särskilt angeläget att öka industriproduktionen -- för bytesbalansen, samhällsekonomi, reformarbetet och över huvud taget statens och kommunernas verksamhet. Jag tror att om vi skall lyckas med detta krävs det nya företag och nya produkter.

Herr Fäldin har här konkretiserat ett program, så långt det går att konkretisera, som skulle ge oss möjligheter att skapa nya sysselsättnings-tillfällen. Jag fogar gärna till detta att man från vår sida är mycket positivt inställd till förbättrade arbetsmiljöer och till en utvecklad företagsdemokrati.

Handlingsprogrammet för 100 000 nya sysselsättningstillfällen tar naturligtvis en viss tid att genomföra, men jag tror att det är ett nödvändigt program. En sådan aktion skulle innefatta, som det är sagt, etablerings- och utvidgningsstöd i form av bidrag och lån på gynnsamma villkor, befrielse från löneskatten för den nettoökning -- märk väl detta -- av sysselsättningen som man lyckas åstadkomma samt en kampanj för nya produkter och nya marknader. Statens bekymmersamma finansiella

Onsdagen den
31 januari 1973

*Allmänpolitisk
debatt*

läge får inte vara något hinder för denna angelägna aktion. Det är samhällsekonomiskt och näringspolitiskt riktigt att man försöker klara upp sysselsättningsökningen genom en underbalansering och därmed få utökad aktivitet i näringslivet som just ger – som jag har sagt – staten och kommunerna ökade inkomster och minskar deras utgifter på andra områden.

Vi är medvetna om, herr talman, att 100 000 nya arbetstillfällen är en hög målsättning. Men vi behöver dem för en tryggad sysselsättning och en ökad produktion. Då måste vi skapa dem. Vi måste med andra ord bryta stagnationen i näringslivet och i samhällsekonomi. Vi måste skapa en ny och en god tro på framtiden. Det är till fördel för både företagare och anställda.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Det finns i den socialdemokratiska politiken så mycket av motsättning mellan ord och handling. Man önskar högre sysselsättning och större investeringar inom industrin men klipper till med en löneskatt. Man kräver återhållsamhet i förhandlingarna, men man vill inte ordna med en stabiliseringskonferens. Man tycker det är bra att hushållssparandet ökar men gör knappast något för att det skall öka. Man tycker det är bra med tillväxt och talar gärna om det, men man accepterar praktiskt taget stillastående. Man har talat om anställningstrygghet men år efter år röstat emot våra krav på att göra något åt den. Her Palme sade alldeles nyss från denna talarstol att vi nämner anställningstryggheten bara i förbigående. Men om det är någon fråga som socialdemokraterna borde tala tyst om, så är det frågan om anställningstrygghet för löntagarna! Herr Palme skall inte glömma att alla år mellan 1957 och 1969 röstade han och samtliga hans partivänner utom en mot folkpartikravet på en utredning om anställningstrygghet. Om socialdemokraterna inte hade varit så negativa i den frågan, så hade vi i dag hunnit längre med tryggheten än bara till ett utredningsförslag.

Ofta räcker inte ens en 10-procentig löneökning till för att hålla familjens standard oförändrad. Av en nyförtjänad hundralapp försvinner i praktiken hela 80 kronor genom ökad skatt och genom minskade bostadstillägg. Det är ett vanligt exempel. Även om vi räknar med en så låg årlig prisstegring som 4 1/2 procent kommer den reala inkomsten i en familj med två barn och en inkomsttagare med en årsinkomst på 35 000–40 000 kronor att minska. Människor upplever sig som fångade i en fälla. De kan inte av egen kraft och genom egna åtgärder ta sig ur detta besvärliga ekonomiska läge. Men är verkligen detta problem så svårt att lösa? Det finns inga s. k. tekniska svårigheter, tvärtom. En stor statlig utredning, familjepolitiska kommittén, har nyligen redovisat hur man kan göra för att komma ett stycke på väg. Det gäller avtrappningen av bostadstillägget och icke inkomstgraderade avgifter för barn tillsyn. För båda de åtgärderna finns detaljerna utformade i ett enhälligt kommittéförlägg. Inte heller är det på sikt en riktigt bra lösning, men det tar bort de värsta skönhetsfläckarna i dag.

Många barnfamiljer skulle genom de förslagen få behålla ytterligare 15 å 20 kronor av en nyförtjänad hundralapp. Min fråga blir därför: Varför

lägger inte regeringen nu fram ett sådant förslag? Ni har ju en enhällig utredning bakom er. Ni kan alltså räkna med politiskt stöd för förslagen. Och, inte minst, det är en verkligt god åtgärd för hundratusentals barnfamiljer. Vem i regeringen är det som spjärnar emot? Inte är det väl fru Odhnoff? Och inte herr Aspling. Inte statsministern. Skall vi låta gissningsleken stanna vid finansministern? Har han verkligen blivit så valkig och okänslig i nyporna att han inte känner att här håller han i en verkligt het potatis?

En annan viktig åtgärd för att det skall löna sig att arbeta är att införa ett inflationsskydd i skattesystemet. Jag behöver här inte upprepa argumenten för det, men nog är det anmärkningsvärt att landets finansminister i utredningsdirektiven till en långt syftande skatteutredning säger att utredningen över huvud taget inte har att befatta sig med frågan.

Hur ser egentligen bakgrunden till hans ovilja ut? Vi kan ju gissa. För det första tycker han väl att det är bekvämt att få kamma in 800–1 000 miljoner varje år utan att komma till riksdagen. För det andra vet han att inflationsskyddet är genomfört i Danmark och Holland, och därför skulle det i en utredning bli utklarat att det inte är tekniskt svårt. För det tredje vet han att inflationens skadeverkningar relativt sett är störst för dem som har låga eller medelstora inkomster, och ett erkännande av detta blir naturligtvis besvärligt när han nu så länge försökt bevisa att det endast är de med höga inkomster som skulle tjäna på inflationsskyddet. För det fjärde vet han att ekonomisk expertis uppmärksammat frågan om inflationsskyddet i skattesystemet och även påvisat att inflationen skärper ojämlikheten. Finansministern vill inte släppa in expertisen på sin gård -- och inte några andra heller, för den delen.

Hur blir det nu med skatten 1973? De socialdemokratiska annonserna om skatten florerar nu för fullt, och av dem att döma skulle problemen i huvudsak vara lösta för det här året. Men de annonserna skulle inte ha en chans vid en granskning av konsumentombudsmannen. Den skattejustering som regeringen gör för 1973 innebär endast att man återför skattetrycket till det läge som skulle gälla för den stora skatteomläggningen 1970. Då höjde regeringen marginalskatten i de helt vanliga inkomstlägena med 10 procentenheter. Den verkliga höjningen hade redan 1972 blivit hela 13 procentenheter. Vad som nu sker är bara en justering nedåt med 3 enheter. Det är ingen lösning.

Det har i dag talats mycket om socialdemokraternas annonser, och jag skall inte upprepa vad som då har sagts. Jag skall ta upp en annan aspekt på socialdemokraternas sätt att informera om vad som sker. I annonserna finns en försåtlig blandning av uppgifter och påståenden. Man har genom att presentera preliminärskatttabellerna försökt slå mynt av folks okunnighet. Man har gjort en jämförelse mellan två års preliminärskatttabeller och sagt: Se vilka stora skattelättnader du får 1973 jämfört med 1972! Underförstått: detta har (s) drivit igenom i riksdagen. Men man talar inte om att preliminärskatttabellerna för 1972 var felaktigt uträknade, att folk har fått betala in mycket för mycket; miljardbelopp har undanhållits de svenska hushållen. Nu har annonserna fått en annan inriktning. Nu berättar man om hur stora skattelättnader det blir 1973,

men utan att tala om att nettoeffekten av en inkomstökning redan nästa år, efter avdrag för ökade skatter och stigande priser, för stora grupper blir negativ.

Borde inte regeringens företrädare snarast ta avstånd från socialdemokraternas hämningslösa propagandamakare? Det socialdemokratiska löftet 1970 att skatten skulle sänkas för två tredjedelar av svenska folket kom skändligen på skam. Det blev en höjning i stället. Men annonserna 1970 slutade: "Vi kräver att bli trodda på vårt ord". Kräver ni det nu också? Det verkar så, att döma av herr Palmes uttalanden tidigare i dag. Redan i småskolan fick vi lära oss att det inte gick för sig att "plussa ihop" äpplen och päron. Man kan faktiskt inte heller "plussa ihop" preliminärskatt och slutlig skatt. Att göra det är inte att ge information, som det står i annonserna. Det är att lägga dimridåer över fakta. Det känns faktiskt något oroande att landets statsminister, i stället för att ta avstånd från den hanteringen, själv lämnar sitt bidrag till den.

Ett annat område, där det också är brist på samordning mellan ord och handling, är problemen kring skatteflykt och skattefusk. Finansministern uppgav i december förra året i en interpellationsdebatt att det varje år försvinner – genom skattefusk och skatteflykt – ett belopp i storleksordningen 1–2 miljarder. Det är alltså mycket stora belopp som varje år går stat och kommun förbi. Det är självklart att man frågar sig hur länge alla som lojalt betalar sina skatter skall kunna finna sig i att grupper av enskilda systematiskt kan utnyttja luckor i skattelagstiftningen för att undgå beskattning. En hel del har gjorts – det skall inte bestridas. Och en hel del åtgärder planeras. Men alldeles uppenbart räcker det inte. Hur avser t. ex. finansministern att komma till rätta med det utbredda oskicket att man använder fåmansbolag, som t. o. m. ofta är rena papperskonstruktioner, för att slippa ifrån sina skyldigheter? Kan det accepteras att många människor lever på en hög standard men betalar en skatt som t. o. m. ligger långt under en låginkomsttagares? Vilka okonventionella grepp tänker finansministern överväga för att snabbt komma åt detta? Varför har inte finansministern av den stora skatteutredningen krävt radikala åtgärder? Vilka av alla nu sittande skatteutredningar har fått ett bestämt uppdrag att göra något åt det samhällsproblem som skatteflykten utgör? Nya åtgärder måste uppenbarligen sättas in i kampen. Det har på det här området varit för mycket av att sila mygg och svälja kameler. Intetdera har vi råd med!

Finansministern har i årets statsverksproposition sagt att han är beredd att sätta in resursförstärkningar t. ex. på länsstyrelsernas taxerings- och kontrollenheter. Men länsstyrelsernas personalönskemål har långt ifrån blivit tillgodosedda. Länsstyrelsernas skatteavdelningar har nämligen begärt över 160 tjänster. Men av dessa medger finansministern endast 55 plus 20 alldeles speciella tillfälliga tjänster. Det är numera alldeles klart att det är god lönsamhet på sådana här tjänster – de betalar sig flera gånger om mycket snabbt. Det stora lojala skattebetalarkollektivet har rätt till ett klart besked på den här punkten. Är regeringen beredd att öka insatserna i kampen mot skatteflykt och skattefusk? Att säga att man vill komma till rätta med problemen men låta underbemanningen på länsstyrelse efter länsstyrelse kvarstå är ett bra exempel på skillnaden

mellan ord och handling.

Det är ett underbetyg åt regeringen att den inte lyckats hindra att miljarder rinner bort skattesmitningsvägen, samtidigt som vanligt folk mer och mer kläms åt.

Den fråga som kanske allvarligast berör flertalet är inflationen. Om jag minns rätt blev herr Sträng finansminister 1955. 1957 startade TV:s populära tiotusenkronorsfråga. 1957 var 10 000 kronor mycket pengar. Varje gång herr Bæhrendtz skrev ut en check upplevdes det som en stor sak. När nu TV:n startar med en ny frågetävling har man givetvis frågat sig: Vilket belopp måste nu stå på checken för att samma ilningar skall kännas i maggropen hos tävlande och publik? Jag är frestad att be herr finansministern – om han vore här – att stiga in i tävlingsburen och medan ödesmusiken spelar fundera på detta en halv minut. Rätt svar är: 18 822 kronor 58 öre. Under dessa sexton år har alltså penningvärdet nära nog halverats. För att få fram samma köpkraft som 10 000 kronor gav 1957 måste man nu ha nära 20 000 kronor.

De verkliga vinnarna är för det första de som av olika anledningar behövt låna pengar – man kan kanske säga att de som lånat kronor i mitten av 1950-talet nu betalar tillbaka med 50-öringar – och för det andra finansministern själv som med inflationens hjälp får nästan en miljard extra varje år genom att inflationen automatiskt följer skatterna.

Förlorarna i detta spel är för det första småspararna, som inte har annat skydd mot penningvärdeförsämringen än den vanliga bankräntan. Under de senaste åren har bankräntan inte hållit inflationen stången. Det har blivit minus för spararna. För det andra utgörs förlorarna av alla dem som står utanför möjligheterna att i avtal eller på annat sätt kompensera sig för penningvärdeförsämringen. Det är en stor grupp, där inflationen ständigt nöter och gröper ur den ekonomiska basen. Typexemplet är barnbidraget, som regeringen inte velat standardsäkra. Förlorare är för det tredje direkt alla löntagare och indirekt alla konsumenter, eftersom vårt skattesystem saknar ett skydd mot inflationen, som nu ständigt skruvar priser, löner och skattespiralen uppåt i en allt snabbare karusell.

I en motion från folkpartiet har vi pekat på att kampen mot inflationen är en viktig åtgärd för att det skall löna sig att arbeta. Den kampen måste bedrivas på bred front. Då räcker det inte med punktåtgärder, t. ex. det nu aktuella prisstoppet på vissa livsmedel för 1973. Hur värdefullt prisstoppet än kan anses vara just nu, måste man vara medveten om att det omfattar endast ungefär 8 procent av konsumenternas utgifter. "Hata inflationen" sade Gösta Rehn redan 1957. Varför? "Jo", säger Gösta Rehn i en ny artikel, "huvudtemat i min artikel i Tiden 1957 var den moraliska murkningsprocessen under inflytande av orättvisbacillerna som inflationens godtyckliga, improduktiva och därför meningslöst orättvisa omfördelning av inkomster och förmåner ger upphov till."

Bättre kan det, herr talman, inte sägas.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Fru andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Fru talman! Det är kanske pretentiöst att tycka att något statsråd borde vara här för att lyssna på klokskaperna, när fru andre vice talmannen håller ett anförande. Det kanske är pretentiöst att för egen del ha den uppfattningen att det borde vara något statsråd här för att lyssna, när oppositionens företrädare talar. Om man skall ha en remissdebatt, borde det väl vara så, fru talman, att här i regeringsbanken fanns någon som ville åtminstone försöka se intresserad ut.

Jag tänker ta upp två av de fem områden som finansministern i finansplanen säger att man från regeringens sida vill fästa den allra största vikt vid. De två områdena är dels den industriella utvecklingen, dels familjefrågorna.

Jag tycker det är bra att regeringen vill ta fasta på de spörsmål som gäller den industriella utvecklingen. Alla är ju medvetna om vilka svårigheter som gör att detta krav är nödvändigt. Allt flera företag har under senare år kommit att slås ut. Det speciellt allvarliga med detta är att många äldre kommit på mellanhand. De har gjort ett fint arbete i det företag där de varit verksamma, men när företaget går omkull är det svårt att finna former som gör det möjligt för dem att komma tillbaka i en meningsfull insats i förvärvslivet. På det viset, fru talman, uppstår det många tragedier, som man endast till en mindre del kan försöka mildra genom olika socialpolitiska insatser.

När vi funderar över den industriella utvecklingen är vi också medvetna om att det under senare år har blivit dåligt beställt med nyetableringen av företag. Det har, helt enkelt på grund av regeringens ekonomiska politik, blivit föga lockande eller rent av omöjligt att satsa på nyföretagande. Därigenom är det självklart att svårigheterna att komma tillbaka och finna ett arbete ökar för dem som har friställts när andra företag har gått i kvav. Nya företag kanske också har den egenheten att de framför allt anställer yngre arbetskraft. Det kan vara främst yngre människor som söker arbete i de nya företagen. Det bristande nyföretagandet är *en* förklaring till den besvärande arbetslöshet som kommit att drabba de yngre. Denna ungdomsarbetslöshet har medfört många olyckor för enskilda människor, och vi har därmed också fått svårigheter som försvagar hela landets ekonomi.

Regeringen uppträder märkvärdigt nog som om det som för närvarande besvärar svenskt näringsliv vore ett överskott på möjligheter att ägna sig åt företagande. I själva verket har vi ett besvärande underskott på företagande på grund av de olika svårigheter och pålagor som den ekonomiska politiken har kommit att medföra.

Ibland när finansministern är ute och talar säger han att det egentligen är konstigt att företagen inte sätter i gång med stor energi; här finns ju oerhört mycket pengar att låna i bankerna. Ja, det är riktigt att det för närvarande finns mycket pengar i bankerna, men att det finns lånepengar är bara *en* av de förutsättningar som måste vara uppfyllda för att det skall vara möjligt att starta en verksamhet. Den andra förutsättningen är att

det finns lönsamma projekt, och det är där svårigheterna ligger för närvarande. Den nödvändiga förutsättningen, att det skall finnas lönsamma projekt att hugga tag i, är inte uppfyllt.

Det är av sådana anledningar som vi har kunnat se att andelen sysselsatta inom industri i Sverige har kommit att minska. Detta är desto allvarligare som sysselsättningsmöjligheterna inom den offentliga sektorn och inom byggnadsverksamheten för närvarande sviktar. Just inom de två sektorerna – den offentliga sektorn och byggnadsverksamheten – skulle det enligt socialdemokraterna vara möjligt att med förutseende och planering undvika störningar genom att det är staten som styr. Från dessa båda områden utgår emellertid för närvarande mycket stora svårigheter för den svenska ekonomin. Genom felaktig uppläggning av politiken har de här två områdena, där staten har allt i sin hand, hamnat i det läge där de är, och därigenom har det uppstått stora svårigheter för ekonomin på det hela taget.

Nu förkunnar regeringen i finansplanen att man skall göra någonting åt den industriella utvecklingen. Därför är det självfallet med stor nyfikenhet man försöker ta del av vad som egentligen skall göras.

Herr Sträng talade om investeringsbidragen, som skall betalas ut i stor omfattning, men man bör komma ihåg att även om det är mycket pengar som går ut den vägen, så är det ändå blygsamma belopp i förhållande till de mycket stora nya pålagorna, och framför allt i jämförelse med den fördubblade löneskatten är bidragen ganska obetydliga.

Här har det, fru talman, tidigare i dag förts en debatt om varför oppositionen en månad efter det att vår kritik av höjningen av löneskatten icke accepterades av riksdagen inte har kommit tillbaka med förslag om en sänkning av denna skatt. Nå, en anledning – som jag inte tror redovisades i debatten i morse – är helt enkelt att vi gick med på investeringsbidragen endast om regeringen icke ville acceptera att avstå från fördubbling av löneskatten. Om löneskatten fördubblades fick man gå med på de olika bidragen, Nu har systemet med investeringsbidrag satts i gång, och det går inte att vända på det. Detta är en viktig anledning till att det för närvarande finns mindre möjligheter att ingripa mot den fördubblade löneskatten i den omfattning som vi yrkade på i höstas. Industriministern tänker sig också ett ökat stöd till forskning och utveckling, vilket är bra. Från moderat sida har vi länge krävt detta. Men beloppet 60 miljoner kronor är mycket blygsamt i förhållande till alla de olika pålagor som lagts på näringslivet.

I *industrihuvudtiteln* görs en ganska stor affär av att 17 olika kommittéer och utredningar granskar förhållandena inom den ena eller den andra näringsgrenen. Det är möjligt att det kan vara ett positivt bidrag att sitta i *industridepartementet* och utreda, men jag tror att det är lätt att överskatta betydelsen av kommittéverksamhet. Av precis samma anledning vänder jag mig mot idén att sätta i gång ett nytt ämbetsverk som skall syssla med *industrifrågor*. Att bygga upp ett industriverk och därmed tillsätta flera ämbetsmän kommer snarare att leda till en ökad byråkratisering än till en ökad sysselsättning och ett ökat företagande.

Den grundläggande svårigheten är att lönsamheten i genomsnitt blivit så låg att det inte finns tillräckligt många projekt att satsa på. Förvisso

finns det en hel del stora företag, vilka för närvarande enligt tidningarna uppvisar en förbättring av lönsamheten. Men det är viktigt att slå fast att en uppgång av en vinst från ett mycket lågt läge kan uttryckt i procentsiffror te sig mycket imponerande. Den kan bli stor, även om den nya grad av lönsamhet man uppnår ändå inte är tillräcklig.

En annan synpunkt är att det lär vara så att många av de stora företag, som för närvarande uppvisar ökning i vinst, inte i sig själva ger vinst. Det är deras utländska dotterföretag som för närvarande ger en bättre avkastning. Det är inte fråga om någon förbättrad lönsamhet på de olika fabriker och anläggningar som finns inom landet – åtminstone inte i motsvarande mån. Om det är så, är detta oroande tecken.

Även om det finns en del stora företag, som befinner sig i den belägenheten att de kan uppvisa förbättrat ekonomiskt resultat, gäller ändå att lönsamheten *i genomsnitt* är skral. Detta beror på att situationen för de mindre och medelstora företagen alls inte är ljus på samma sätt. Eftersom dessa företag, trots att det inte skrivs lika mycket om dem, har så stor betydelse för den samlade sysselsättningen i landet, är det icke ägnat att inge förtroende för sysselsättningen på sikt att läget i dessa företag är så känsligt. Detta är viktigast av allt.

Ett betydelsefullt krav från moderat sida är att åtgärder för att förbättra lönsamheten – t. ex. ett gradvis avvecklande av löneskatten – måste förenas med åtgärder för att åstadkomma en spridning av ägandet. Detta måste göras i sådana former att enskilda människor, framför allt mindre och medelstora inkomsttagare, som icke haft möjlighet att bygga upp egna tillgångar, skall få tillfälle att göra detta. Genom att åstadkomma en spridning av ägandet – man kan kalla det ägardemokrati – kan man se en förbättring av lönsamheten inom företag utan att detta skulle leda till icke önskade verkningar vad beträffar skevhet i inkomst- och förmögenhetsfördelning. Det är viktigt att förena krav på förbättrad lönsamhet med krav på aktiva åtgärder för att åstadkomma ett spritt ägande. Enskilda människor snarare än kollektivet skall kunna ta del av den ökning som sker av de samlade tillgångarna i landet.

Alternativet till att på det här viset ge rimliga villkor till enskild företagsamhet är ett ökat statligt ägande och statligt företagande. De erfarenheter vi haft av statligt företagande är emellertid inte sådana att vi har speciell anledning att tro att det skulle leda till annat än ökade svårigheter för sysselsättningen och för möjligheterna att betala de ökade löner på vilka vi ställer krav. Det är helt enkelt så att vi har sådana erfarenheter av en hel del statliga företag. Den stora allmänheten i Sverige skulle inte med jämnmood kunna godta ett statligt ägande som ersättning för det välstånd som skapats av enskild företagsamhet.

Därför tycker vi att det är en farlig väg som regeringen nu är inne på att i stället för att ge resurser till ett enskilt näringsliv försöka bit för bit socialisera genom att låta AP-fonderna med sina stora pengar gradvis köpa upp aktier i företag. Regeringen presenterar ju det förslaget – det hörde jag även i morse – som om det vore fråga om att genom AP-fondernas aktieinköp ge företagen mera pengar att investera, att bygga fabriker och köpa maskiner för. Vid åtminstone två olika debatter med framträdande socialdemokrater, bl. a. herr Sträng, har jag ställt

frågan: På vilket sätt får t. ex. Volvo mer pengar att bygga ut sina anläggningar för, om staten skulle köpa 10 procent av aktierna i företaget? Jag har ännu inte fått något rimligt svar på den frågan. På vilket sätt får Volvo mera pengar bara därför att staten köper 10 procent av aktierna? Jag vet inte. Jag har, som sagt, inte fått något svar. Svaret måste ges av socialdemokraterna, om de vill göra ett huvudnummer av detta så småningom. Om de inte har något svar på den här frågan, är det uppenbart att tanken att AP-fonderna skall köpa aktier är född ur en önskan att finna ett annat sätt att bitvis socialisera det enskilda näringslivet. Jag tror att det vore en utomordentligt löntagarfientlig uppläggning av den ekonomiska politiken. Det visar hittills vunna erfarenheter av den typen av företagande.

En annan metod som använts för att avhjälpa de olika svårigheter som regeringens politik skapat är att man försökt satsa alltmera på AMS. Jag har svårt att tro att man den vägen skall kunna ersätta en verklig satsning på industriell utveckling. Herr Helén citerade det senaste numret av Fackföreningsrörelsen. Det hade jag också tänkt göra, och eftersom det var ett så bra citat tillåter jag mig att upprepa det ”— — — sysselsättningen är den stora inrikespolitiska frågan. Den löser man inte genom en aldrig så målmedveten arbetsmarknadspolitik.”

Vid en konferens i maj förra året sade Bertil Olsson, förutvarande chefen för AMS: ”Det är alldeles självklart, att när den selektiva arbetsmarknadspolitik omfattar så mycket av den totala sysselsättningen, så kommer man inte ifrån att ställa frågan, huruvida det är riktigt att denna ensidigt skall bära hela bördan eller om man inte skall också föra en annan generell ekonomisk politik för att bättre utjämna balansen mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft.”

Det är riktigt att man måste ställa den frågan, och man skall besvara den så som det gjorts i ledaren i Fackföreningsrörelsen. Men regeringen har uppenbarligen inte ens ställt frågan.

I detta sammanhang skulle jag vilja ta upp ett spørsmål som har debatterats tidigare här. Det gäller Algots satsning i Västerbotten. Om jag förstod debatten rätt, sade herr Fälldin att det gällde att skapa 100 000 nya arbeten. Herr Palme kom tillbaka och sade: ”Hur har vi råd med det? Tänk på hur dyrt det var när vi skulle köra i gång jobben med Algots. Det kostade 70 000 kronor per anställd”. Herr Bohman gjorde då den riktiga iakttagelsen att eftersom det är så dyrt att på det sättet skapa nya arbeten, måste vi i princip lita till andra metoder. Vi måste satsa på en generell ekonomisk politik och får inte tro att vi kan skapa hela den industriella utveckling som fordras genom den här typen av punktinsatser. Att säga det innebär ju inte att man vänder sig emot den speciella satsning som Algots innebär där uppe, därför att med den politik som regeringen har fört, med ökande löneskatter m. m., har så stora svårigheter skapats för näringslivet att det i efterhand uppkommer krav på denna typ av punktinsatser. Därför blir man väldigt förvånad när en sådan principfråga reses av herr Bohman och herr Palme sedan kommer tillbaka med den något inskränkta synpunkten att uppenbarligen vänder sig herr Bohman emot att man gjorde den här satsningen på Algots. Om herr Palme var intresserad av någon skäligen enkel debattpoäng så tycker

jag det var fel att välja riksdagen som forum. Det var en viktig principfråga som herr Bohman tog upp och som väl tål att diskuteras, alldeles speciellt mot bakgrund av att herr Palme själv vänder sig emot herr Fälldin och säger att de här hundratusen nya jobben som vi behöver är för dyra att skapa med statliga punktinsatser. Då måste vi hitta en annan väg. Det är en viktig fråga att diskutera hur man skall göra härvidlag.

En allvarlig nackdel med den överdrivna satsningen på selektiv politik – punktinsatser behövs, men jag säger att det har varit en överdriven satsning på sådana under den svaga konjunktur som vi har haft – är också att man på det viset har fått en uppdelning av arbetsmarknaden i ett A- och ett B-lag. Det är en mycket olycklig uppdelning. Det är dessutom en helt onödig uppdelning. Om man hade fört en mera allmän ekonomisk politik, hade många fler människor kunnat få arbeta utan att det hade varit sådana här punktinsatser riktade till det s. k. B-laget på arbetsmarknaden. Man hade kunnat undvika en indelning som för många människor är nedsättande, nämligen det här B-laget. Det hade varit en stor vinst om detta kunnat undvikas.

Jag har inledningsvis sagt att jag tänker ta upp ett annat område av de fem områden som regeringen säger sig vilja fästa särskild uppmärksamhet vid. Det andra området är familjepolitiken. Jag tycker det är alldeles utmärkt att regeringen vill fästa uppmärksamheten vid familjepolitiken därför att familjer under de senare åren har framför allt genom skattepolitiken kommit i kläm. Trots att de sociala utgifterna sedan 1969 har fördubblats, från 20 miljarder till 40 miljarder, lever många människor i en ny form av otrygghet. Man har fått allt svårare att klara den egna ekonomin utan en lång serie av bidrag, och det är beroende på det starkt ökande skattetrycket. Det är åtminstone en av anledningarna till denna nya otrygghet.

Nu föreslår regeringen, som ett led i vad man kallar familjepolitik, att bostadsstöd skall utgå till ensamstående låginkomsttagare. Det låter ju bra, men man måste ändå fundera litet grand över vad detta kommer att innebära i verkligheten. Det är min uppfattning att det kommer att bli mycket svårt att tillämpa denna stödform. Det kommer att bli ett stort administrativt krångel, och det kommer att leda till omfattande orättvisor. Som exempel kan påpekas att vid inkomstprövningen skall man inte sammanlägga inkomster för folk som bor i samma lägenhet. Det innebär att det blir väldigt lönande att hålla på och trassla med vem som skall ha hyreskontraktet. Det blir fördelaktigt att ge det till den som har den lägre inkomsten av de två personer som bor tillsammans, t. ex. mor och dotter. Genom att den som har den lägsta inkomsten står för hyreskontraktet gör man en avsevärd vinst i form av ökat bostadstillägg. Det är bara ett exempel på vilket trassel och vilket administrativt krångel det kommer att bli med detta nya bostadsstöd. Det, fru talman, tror jag man har god anledning att tänka igenom innan man beslutar sig för att införa detta system, som regeringen känner sig tvungen att göra enbart därför att dess misslyckade bostadspolitik har lett till så enorma hyror, att även många ensamstående har svårt att klara kostnaden för en rimlig bostad. Jag vet för övrigt inte hur regeringen definierar begreppet familj.

Här var det alltså fråga om ensamstående som skulle ha bostadstillägg. Det är möjligt att man kan kalla det för familj, men vanligen brukar man mena att det är flera personer som tillsammans utgör en familj. Nåväl, regeringen kallar detta för familjepolitik.

Det finns en sida av denna s. k. familjepolitik som jag tycker är tvivelaktig, och det är att i endast *ett* fall skall man göra en sammanräkning av inkomsterna, och det är om folk är lagvigda, dvs. när de verkligen har ingått äktenskap. Då skall en sammanräkning av inkomster göras vid behovsprövning. Är man alltså icke gift, kan man lägga hyreskontraktet på den som har den lägsta inkomsten av de två som sammanbor, och då får man bostadstillägg efter vederbörandes inkomst. Skulle man råka ingå äktenskap — och det finns fortfarande en del människor i Sverige som har lust att göra det — blir det en sammanräkning av inkomster och följaktligen ett kraftigt bortfall av bostadstillägg. Jag menar att detta är en utmanande och orimlig politik. Det är speciellt utmanande och orimligt att kalla det för "familjepolitik".

Det är min uppfattning att regeringens familjepolitik är inne på fel spår. Äktenskap innebär ju — bl. a. — att man ställer sig inom en serie lagregler som gäller samlevnadens praktiska innebörd.

Jag har visserligen talat om för fru Odhnoff att jag tänkte ta upp familjefrågor i denna debatt, men inget statsråd är här för att lyssna. Jag vill upprepa att det kanske är pretentiöst att tycka att det borde vara något statsråd närvarande under detta skede av remissdebatten, men som fru talmannen själv upplevt tidigare finns det inget intresse från regeringen att lyssna.

Äktenskapet innebär som sagt att man ställer sig inom vissa lagregler, som är tänkta att reglera samlevnadens praktiska innebörd. Socialdemokraterna har ju inte någon speciellt vänlig inställning till äktenskapet som samlevnadsform eller till familjens väsentliga uppgifter, men de har trots det funnit att det i praktiken blir mycket stora svårigheter när allt fler människor ställer sig utanför dessa lagregler och att det faktiskt ofta har lett till tragedier när sammanlevande parter har ställt sig utanför äktenskapet.

Vad socialdemokraterna därför för närvarande håller på med är att utvidga de villkor som gäller för *gifta* till att gälla även för sammanboende. Så gör man t. ex. inom skatte- och sociallagarna. Inte när det gäller bostadstilläggen för ensamstående, men på många andra punkter har man sagt sig att sammanboende skall behandlas som *gifta*. Det är i verkligheten mycket svårt att få detta system att fungera. Det är administrativt invecklat och ofta ogörligt med denna kontroll. Ändå tvingas man in på den vägen. Så kommer det att visa sig bli också när vi senare i vår skall diskutera familjelagsakkunnigas uppläggning av en ny familjelagstiftning. Man har tänkt sig att en serie av regler, som tidigare bara har gällt för *gifta*, också skall gälla för *icke gifta*.

När man har fört en s. k. familjepolitik som diskriminerar äktenskapet, blir det av praktiska skäl nödvändigt att förfara på detta sätt. Men jag frågar verkligen: Är det rimligt och riktigt att driva en linje som innebär, att vi i själva verket i vårt land håller på att få tvångsäktenskap — visserligen inte i den bemärkelsen att man föser ihop människor som inte

Onsdagen den
31 januari 1973

*Allmänpolitisk
debatt*

vill leva tillsammans men i den bemärkelsen att vi håller på att införa ett system, där staten pekar på människorna och säger: Ni är gifta. Ni har visserligen inte gift er, men vi behandlar er som gifta.

Det är en ny form av tvångsäktenskap, som vi på detta sätt är på väg att få. Många människor – till en del sådana som avstår från att gifta sig och i stället bara lever som sammanboende – anser att äktenskapet är en form av tvång som de inte vill ställa sig under. De söker en högre grad av frihet. Jag erkänner att det finns människor som har denna uppfattning. Men då uppstår genast frågan: Hur går det för de människorna under den socialdemokratiska politiken? Blir det verkligen någon frihet i ett läge där man i stället för att själv frivilligt avgöra om man vill ställa sig innanför äktenskapets lagregler och reglerna för samlevnaden skall låta staten peka ut vilka som är gifta och inte gifta?

Jag menar att detta är ett exempel, och inget dåligt exempel, där en socialdemokratisk politik är tänkt att gynna friheten – jag tror förvisso att socialdemokraterna har goda tankar – men där det i verkligheten blir något annat. Vi är på god väg att få en ny form av ganska kränkande statlig kontroll genom administrativa beslut över vilka som skall behandlas som gifta eller inte gifta, vilket är betydligt sämre än att ha en lagstiftning på skatteområdet, på det sociala området osv. som gör att äktenskapet inte ekonomiskt blir så diskriminerat att folk undviker att frivilligt gå in i det.

Det är mot den bakgrunden, fru talman, som jag tycker att man vid det här laget borde vidtaga åtgärder i en annan riktning än den som regeringen går när det gäller utformandet av bostadsstöd till s. k. ensamstående, där man alltså inför ett nytt inslag av diskriminering av äktenskapet. Den väg man borde gå i stället är att göra som vi har föreslagit i vår familjepolitiska motion, nämligen upphäva ett antal beslut som innebär en ekonomisk diskriminering av gifta, t. ex. studiemedelsystemets utformning, sambeskattning av B-inkomster, den faktiska sambeskattningen och en del annat och därutöver tillsätta en utredning som till skillnad från de nuvarande familjelagssakkunniga verkligen ägnar sig åt att diskutera frågan om hur skatte- och sociallagar skall vara utformade i förhållande till samlevnadsform. Det anser jag vara ett väldigt viktigt krav för att vi inte skall försätta oss i ett synnerligen olyckligt läge.

Det var rätt att införa en särbeskattning. Men det var gruvligt fel att man inte samtidigt, som man tog bort den tidigare gynnsamma skatteskalen för gifta, också plockade bort de många olika bestämmelser som innebär en oförmånlig behandling av gifta.

Med det anförda, fru talman, har jag ägnat mig åt att granska två områden av de fem som regeringen i statsverkspropositionen säger sig fästa särskild uppmärksamhet vid. Som jag har sagt tidigare, frånkänner jag ingalunda socialdemokraterna önskningsar om att bygga ett bra land. Jag tycker att socialdemokraterna kommer med många bra förslag, men i de här avseendena kan jag inte finna annat än att det man säger sig vilja prioritera – för att använda ett modeord – saknas det täckning för i fråga om verkliga åtgärder.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Nr 13

Onsdagen den
31 januari 1973

*Allmänpolitisk
debatt*

Fru talman! I dag hyllar en mycket bred svensk opinion det tappra vietnamesiska folkets seger över de amerikanska angriparna och deras marionetter i Saigon. I dag har man också från den här talarstolen hyllat den svenska ungdom som i många år arbetat aktivt för solidaritet med Vietnams folk. Det är bra att det har blivit sagt, och det var på tiden. Från vårt partis sida har vi länge haft ett gott samarbete med de här ungdomarna, även på den tiden då man från officiellt svenskt håll kallade dem för lymlar.

Under den tid som närmast föregick vapenvilan i Vietnam växte opinionsrörelsen mot USA:s krig till oanad styrka här i landet. Resultatet av den nyss avslutade namninsamlingen vittnar talande om hur bred opinionen har blivit. Och hur bred den blivit får man också en föreställning om när man betänker att moderaternas partiledning ansåg sig tvingad att medverka i uppropet för namninsamlingen för att inte stöta sig med en del av sina egna väljare. Visserligen var det ett surt äpple för herr Bohman att bita i, men inte desto mindre fick han böja sig.

Det har klart demonstrerats att den överväldigande majoriteten av svenska folket vänder sig mot USA:s krig i Vietnam. Det är rimligt att dra slutsatsen att den också vänder sig mot dem som skulle vilja återuppta kriget. Alla vet vem som inte ville ha vapenvila. Alla vet vem som skulle ha velat fortsätta det blodiga kriget. Det var president Thieu och hans regim i Saigon.

Det är vidare rimligt att anta att majoriteten svenskar är för den part som kan garantera freden, den part som har visat att den har folkets förtroende i Sydvietnam, den part som har stått emot världens mäktigaste militärmaskin. Det är någonting som den inte kunde ha gjort utan att ha folkets förtroende. Det kraftigaste bidrag Sverige i dag kan ge utöver materiell hjälp åt en fredlig utveckling i Vietnam är att erkänna denna part, den provisoriska revolutionära regeringen i Sydvietnam. Vänsterpartiet kommunisterna har länge fört fram detta krav, och vi upprepar det nu i övertygelsen om att det står i överensstämmelse med de stämningar hos det svenska folket som har gett ett så entydigt utslag i namninsamlingens resultat.

Det är ännu en lång väg att gå innan hela det vietnamesiska folket fritt kan forma sin egen framtid. Ingen lär väl tro att USA har givit upp sina ambitioner att kontrollera Sydvietnam. Det finns klara belägg för hur USA med hjälp av tiotusentals amerikaner som formellt är civila och formellt säljer sina tjänster åt Saigonregimen tänker återupprätta det system med "rådgivare" som i början av 1960-talet praktiserades i Sydvietnam och som så småningom utvecklades till den enorma militära insatsen under senare år. Jag citerar, som ett exempel bland många, vad New York Times Saigonkorrespondent skrev den 27 november i fjol:

"Ungefär 10 000 amerikanska rådgivare, de flesta av dem kontrakterade genom försvarsdepartementet, kommer enligt välinformerade källor att stanna i Sydvietnam efter en vapenvila. Dessa civila kommer att göra allting från att sköta den sydvietnamesiska militärens datorer, till att lära det sydvietnamesiska flygvapnet att flyga och underhålla de plan det nyligen har fått, och till att reparera det invecklade militära kommunika-

Onsdagen den
31 januari 1973

*Allmänpolitisk
debatt*

tionsnät som amerikanska armén efterlämnar”.

Det finns i dag ett ofantligt hjälpbehov i Vietnam både i norr och i söder. Det gäller att se till att den hjälpen kommer i rätta händer. Thieuregimen kommer inte att lida brist på resurser utifrån, men befolkningen kommer inte att ha någon nytta av dem. I Harvardprofessorn och Nixonrådgivaren Samuel Huntingtons av Vita huset beställda program för USA:s politik i Sydvietnam efter en vapenvila talas det öppet om att USA skall ställa pengar till förfogande, så att politiker som stöder Saigonregimen kan framstå som välgörare inför sina väljare och köpa upp deras röster. Svensk hjälp till Sydvietnam måste självfallet gå till PRR. Inte en krona får ges genom kanaler där bidraget riskerar att svindlas bort av Saigonregimens korrupta administration.

Solidaritetsarbetet för Vietnams folk har gjort allt fler i detta land medvetna om hur imperialismens militära våld är en utlöpare av dess ekonomiska våld och om att den svenska kapitalismen deltar i detta ekonomiska våld mot andra folk. Det vore klokt av regeringen att räkna med att den medvetenheten, den insikten, kommer att bli bestående även sedan vapnen tystnat i Vietnam och att den kommer att tillämpas i åsikterna om Sveriges hållning i andra internationella stridsfrågor, som t. ex. Portugals kolonialkrig.

Fru talman! Här hemma fortsätter regeringen att sätta sin lit till den privata företagsamheten och fortsätter sin anpassning till denna. I statsverkspropositionen finns ingen plan eller ens antydning om hur man har tänkt sig att avskaffa arbetslösheten, vilka åtgärder man tänker vidta för att stoppa pris- och hyreshöjningarna. Kort sagt: man satsar på en fortsatt utveckling av det kapitalistiska näringslivet samtidigt som man på nytt när förhoppningen att en kommande konjunkturuppgång tillsammans med ytterligare gåvor och subventioner skall sätta fart på storfinsansens verksamhet. Men någon långsiktig planering av den ekonomiska utvecklingen är det inte fråga om.

1972 var ett rekordår när det gällde att subventionera kapitalägarna med skattemedel, och denna utveckling kommer att fortsätta under 1973 utan att man ställer några villkor för dessa gåvor. Motiveringarna sägs vara att öka sysselsättningen. Men trots gåvor av olika slag har inget som är värt namnet full sysselsättning kunnat upprätthållas. Arbetslösheten har inte minskat, i stället har vi fått en stor permanent arbetslöshetsarmé på en kvarts miljon människor, som det statsunderstödda kapitalistiska näringslivet i Sverige inte kan sysselsätta. De som stötts ur det privata näringslivet till beredskapsarbeten och omskolning har blivit allt fler. Gåvorna till kapitalet har inte tryggt sysselsättningen.

Ett säkert tecken på storfinsansens förtroende för regeringens politik var den ökade omsättningen på Stockholms fondbörs de dagar då regeringsförslagen i statsverkspropositionen blev kända. De dagarna blev omsättningen den största sedan 1918, och för aktierna i 16 storbolag noterades kurser som var de högsta på över ett år. De borgerliga partierna talar gång efter annan mot bättre vetande när de försöker göra gällande att det föreligger förtroendekris för regeringen från näringslivets sida. Hur kan man tala om en förtroendekris, när regeringen enbart under 1971 och 1972 beviljade gåvor och skattelättnader i storleksordningen 750

miljoner respektive 1,3 miljarder kronor?

I år fortsätter man på samma sätt med följande subventioner, avdrag och gåvor till företagen: stöd till lageruppbbyggnad, bidrag till företagarföreningar, täckande av förluster i anledning av statligt stöd till hantverks- och industriföretag, bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin, exportfrämjande åtgärder, nedsättning av energiskatten, särskilt investeringsavdrag för maskiner och inventarier, särskilt investeringsavdrag för byggnadsinvesteringar, bidrag till omställningsfrämjande åtgärder för viss industri samt bidrag till kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till vissa företag. Listan är som synes lång, och uppfinningsrikedomen är stor när det gäller att hitta på olika skänker till företagen.

Men resultatet känner vi: fortfarande hög arbetslöshet, fortsatta pris- och hyresstegringar. Inga styrande åtgärder sätts in eller aviseras för att motverka den snedvridna regionpolitiken.

Den här politiken är ingenting nytt i svensk ekonomisk politik. Redan under 1930-talet gavs exportkrediter till företagen, och mot slutet av årtiondet infördes systemet med skattefria investeringsfonder. Bolagskattesystemet har också varit så utformat att kapitalägarna gynnats, framför allt de största och mest framgångsrika – storfinanserna. Enligt den näringspolitiska rapporten till SAP-kongressen förra året finns det företag som kommer ner i en effektiv skattesats på mellan 5 och 10 procent. Genom generösa avskrivningsregler har företagen också kunnat undkomma med stora belopp som de annars skulle ha betalat i skatt. Regeringens konstaterande i årets finansplan är därför helt korrekt: "I jämförelse med förhållandena i andra länder är beskattningen av företagens vinster i Sverige låg." Det är helt riktigt.

Regeringens politik har inneburit att regeringen i stället för att beskära kapitalets makt, i stället för att stärka de arbetandes kontroll över den ekonomi de skapar, har mött kapitalismens ekonomiska kris med kortsiktiga åtgärder och direkta gåvor och subventioner till kapitalägarna. Dessa gåvor till industrin, det stigande understödet, det statliga övertagandet av vissa icke profitabla uppgifter som sker etc. måste mot denna bakgrund ses som en politik som främjar klyftorna i samhället till kapitalets förmån. Därför måste gåvo- och subventionspolitiken bekämpas.

Mot denna politik som förts och förs vill vi ställa en politik riktad mot storfinansens maktställning, en politik som syftar till att bana väg för en socialistisk samhällsomvandling. Ett steg i riktning mot en sådan samhällsomvandling är startande av statligt ägda basindustrier inom moderna industrigrenar, främst i avfolkningsområdena men också inom andra regioner där avindustrialiseringen pågår. Sådana industrier bör finansieras med medel ur AP-fonderna, vilket är en bättre användning än att sätta in dem som riskvilligt kapital i privata företag.

En sådan statlig företagspolitik måste kompletteras med förstatligandeåtgärder inom vissa avgörande sektorer, exempelvis affärsbanker och försäkringsväsende. De utländska oljemonopolens inflytande måste minskas genom förstatligande av den privata bensin- och oljehandeln liksom av den icke-kooperativt ägda petrokemiska industrin. För att bryta

monopoliseringen och driva ned byggnads- och boendekostnader måste den tunga delen av byggnadsmaterialindustrin förstatligas.

Jämsides med en utbyggd statlig företagssektor bör samhällsnyttiga arbeten startas efter en långsiktig plan. Sådana områden är utbyggnad av barnstugeverksamheten, förbättring av miljövården, förbättrad hälso- och sjukvård osv.

En annan huvudfråga är att få till stånd en politik som kan göra slut på pris- och hyresstegringar. När det gäller prisstegringarna har vårt parti som bekant sedan många år fört fram kravet på att mervärdeskatten på livsmedel skall slopas. De avgörande motiveringarna för det kravet är framför allt två. För det första: att söka lätta bördorna för löntagarna och deras familjer, särskilt för låginkomstgrupperna och barnfamiljerna. För det andra: att söka åstadkomma en rättvisare fördelning av skattebördorna, att söka åstadkomma en demokratisk skattepolitik. Mervärdeskatten drabbar hårdast familjer och ensamstående med låga och genomsnittliga inkomster. Slopande av moms på maten betyder därför den största lättningen för just de grupperna. Samtidigt med slopande av moms på maten bör skatteskärpningar genomföras när det gäller de högre inkomsttagarna, de stora förmögenhetsägarna och aktiebolagen.

Under 1972 steg den allmänna prisnivån med 5,5 procent, men på dagligvaruområdet steg priserna med inte mindre än 7,9 procent. Livsmedelspriserna har stigit snabbare än priserna på andra varor. Vi har vid upprepade tillfällen krävt prisstopp, bl. a. i motion till 1972 års riksdag. Såväl regeringen som de borgerliga partierna avvisade våra förslag. Det är betecknande att vår motion avslogs strax innan regeringen själv tvingades införa prisstopp på vissa livsmedel.

Det är naturligtvis bra att regeringen insett att något måste göras för att stoppa prishöjningarna på viktiga livsförnödenheter, men vi menar att den vidtagna åtgärden är otillräcklig. Vi kräver därför att man utvidgar prisstoppet så att det inte enbart gäller vissa baslivsmedel utan alla varor.

Men det är heller inte tillräckligt att införa prisstopp. Man måste vidta åtgärder för att sänka priserna på livsviktiga förnödenheter. Vi upprepar därför och kommer att hårt driva kravet på att livsmedel skall befrias från moms.

Nuvarande ordning är orimlig: när priserna stiger, av en eller annan orsak, så läggs mervärdeskatten på som en ytterligare börda. Den effektivaste vägen att åstadkomma en prissänkning är att ta bort mervärdeskatten från livsmedel.

Detta krav har fått ett starkt stöd från allmänhetens sida och kan inte längre viftas bort. Och nu viftas det inte bort, inte ens efter regeringens och mittenpartiernas byteshandel med ölburkar och bensin. Det är en illusion att tro att man med de medel som använts i den uppgörelsen skall kunna åstadkomma någon lågprislinje när det gäller livsmedel.

För att möta den växande opinionen bakom kravet på slopande av livsmedelsmomsen börjar man nu mobilisera expertis som skall leverera motargument. Både i tidskriften Tiden och i Aftonbladet har vi kunnat läsa att ett slopande av moms på maten skulle ge ytterst små fördelar för låginkomsttagarna. Hur kan man då komma till slutsatsen att det inte skulle betyda något om man tar bort 15 procent på de livsmedel vi måste

konsumera? Jo, man förutsätter att det inkomstbortfall för statskassan som slopad livsmedelsmoms skulle medföra skall finansieras genom höjd moms på övrig konsumtion.

Detta är ju ändå att vilseleda allmänheten. Vårt parti har hela tiden anvisat andra inkomstkällor för att kompensera inkomstbortfallet om matmomsen slopas. Vi har också i motioner till årets riksdag anvisat områden som inte drabbar de arbetande människornas konsumtion. Vi har i 11 preciserade punkter anvisat var de pengarna kan tas.

Tillsammans med maten utgör hyrorna den tyngsta utgiften i familjernas ekonomi. Enbart under de senaste 10–15 åren har hyrorna i nyproduktionen mer än fördubblats. Detta innebär att miljontals människor genom pris- och hyresstegringar fått vidkännas en betydande standardförsämring. De hyresstegringar som under 1972 och vid årsskiftet 1972–1973 genomförts och som beräknas bli genomförda under innevarande år innebär för de flesta hyresgäster en ökning av boendekostnaderna med 500 kronor eller mera. Samtidigt kan vi konstatera att tiotusentals lägenheter står tomma trots att en fjärdedel av hushållen i landet är trångbodda och vidare att det finns flera hundratusen undermåliga lägenheter. Utvecklingen har inneburit att ett allt större antal människor trots ökade bostadstillägg måste få socialhjälp för att kunna hyra lägenheter i nyproduktionen.

Denna utveckling är resultatet av en medveten eftergiftspolitik från regeringens sida gentemot de uppfattningar som hävdar att de s. k. marknadsekonomiska krafterna skall styra bostadsförsörjningen – dessa krafter som i det här huset främst representeras av de borgerliga partiernas företrädare. Hade man inriktat politiken på att göra slut på spekulation och vinstintressen och fört en politik i hyresbetalarnas intresse mot byggmästare-, fastighets- och bankkapital, så hade läget kunnat vara ett helt annat. I stället har den bostadspolitik som bedrivits under senare år lett till nya hyreshöjningar och eftergifter åt olika vinst- och spekulationsintressen på bostadsmarknaden. Utgångspunkten är att man anser det vara helt självklart att ägande och förvaltande av bostäder alltid skall bära sig och gå med vinst.

Ingen hävdar numera att byggande av skolor och undervisningsanstalter skall gå ihop och att undervisningen skall gå med vinst, lika litet som någon hävdar att detta skall gälla beträffande sjukvården. Vår uppfattning är att rätten till en god bostad är en grundläggande social rättighet på samma sätt som rätten till utbildning och sjukvård.

Därför måste den nuvarande bostadspolitiken avlösas av en ny politik som tar sikte på att samhället tar ansvaret och ledningen. Vi har från vårt parti ställt förslag om utarbetande av ett bostadssocialt program i syfte att sänka bostadskostnaderna. Vi menar att ett sådant program bör innehålla en allmän räntesänkning och en totalfinansiering av bostadsbygandet och dess följdinvesteringar genom en statlig bostadsbank som tillhandahåller kapital till låg och fast ränta. I ett sådant program bör finnas, som jag tidigare har sagt, åtgärder mot monopoliseringen inom byggnadsmaterialindustrin och ytterligare åtgärder mot markspekulation. Vi ställer också krav om överförande av de privata flerfamiljshusen i samhällets ägo.

I avvaktan på ett sådant bostadssocialt reformprogram har vi krävt införande av omedelbart hyresstopp t. o. m. utgången av 1973. Som andra omedelbara åtgärder kräver vi att räntan på de långa fastighetslånen sänks samt att regeringen bör låta beslutet om höjningen av paritetstalet återgå.

Regeringen planerar att minska bostadsbyggandet under innevarande år med ca 8 procent samtidigt som kommunerna beräknas skära ned sin byggnadsverksamhet med ca 5 procent. Även det statliga byggandet väntas minska betydligt. Det här är åtgärder som kommer att drabba byggnadsarbetarna mycket hårt – en grupp som redan nu har en betydande arbetslöshet.

En av anledningarna till att regeringen skär ned bostadsbyggandet är de många tomma lägenheterna i nyproduktionen. Men nu är det ju så att dessa lägenheter står inte tomma därför att det finns gott om bra bostäder utan, som tidigare sagts, därför att folk inte har råd att bo i dem. Samtidigt finns det ca 500 000 familjer som bor i trånga eller omoderna bostäder. Bostadsbehovet är alltså långt ifrån fyllt. Och i det läget slår regeringen till bromsarna när det gäller bostadsbyggandet!

En av dem som inte känner någon särskild oro över denna utveckling är den alltid lika optimistiske bostadsministern. Han hänvisar gång på gång till boendeutredningen när det gäller att ta ställning till omfattningen av bostadsbyggandet efter 1973. Orsakerna till den minskade sysselsättningen på längre sikt är främst nedgången i bostadsbyggandet i kombination med en omfattande rationalisering till följd av den tekniska utvecklingen.

Just därför är det särskilt angeläget att man från regeringens sida i god tid innan det s. k. miljonprogrammet är uppfyllt har en planering av vad som skall ske efter detta både för att kunna möta den aktuella arbetslösheten och för att kunna klara en eventuell omställning på längre sikt. Politiken hittills har begränsat sig till att man gjort brandkårsutryckningar på sommaren och hösten för att nödortfikt klara en hotande vinterarbetslöshet. Men efter de två senaste årens arbetslöshetssiffror för byggnadsarbetarna, som visar att arbetslösheten inte är begränsad till vintermånaderna, borde det vara uppenbart att det inte längre räcker med att lappa litet här och litet där. Den kommitté som tillsattes förra året och som skyndsamt skulle behandla den aktuella situationen på byggarbetsmarknaden, är på sitt sätt ett bevis för hur kortsiktigt man från regeringens sida ser på de här problemen.

Vad som behövs utöver lösningar på de kortsiktiga problemen är – och det är ännu viktigare – en samlad bedömning på längre sikt hur man vill ha utvecklingen. En sådan bedömning är nödvändig om man på ett riktigt sätt skall klara den fortsatta rekryteringen till byggnadsarbetarkåren och om man skall klara den omställning till en jämfört med i dag betydligt större ombyggnads- och reparationssektor som de flesta bedömer som trolig inom en nära framtid.

Vi kräver alltså på detta område en långsiktig medveten samhällelig planering för att bygga bort bostadsbristen och genomföra den sociala rättighet som en god bostad till skäligen hyra måste vara. Samtidigt har en stor arbetargrupp rätt att få reda på hur man från statsmakternas sida

bedömer dess möjligheter till arbete och utkomst i fortsättningen.

Det är krav i samma riktning som vi ställer på en långsiktig ekonomisk planering av samhällsekonomin i stort, en planering som är nödvändig om man skall kunna föra en politik som syftar till att bryta storfinansens maktställning och i motsvarande grad öka löntagarnas och samhällets inflytande.

Redan 1944 uttalade man följande i den avslutande punkten i det av socialdemokraterna utarbetade Arbetarrörelsens efterkrigsprogram: "Att förverkliga detta program är att ge näringslivet en ny organisation och att omdana samhället i socialistisk riktning, — — —. Att föra över viktiga naturtillgångar och stora anhopningar av kapital i samhällets hand skall tjäna detta syfte."

Jag tror, fru talman, att om man från regeringens sida — visserligen nära 30 år senare än detta skrevs — börjar föra en sådan politik, så är det det säkraste sättet att hindra de tre borgerliga partierna att bilda regering i september.

Fru THORSSON (s):

Fru talman! Jag har inte bedömt det som nödvändigt att gå in i något bemötande av de inlägg som har hållits här före mitt eget och efter det att partiledarna slutade sin sex timmar långa debatt. De senaste inläggen föreföll mig, med förlov sagt, mest som skuggor av de inlägg som gjorts tidigare — låt vara inte alltid så grå skuggor utan ibland färgade av respektive talares karaktär och temperament. Jag ber fru talmannen om ursäkt för att jag inkluderar henne bland skuggorna; som alltid var hennes inlägg ytterligt färgstarkt.

Typiskt nog vände sig också samtliga talare till statsministern eller till finansministern och lär väl få svar på tal i det timplånga inlägg som finansministern har varslat om till senare i kväll. För herr Burenstam Linders del förmodar jag att de talare från regeringspartiet, som har förklarat sig vilja tala om familjefrågor och som förhoppningsvis får ordet i morgon, också kommer in på herr Burenstam Linders vid det här laget ganska välkända synpunkter.

Själv ämnar jag åter använda den allmänpolitiska debatten — detta tillfälle för riksdagens ledamöter att också uttrycka sig fritt om vår politiska verklighet — till att anställa några principiella betraktelser om den framtid som vi allt snabbare går till mötes. Jag anser inte att detta är något "visionärt snack" — för att använda en just nu ganska gångbar spydighet — utan ett realistiskt och handfast resonemang med giltighet för den ganska nära framtiden, den framtid vilken vi som politiker inte får låta oss överrumplas av utan måste ta ledningen av och planera för just nu.

En av mina utgångspunkter är den offentliga debatt som, av högst naturliga skäl, har förts och förs om vår sysselsättningssituation och som i så hög grad har dominerat inläggen här i dag. De anförandena har bl. a. givit uttryck för att jag inte är ensam om att se de besvärliga, envisa och för politiska samveten plågsamma arbetslöshetssiffrorna som ett symptom på en utvecklingstrend som vi gör klokt i att snarast och grundligt arbeta med, analysera, dra slutsatser av och planera för att få bukt med.

Snabbare än i varje fall de flesta av oss tidigare trodde tycks vi inte bara ha öppnat dörren till det mycket omtalade efterindustriella samhället utan också tagit åtskilliga steg in i denna nya epok i vår västerländska civilisations historia.

I mitt inlägg i fjolårets allmänpolitiska debatt erinrade jag om en OECD-rapport om forskning, tillväxt och samhälle, där en internationell grupp vetenskapsmän formulerade en rad beaktansvärda teser om forskningens och teknikens roll i det dynamiska skede av denna historia som vi råkar leva i. Det mycket komplexa system av problem som behandlades i den rapporten på ett anmärkningsvärt fritt, vidsynt och framåtblickande sätt är fortfarande med oss. Vi har anledning att med ökande skärpa fråga oss vilka politiska beslut och åtgärder det ger anledning till, *snart*. Risken är nämligen inte att övervärdera, utan att undervärdera teknikens roll i vårt samhälle, vars dynamik skapas i främsta hand just genom de tekniska framstegen. Och det är viktigt att hålla i minnet, att dynamiken inte tar sig uttryck enbart genom ekonomisk tillväxt, produktivitets- och BNP-ökning. Den slår igenom, med större eller mindre kraft, på alla samhällsområden, och den åstadkommer där förändringar, ibland vittgående, ofta snabba och, alldeles uppenbart, allt snabbare. Samhällsstrukturer, mänskliga levnadsvillkor och relationerna mellan människor undgår inte verkningarna av de förändringar som tekniken utlöser; de får sociala och politiska implikationer som är en del av vår politiska verklighet och grundvalen för vårt politiska handlande.

Tekniska framsteg medför alltså inte enbart tekniska förändringar i produktionsliv och i vårt eget vardagsliv. Det måste därför vara både betydelsefullt och angeläget att noggrant studera och analysera de andra slag av förändringar som verkar att sprida sig i större eller mindre koncentriska cirklar ut i samhällskroppen. En systematisk utveckling av sådana studier — *technology assessment*, vars svenska översättning väl bäst blir teknikvärdering — har växt fram med syfte att värdera och väga mot varandra de positiva och negativa verkningarna av tekniska framsteg, framför allt deras sociala kostnader. Denna vetenskap, eller konstart som några som har sysslat med att fundera över den föredrar att kalla den, är en högeligen komplex sysselsättning, vars olika aspekter jag naturligtvis inte skall gå in på här.

Men ur den OECD-rapport som jag nyss, liksom i fjolårets remissdebatt, refererade till, kan man dra tre viktiga slutsatser.

För det första innebär teknikvärdering praktiskt taget undantagslöst en diskussion av teknikens sociala och politiska implikationer, och den leder därför till en diskussion av ett samhälles värdeskalor.

För det andra är teknikvärdering endast möjlig om den sker jämsides med en motsvarande värdering av samhället, där man sätter ekonomiska och sociala utvecklingstrender i relation till de tekniska faktorer som kan ha bidragit till att utforma dem.

För det tredje kommer troligen en så utförd teknikvärdering att placera framför oss några grundläggande frågor beträffande vårt industriella och politiska system, och inte minst — kanske framför allt — det konkurrensmotiv som finns inbyggt i västvärldens marknadsekonomier liksom i den av dessa ekonomier dominerade världshandeln.

Att jag, fru talman, har dristat mig att i remissdebatten ta upp dessa tankegångar, till synes så utan relevans för våra akuta problem i dag, beror på att de enligt min mening *är* relevanta för dagens problem och dagens debatt, i vårt tekniskt avancerade land, en bit in i den efterindustriella tidsåldern. Vi upplever dagligen i vårt eget vardagsliv verkningarna av de snabba förändringar, på gott och på ont, som tekniken medför. Vi i denna kammare, som politiker och medborgare i vårt samhälle, kan aldrig få upphöra att ställa frågan: Vad för slags samhälle vill vi ha, nu i dag, för den nära framtiden runt hörnet och för den något längre bort liggande framtiden? Och svaret är i hög grad avhängigt av, på vilken värdegrund vi bygger våra slutsatser av den teknikvärdering, som borde vara ett oundgängligt inslag i varje samhällsplanering.

När vi då och då i den offentliga debatten möter anklagelsen att politikerna försummar denna uppgift, då är det dags att tänka efter, därför att den uppgiften utgör en del av vårt politiska ansvar, som vi måste vara beredda att ta. Dess konsekvenser kan komma att bli vittgående och långtgående. Men en yttre, praktisk förutsättning för att vi skall kunna axla det ansvaret är, tror jag, ett centralt regeringsorgan med direkt uppgift att hålla en framåtblickande uppsikt över förändringar i det tekniska, ekonomiska och sociala livet, att hålla samman all verksamhet för att spåra och bedöma negativa aspekter av teknisk utveckling och framsteg och att finna en syntes mellan den tekniska utvecklingens förlopp och de värderingar och ambitioner som är grunden för vårt samhällsbygge. Detta måste ske genom en målinriktad styrning av forskning och teknik. Detta är den oundgängliga förutsättningen för en förnuftig ekonomisk planering.

På denna punkt kan jag, liksom en av våra i tidningarna flitigt debatterande ekonomer, med gillande citera den brittiska tidskriften *New Statesman*: "Kontroll över den tekniska utvecklingen är viktigare än ekonomisk planering, därför att en okontrollerad teknik binder den ekonomiska planeringen på förhand." Här har vi enligt min mening en direkt koppling till dagens arbetsmarknadssituation: drivs med teknikens hjälp ett alltmer kapitalintensivt produktionsliv fram, kan man knappast förvåna sig över att sysselsättningstillfällena i industrin minskar. Därmed inte sagt att detta är den enda förklaringen till våra nuvarande arbetsmarknadsproblem.

En kontroll av den tekniska utvecklingen framstår som nödvändig, också för att förhindra att den leder fram till en orimlig ekonomisk och politisk maktkoncentration, i former fjärran från vad vi menar med demokrati. Två frågor uppställer sig: Är vi ute i tid för att stoppa detta? Och om vi är det, räcker det i så fall med *nationell* kontroll?

De konkreta exemplifieringar som omedelbart kommer i tankarna – två av de mest akuta problem som vi under 1970- och 1980-talen ställs inför, nationellt och internationellt – är energiförsörjningen och resurstillgångarna. Här vet vi, inte minst genom diskussionerna i samband med miljökonferensen i juni 1972, att vår generation och de som följer närmast efter, kommer att möta växande svårigheter och många frågetecken. Inte minst gäller detta hur vi i en knapphetssituation, som

kommer förr eller senare, skall kunna medverka till en internationellt sett rimlig *fördelning* av jordens samlade tillgångar, på ett sätt som kan svara mot vårt moraliska ansvar gentemot världens fattiga och därmed tillfredsställa våra samveten.

Detta är en uppgift, gentemot vilken vårt omdiskuterade enprocentsmål när det gäller biståndspolitiken framstår som relativt obetydligt och som ånyo bringar i åtanke de värdeskalor som vi tillämpar i vår samhällssyn och vårt samhällsliv. Vi måste ge Alexander Solzjenitsyn rätt när han i sin sent omsider för ett halvt år sedan publicerade Nobelföreläsning talar om de många olika värdeskalorna: en för närhändelser och en för avlägsna, en för gamla samhällen och en annan för nya, en för välmående och en annan för icke välmående.

På båda dessa konkreta områden, resursutvinning och energiförsörjning, måste nya tekniska metoder utvecklas till tillämpning, om vi – och här talar jag om ett internationellt perspektiv – skall kunna trygga en rimlig och rättvist fördelad försörjning under en överskådlig framtid.

På naturresursområdet kommer det att bli fråga om en ökande utvinning från haven och havsbotten, mänsklighetens gemensamma egendom, men också att med hjälp av jordresurssatelliter i rymden, genom s. k. remote sensing, prospektera och sedan exploatera nya resurser, hittills okända fyndigheter av malmer och mineraler, varsomhelst i världen och inte minst i u-länderna. I fråga om energiförsörjningen talar allt fler faktorer för en internationell och långsiktig planering, som måste vara inriktad både på att ta fram nya energikällor – med fusionsenergin och solenergin alltmer i blickpunkten – och att åstadkomma en direkt reglering av förbrukningen i världens högkonsumtionsländer. Till dessa länder hör i eminent grad Sverige. Vår ökningstakt är, såvitt jag vet, högre än i något annat land, och vi är världens största importörer per invånare av den snabbt sinande oljan, enligt vad vi lärde oss häromdagen.

Fru talman! Den enorma tekniska satsning som sådana projekt kräver måste styras och ledas. Men den kommande utvecklingen har också en annan aspekt, som vi i tid måste tänka igenom konsekvenserna av och som därför kan vara värd några mer principiella reflexioner. Den kan nämligen komma att ifrågasätta våra möjligheter som ett litet, demokratiskt land att utforma vår egen framtid.

Modern teknisk utveckling är och kommer alltmer att bli enormt kostsam. Varifrån kommer de finansiella resurserna och – i konsekvens med lagen om penningens makt – vilka krafter kommer därmed att dominera en teknisk värld, som vi alla är och förblir beroende av? Vilka intressen representerar de? Vilka motiv styr dessa intressen?

Den ekonomiska och politiska maktkoncentrationen i världen är, som jag nyss framhöll, en realitet. Den har två viktiga aspekter. Den ena är koncentrationen av den ekonomiska och därmed den politiska makten till världens dominerande stormakter samt därinom till en liten grupp makthavare. Vi minns president Eisenhowers varning vid hans avgång 1961. Det militärindustriella komplex som han varnade för har sträckt ut sin makt och sitt inflytande än mer under de tolv åren sedan dess. USA svarar i dag för omkring 70 procent av den västliga världens forsknings-

och utvecklingsutgifter, och de pengarna fördelar sig på ett sådant sätt att det finns fog för slutsatsen att dess militärindustriella komplex utövar det dominerande inflytandet på världens tekniska utveckling.

Den andra aspekten utgörs av det faktum att den ekonomiska makten, behärskad av små maktgrupper, brer ut sig alltmer över allt större delar av jorden. Det är inte att måla spöken på väggen, när man känner sig skyldig att här föra fram de multinationella företagens ställning i världs-ekonomin, deras alltmer växande inflytande på den tekniska utvecklingen och därmed deras möjlighet att styra samhällsutvecklingen. Det faktum att IBM i dag kontrollerar två tredjedelar av världens datormarknad är bara *ett* exempel på en internationaliserad ekonomisk dominans i *händerna på ett fåtal maktgrupper ställda utanför demokratisk insyn och kontroll.*

Fru talman! Vad kommer stormakternas och de multinationella företagens växande makt att betyda t. ex. för utvecklandet av ett system av jordresurssatelliter – varav vår *framtida resursförsörjning* kommer att bli beroende – och av telekommunikationer i rymden som kommer att påverka vårt tänkande och vår idébildning, för utvinnandet av havens resurser och för det fredliga bruket av fusionsenergin? Vilka intressen kommer att styra de tekniska och ekonomiska resurser som sätts in på sådana för oss alla vitalt nödvändiga projekt? Vi kan bara gissningsvis föreställa oss att människorna i två grupper av länder kommer att få allt svårare att forma sin egen, fritt valda framtid, nämligen småstaterna och u-länderna. Bägge dessa grupper är i en värld dominerad av avancerad och kostsam teknik i underläge ekonomiskt och därmed politiskt gentemot världens ekonomiska och politiska jättar. En amerikansk forskare, Eugene Skolnikoff, har präglat termen ”teknologisk kolonialism”, och den norske fredsforskaren Johan Galtung sägs vara upphovsmannen till uttrycket ”kolonisering av framtiden”.

Hur man än karakteriserar den tilltagande beroendeställning, teknologiskt och ekonomiskt, som jag tror är vad småstater och u-länder har att vänta, om ingenting sätts emot den pågående utvecklingen, måste de slutsatser vi drar ändå resultera i någon form av handling. Det måste skapas ett motalternativ, det måste skapas en motvikt politiskt både mot det växande stormaktsinflytandet – och därmed menar jag *alla* slag av stormakter, oavsett väderstreck och oavsett ideologiska och ekonomiska system – och mot de multinationella företagens växande ekonomiska makt.

Här har småstater och u-länder ett klart gemensamt intresse, som borde komma till uttryck genom att dessa två grupper av länder i allt större utsträckning samarbetar i Förenta nationerna. Ett ökat sådant samarbete borde syfta till att upprätta internationell kontroll över och ytterst internationella regimer för världens gemensamma tillgångar, främst haven och rymden, men också till att skapa organ på internationell nivå genom vilka den tekniska utvecklingen allmänt sett kan påverkas och styras under någon form av fri insyn. För att finansiera en sådan verksamhet är det min övertygelse att ett internationellt beskattningssystem kommer att växa fram.

Nu, fru talman, inställer sig omedelbart frågan: Är det inte fruktans-

vårt blåögt och orealistiskt att inbilla sig att världens nationer skulle vara beredda att avhända sig sin nationella suveränitet eller delar av sin nationella suveränitet till någon form av internationell, så småningom rent av övernationell regim? Och självfallet står här ofantliga politiskt-psykologiska svårigheter i vägen för en mer rationell och framsynt ordning, som på inte särskilt lång sikt skulle behövas för att vrida rätt en alltmer oroväckande ekonomisk och politisk maktkoncentration och därmed gagna alla underprivilegerade. I verklighetens värld är det emellertid redan riktigt vad den amerikanske forskare som jag nys citerade, nämligen Skolnikoff, uttryckte på det här sättet: "The vessel of sovereignty is leaking" – "den nationella suveränitetens farkost läcker". Den fulla nationella suveräniteten är en illusion; den gröps ur alltmer genom den ensidiga och odemokratiska maktkoncentration som är ett faktum. Endast genom en internationalisering av allt fler tekniska och ekonomiska funktioner kan den kanske viktigaste aspekten av vår nuvarande världsordnings problematik, nämligen den fruktansvärt orättvisa fördelningen av våra totala resurser mellan rika och fattiga, finna sin lösning.

Men ändå, fru talman, kan säkert många fråga: Är inte detta ett ganska meningslöst tal att uppta tiden med i riksdagens allmänpolitiska debatt? Vad kan ett litet, om också rikt land som vårt göra i fråga om sådana problem? Jag tar risken av att upprepa, ända intill tjat, min favorittes: Vi och världens övriga små nationer kan göra mycket mer än vad många tror, om vi bara vill, inom ramen för den internationella organisation som är den enda nära nog universella organisation vi har. Och det jag har diskuterat är inte några teorier eller ett långtidsperspektiv hän mot en avlägsen framtid – det är framtiden runt hörnet det är fråga om, den näraliggande, för att inte säga den redan befintliga politiska verkligheten i den värld där vi är satta att leva och fungera. Det är detta som vi och andra småstater måste planera för nu och i dag, om vi inte vill bli överrumplade av utvecklingen i morgon.

Det är viktigt, fru talman, att framhålla att ingen av dem vilkas verk man kan studera och vilkas tankar man kan penetrera för funderingar i denna riktning har en negativ inställning till tekniken som sådan. Men vi måste bli herrar över den – för att nu använda denna maskulina term – och vi måste styra och leda den i en riktning och i en takt som gör det möjligt för oss att klara de samhällsförändringar som den för med sig. Vi måste utarbeta och tillägna oss en metodik för att behärska den enorma mängd av fakta, data, kunskaper och vetande som tränger sig på oss. Vi måste utnyttja detta för att få ett helhetsgrepp över samhällsplaneringen, där behärskandet av den tekniska utvecklingen ingår som det kanske väsentligaste elementet.

Fru talman! Den internationalisering av viktiga tekniska och ekonomiska funktioner som jag har diskuterat i detta inlägg växer tyvärr inte fram från en dag till en annan. Samtidigt som vi verkar för detta på det internationella planet måste vi se till vad vi kan göra här hemma. Därför hälsar jag med tillfredsställelse att arbete nu har satts i gång, låt vara tills vidare i tillfälliga former, för att planlägga framtidsstudier, grundat på den studie Att välja framtid som överlämnades till statsministern för

några månader sedan. Jag hoppas att detta skall vara embryot till det centrala regeringsorgan för uppsikt över och utvärdering av den tekniska utvecklingen som jag tidigare talade om, och jag hoppas också att man skall finna en form av koppling till något lämpligt internationellt organ, t. ex. UNITAR, FN:s institut för utbildning och forskning.

Från ett uttalande som statsministern gjorde vid den här studiegruppens tillsättande i maj 1971 vill jag gärna citera följande:

”Vad man måste betona är de klara risker det innebär, inte bara för uländer utan även för små länder som t. ex. Sverige, om framtidsforskningen blir något av ett okontrollerat monopol för ett fåtal speciellt mäktiga intressegrupper. På olika sätt framtagna framtidsvyer kan på ett farligt sätt suggerera fram en opinionsbildning om en viss ödesbunden utveckling för länder och folk, när det i själva verket är medborgarna själva som kan och måste bestämma samhällets framtida utveckling.

Ett viktigt och nödvändigt medel blir att vi själva studerar framtiden, för oss och för vår omvärld, och gör det utifrån demokratiska målsättningar och med uttalade krav på internationell solidaritet. På så vis kan den lilla staten skapa opinion för andra möjliga alternativ om hur framtidens värld bör vara beskaffad.”

Detta är, fru talman, en allt viktigare uppgift för oss som innehavare av politiska förtroendeuppdrag i ett demokratiskt samhälle.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30.

§ 6 Interpellation nr 27 om åtgärder mot trafikbuller

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIJKMAN (m), som yttrade:

Fru talman! Det finns i dag inte några antagna normer för vilka trafikbullernivåer som skall anses acceptabla i olika typer av bebyggelse. Bullret är den störningsfaktor i vår miljö som är minst uppmärksammas och i stort sett oreglerad. Sedan 1969 arbetar i Sverige en parlamentarisk trafikbullerutredning, men i avvaktan på att denna skall ge resultat i form av lagstiftning, finns ingen annan utgångspunkt för bedömning av trafikbuller än miljöskyddslagen. Där sägs bl. a. i 3 § att ”användning av mark, byggnad eller anläggning på sätt som kan medföra störning för omgivningen genom luftförorening, buller, skakning, ljus eller annat sådant, om störningen ej är helt tillfällig — — — kallas miljöfarlig verksamhet.” I 5 § sägs att ”den som utövar miljöfarlig verksamhet skall vidtaga de skyddsåtgärder — — — som skäligen kan fordras för att förebygga eller avhjälpa olägenhet.”

Viika bullernivåer som ur miljöskyddslagens synvinkel är oacceptabla är dock inte klarlagt. Planverket har utgivit ett förslag ”till riktlinjer för planering med hänsyn till trafikbuller”. I förslaget anges högsta rekommenderade effektnivåer för olika typer av lokaler för dag och natt. Riktlinjenivån för bostäder har där angivits till 35 dB(A) för dag och 25 dB(A) för natt. Överskridanden kan enligt förslaget accepteras ”på grund

av särskilt stora tekniska eller ekonomiska svårigheter eller för att vinna annan fördel för av bullret berörda". Planverkets förslag har icke sanktionerats av Kungl. Maj:t. Av intresse att notera är att planverkets rekommenderade nivåer nära sammanfaller med de riktlinjer som uppges gälla i exempelvis Storbritannien.

Bullermätningar som regelbundet gjorts i olika delar av landet har visat att en stor mängd bostäder ligger i områden där bullernivån vida överstiger de av planverket rekommenderade värdena. Mest uppmärksammas har en bostad i Partille blivit. Det gäller en lägenhet, belägen 16 meter från Europaväg 3, vilken på det aktuella stället är en motorväg. Fastigheten är uppförd långt innan motorvägen byggdes. Trafikbullermätningar har utvisat effekter på i genomsnitt 44 dB(A) under dagtid och hela 41 dB(A) nattetid. Hälsovårdsnämnden i kommunen konstaterade efter mätningarna att sanitär olägenhet förelåg och uppmanade fastighetsägaren att ej mera hyra ut lägenheten. Fastighetsägaren överklagade under motiveringen att det icke var han som stod för den miljöfarliga verksamheten. Regeringsrätten har i beslut den 16 mars 1972 yttrat bl. a. följande: "Gällande rätts ståndpunkt får i ett fall som detta anses vara, att hälsovårdsnämnden har att i första hand med utövaren av den miljöfarliga verksamheten, dvs. väghållaren, upptaga spörsmål om vilka åtgärder som från dennes sida kan vidtagas för att avhjälpa olägenheterna."

Regeringsrätten upphävde hälsovårdsnämndens förbud till fastighetsägaren att hyra ut lägenheten.

Vägverket, som är väghållare i detta fall, har efter anmodan av hälsovårdsnämnden svarat att man saknar pengar att avhjälpa olägenheterna med. Följden kommer sannolikt bli den att hälsovårdsnämnden stämmer vägverket. Under tiden bor människor kvar i fastigheten och bullret har snarast blivit värre sedan mätningarna gjordes.

Vid mätningar som har gjorts bl. a. utefter Nynäsvägen i Stockholm visar det sig att de höga bullernivåer som gällde för fastigheten i Partille alls icke är unika. I en bullermiljöundersökning som stadsbyggnadskontoret i Stockholm företagit i stadsdelarna öster om Nynäsvägen framgick att för 17 olika mätpunkter (olika gator) var det endast tre mätställen där effektnivån under dagtid låg under 40 dB(A) inomhus. Endast i en lägenhet fick man värden som låg under planverkets rekommendationer, dvs. 35 dB(A).

Experterna blev inte särskilt förvånade över resultaten. Det anses nämligen normalt med effektnivåer på ca 45 dB(A) inomhus under dag i bostäder utmed gator som har en trafikmängd på ca 4 000 fordon/dygn. Både i Stockholms inner- och ytterstad gäller detta för ett stort antal gator. I detta sammanhang kan nämnas att den nyligen genomförda trafiksaneringen på Östermalm sannolikt medfört mycket höga buller-effektnivåer på de fortfarande "öppna" gatorna (Banérgatan, Valhallavägen m. fl.). Stockholms kommun har där otvivelaktigt brutit mot miljöskyddslagens bestämmelser, låt sedan vara att bullret på andra gator minskat.

I Nacka kommun pågår just i dagarna en intensiv debatt om trafikbuller. Sedan Värmdöledens första del blivit klar har nämligen

betydande bullerproblem uppstått i en rad fastigheter utmed leden. Detta gäller bl. a. i områdena Alphyddan, Finntorp och Henriksdal. Mycket höga effektnivåer har uppmätts, och det torde bli nödvändigt för flertalet fastighetsägare att bl. a. bygga om fönstren i lägenheterna för att avhjälpa en del av störningarna. Frågan är bara vem som skall betala?

För den del av Värmdöleden som nu håller på att byggas har experter räknat ut att minst 200 fastigheter kommer att hamna så nära motorvägen att effekter på över 55 dB(A) under dagtid kommer att bli det normala. För att undvika dylika bullerstörningar måste omfattande arbeten utföras. I projektet finns dock inga särskilda bullersanerande åtgärder inkalkylerade. Vägverket har hittills hävdat att man saknar medel till exempelvis bullervallar. Samtidigt är det uppenbart att betydande olägenheter uppstått för de hyresgäster som bor utefter den redan färdiga leden och att stora grupper medborgare kommer att drabbas hårt när den utbyggda leden är klar.

För Nacka kommun har detta blivit ett stort problem. Bullersanerande åtgärder kostar stora pengar. Dessutom är Nacka en typisk genomfartskommun och finner det knappast rimligt att själv svara för kostnaden för bullersanering.

Enligt miljöskyddslagen är det främst den som är upphov till en olägenhet som skall anses ansvarig att vidta åtgärder för att undanröja olägenheten. I de aktuella fallen från Nacka och Partille är alltså den ansvarige väghållaren, dvs. vägverket. Vägverket intar enligt samstämmiga uppgifter en negativ hållning till problemens lösande, allt under hänvisning till att man saknar pengar. Detta kan inte anses svara mot ett rimligt uppträdande från en statlig myndighets sida.

Det framstår som självklart att vägverket vid projektering och anläggning av nya trafikleder och vägar bör vidtaga åtgärder som i görligaste mån undanröjer befarade olägenheter på grund av trafikbuller. De tekniska åtgärder som kan vidtagas för att bemästra bullret gäller bl. a. avskärmningar, upprättande av skydds zoner, fönsterisoleringar, vägbanans lutning och vägens utformning vad avser hastigheten hos fordonen. Vilka åtgärder som bör vidtagas bör i varje enskilt fall bli föremål för förhandlingar mellan vägverket och respektive kommunala myndigheter. Det väsentliga är att slå fast vägverkets primära ansvar i dessa frågor.

Mot bakgrund av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet - i avvaktan på trafikbullerutredningen - att de av planverket utgivna riktlinjerna för tolererbara bullernivåer för bostäder bör beaktas och i görligaste mån tillämpas av ansvariga myndigheter?

2. Är statsrådet beredd verka för att vägverket omgående får sådana ändrade direktiv att åtgärder mot sådan miljöfarlig verksamhet som utgöres av buller skall ingå som en väsentlig del av anläggningskostnaden för nya trafikleder och vägar?

Denna anhållan bordlades.

Nr 13

Onsdagen den
31 januari 1973

§ 7 Anmäldes och bordlades

Berättelser

Nr 6 Fullmäktiges i riksbanken avgivna förvaltningsberättelse för år 1972

Nr 7 Fullmäktiges i riksgäldskontoret avgivna förvaltningsberättelse för år 1972

§ 8 Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades att följande enkla fråga denna dag framställdes, nämligen av

Nr 62 Herr *Lorentzon* (vpk) till herr civilministern angående förekomsten av s. k. telefonsammanträden i kommunerna:

Har statsrådet uppmärksammat det uppenbara oskick med s. k. telefonsammanträden som förekommer i kommunerna och ger detta anledning till något initiativ från statsrådets sida?

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 18.09.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert